MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

GRETA GIRIŪNAITĖ
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS MAGISTRANTŪROS
NUOLATINĖS STUDIJOS

SOCIALINIO DARBO SU NEPILNAMEČIAIS, ESANČIAIS PROBACIJOS TARNYBŲ REGISTRE, YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:.....
(Doc. dr. Brigita Kairienė)

Vilnius,
2015

Turinys

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS **3**

ĮVADAS **4**

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS **7**

1. NEPILNAMEČIŲ NUSIKALSTAMUMO SITUACIJA LIETUVOJE **8**

1.1. Nepilnamečių nusikalstamo elgesio socialiniai veiksniai **8**

1.2. Nepilnamečių nusikalstamumo tendencijos ir probuojamųjų nepilnamečių priežiūra probacijos tarnybose Lietuvoje **12**

2. PROBACIJOS TEORINIAI METMENYS **21**

2.1. Probacijos sistemos aptartis **21**

2.2. Organizacinės priemonės probacijos tarnyboje **25**

3. DARBO SU NUSIKALSTI LINKUSIAIS NEPILNAMEČIAIS ANALIZĖ **32**

3.1. Socialinių darbuotojų pareigybiniai ir veiklos ypatumai **32**

3.2. Probacijoje dirbančių darbuotojų pareigybės ir veiklos ypatybės **37**

4. SOCIALINIO DARBO SU NEPILNAMEČIAIS, ESANČIAIS PROBACIJOS TARNYBŲ REGISTRE, POBŪDŽIO IR YPATUMŲ TYRIMAS **41**

4.1. Tyrimo metodologija **41**

4.2. Tyrimo organizavimas **43**

4.3. Tyrimo rezultatai **44**

4.3.1. Socialinės pagalba nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre **46**

4.3.2. Nepilnamečių resocializacija ir integracija, kaip socialinio darbo srities dalis, probacijos tarnyboje. **49**

4.3.3. Socialinio pobūdžio sunkumai, su kuriais susiduria probacijos tarnybų inspektoriai vykdantys nepilnamečių priežiūrą **58**

4.3.4. Probacijos tarnybos inspektorių pareigybinio aprašo funkcijos susijusios su socialiniu darbu **62**

4.3.5. Bendradarbiavimo su socialinių sričių specialistais svarba probacijos tarnyboms **63**

IŠVADOS **69**

REKOMENDACIJOS **71**

LITERATŪROS SĄRAŠAS **72**

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA **78**

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA (SUMMARY) **79**

PRIEDAI **80**

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS

LR – Lietuvos Respublika

BK – Baudžiamasis kodeksas

BVK - Bausmių vykdymo kodeksas

JTO – Jungtinių Tautų organizacija

VTAS – Vaiko teisių apsaugos skyrius

ĮVADAS

Temos aktualumas. Vaikų ir jaunimo nusikalstamumo prevencija ir socialinė kontrolė yra prioritetinė ir viena aktualiausių teisinio reguliavimo sričių. Tik laiku ir veiksmingai kontroliuodami nepilnamečių nusikalstamumą bei vykdydami resocializaciją galime tikėtis teigiamų pokyčių ir mūsų visų saugios ateities (Česnaitytė, 2007). Šiuo metu nepilnamečių nusikalstamumas yra vis dažniau Europos visuomenę neraminančio nusikalstamumo aspektas, kuris jau nuo praėjusio šimtmečio yra atidžiai stebimas tarptautiniu mastu. Todėl svarba, kurią Europos visuomenė teikia jaunimo nusikalstamumui, reiškia, kad turi būti rastos veiksmingos reagavimo priemonės, iš esmės paremtos trimis principais — prevencija, baudžiamosiomis auklėjamosiomis priemonėmis ir nepilnamečių bei jaunų pažeidėjų socialine integracija ar reintegracija (Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos, 2006).

Lietuvos statistikos departamento duomenimis iki tol tendencingai mažėjęs, nuo 2013 m. pastebimas nepilnamečių nusikalstamumo padidėjimas, vis dar lieka viena opiausių ir aktualiausių nūdienos visuomenės (šeimos, mokyklos, kiekvieno visuomenės nario) socialinių problemų ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Pasak Kauno probacijos tarnybos viršininkės A. Pušinaitytės, 2014 metų sausio 1d. nepilnamečių, esančių Lietuvos probacijos tarnybų priežiūroje buvo 572 asmenys ir tai tik 45 proc. visų nepilnamečių, padariusių vienokias ar kitokias nusikalstamas veikas skaičius. Išskirtinį pavojų kelias tas faktas, kad nepilnamečių nusikalstamumas, lyginant su kitomis Europos šalimis vis dar yra vienas iš didžiausių (Eurostat: Nusikalstamumo statistika, 2014).

Lietuvoje kova su nepilnamečių nusikalstamumu ilgą laiką vyko baudimo ir atsakomybės griežtinimo kryptimi, prevenciniam darbui neskiriant reikiamo dėmesio. Naujas požiūris į nepilnamečių nusikalstamumo mažinimą ir resocializacijos sistemos kūrimą ėmė formuotis 2000 m. pradėjus įgyvendinti pirmąją Nepilnamečių justicijos 1999-2002 metų programą (Vitkauskas, 2010). Ši programa leido žengti svarbų žingsnį humanizuojant ir modernizuojant nepilnamečių baudžiamosios justicijos sistemą. 2003 m. gegužės 1d. įsigaliojo LR BK (Žin., 2000, Nr. 89-2741), kuriame kaip svarbiausias reformos akcentas išskirtas naujasis (XI) skyrius „Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai“. Tai lėmė taikomų bausmių ir auklėjamo poveikio priemonių sistemos bei kitų specialiai nepilnamečiams įstatyme skirtų bendrųjų taisyklių išimčių įtvirtinimą.

Analizuojant probacijos veiklą reglamentuojančius teisės aktus (Probacijos įstatymą, LR BK, LR BVK, Probacijos sistemos Lietuvoje koncepciją) pastebėta, kad veikla, vykdoma tarnybose apima du pagrindinius aspektus: teisinį ir socialinį. Vilniaus apygardos probacijos tarnybos internetinis puslapis skelbia šias pagrindines veiklos sritis: padeda priežiūroje esantiems asmenims

suvokti ryšį tarp turimų socialinių problemų (alkoholio, narkotikų vartojimo) ir nusikalstamo elgesio; motyvuoja, palaiko ir koordinuoja prižiūrimuosius pozityviems socialiniams pokyčiams.

Pasak V. Kuzminskaitės ir I. Dirgėlienės (2014), nors bandoma teisiškai sureguliuoti probacijos vykdymo pagrindus, tačiau per mažai dėmesio skiriama paties nuteistojo resocializacijai ir specialistams, kurie turėtų užtikrinti nuteistojo resocializacijos proceso sistemiškumą bei nuoseklumą. Nuo probacijos sistemoje dirbančių specialistų priklauso taikomų priemonių ir teikiamų paslaugų efektyvumas. Teisiniuose dokumentuose tik minimaliai aptariamas specialistų darbas ir beveik neakcentuojama socialinio darbo svarba šioje sistemoje. Vienas didžiausių probacijos sistemos trūkumų yra specialiai šiam darbui tinkamų darbuotojų atrankos nebuvimas. Moksliniu aspektu ši problema Lietuvoje beveik netyrinėta. Išanalizavus kitų šalių, vykdančių probaciją, patirtį (Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje, 2002), pastebima, kad šalys, kurios sėkmingai įgyvendina nepilnamečių justiciją, probacijos sistemoje daugelį metų dirba ir socialiniai darbuotojai. LR probacijos įstatymo projekte (2009) buvo numatyta, kad nuo 2012 m. teisėsaugos specialistus pakeis socialiniai darbuotojai, tačiau iki šiol situacija nepasikeitė (Kuzminskaitė, Dirgėlienė, 2014). Kadangi nuo Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo (Žin., 2012, Nr. 4-108) įsigaliojimo praėjo vos treji metai, galima teigti, kad probacijos sistema dar yra pakankamai nauja todėl nagrinėjama darbo tema leis išsiaiškinti jos aspektus bei padės atskleisti socialinio darbo svarbą įgyvendinant šią sistemą.

Temos ištirtumas. Nepilnamečių nusikalstamumo problematika plačiai nagrinėjama Lietuvos kriminologijos ir baudžiamosios teisės mokslininkų darbuose. Įvairius nepilnamečių nusikalstamumo aspektus tyrinėjo vaiko ir šeimos kaip baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes nagrinėjo - K. Grinevičiūtė (2007), baudžiamojo įstatymo resocializacijos priemones - I. Michailovič (2001), jaunimo nusikalstamumo prevenciją I. Žemaitaitytė (2006), nepilnamečių justicijos standartus - G. Sakalauskas (2007), kriminalinio elgesio psichologiją - R. Žukauskienė (2006), J. Dermontas (2005) – nuteistųjų slternatyvia laisvės atėmimo bausme reabilitaciją.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumus nagrinėja A. Drakšienė (2008), R. Drakšas (2005; 2008), L. Pakštaitis (2007).

T. Mackevičius (2004; 2011; 2012) plačiai nagrinėja probacijos sistemos Lietuvoje ir užsienyje aspektus: nuteistųjų socialinės reabilitacijos ir integracijos programų vykdymą, probacijos tarnybų veiklą užsienio šalyse, probacijos atsiradimą ir raidą. Iš laisvės atėmimo vietų grįžusių asmenų socialinę integraciją nagrinėja A. Malinauskaitė (2010). Nepilnamečių socializacijos problemas - I. Kuginytė-Arlauskienė (2009). Nuteistų asmenų resocializaciją apžvelgia R. Prakapas (2008), R. Katinaitė (2008). Nepilnamečių resocializaciją analizuoja K. Vitkauskas (2010), I. Leliūgienė (2007), G. Liaudinskienė (2007), D. Lengvinas (2009).

Socialinio darbo poreikio problemą probacijos tarnybose kelia V. Kuzminskaitė (2014), I. Dirgėlienė (2014).

Socialinio darbo perspektyvos probacijos sistemoje plačiai nagrinėjamos užsienio mokslininkų darbuose: J. C. Gibb (2009), G. B. Potter (2009), C. Peters (2011). Socialinio darbo ir probacijos sąveiką analizuoja L. Trinder (2006). Socialinio darbo aspektus kriminalinės justicijos sistemoje nagrinėja A. Brinson (2013).

Problema. Nors teisės aktuose, reglamentuojančiuose probacijos veiklą ir visą nepilnamečių justicijos sistemą, akcentuojama nusikaltimą padariusio asmens resocializacija, integracija, visapusiška socialinė pagalba ir veikla susijusi su socialiniu darbu, tačiau kokie socialinio darbo, atliekamo probacijoje, kuris prisideda prie vykdomos veiklos, su probuojamais nepilnamečiais, tarnyboje ypatumai ir kokia socialinio darbuotojo poreikio svarba probacijoje nėra aišku.

Kyla klausimai: Kaip socialinis darbas prisideda prie įgyvendinamos veiklos efektyvumo tarnyboje, dirbant su probuojamais nepilnamečiais? Kokia socialinio darbuotojo poreikio svarba probacijoje?

Tyrimo objektas: socialinio darbo su nepilnamečiais ypatumai probacijos tarnyboje.

Magistrinio darbo tyrimo tikslas: atskleisti probacijos tarnybose įgyvendinamo socialinio darbo su nepilnamečiais, kuriems paskirta sąlyginė alternatyva laisvės atėmimo bausmei, ypatumus.

Magistrinio darbo tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti nepilnamečių nusikalstamumo tendencijas Lietuvoje;
2. Apibrėžti Lietuvos probacijos tarnybų teorinius metmenis;
3. Išanalizuoti socialinių darbuotojų ir probacijos tarnybų inspektorių darbą su nusikalsti linkusiais nepilnamečiais;
4. Ištirti probacijos tarnybose vykdomo socialinio darbo su nepilnamečiais pobūdį, privalumus ir trūkumus.

Magistriniame darbe naudojami tyrimo metodai:

1. Mokslinės, teisinės, psichologinės, sociologinės literatūros ir nacionalinių teisės aktų analizė;
2. Kokybinis tyrimas. Duomenų rinkimo metodas - pusiau struktūruotas interviu;
3. Duomenų analizės metodas – turinio (content) analizė.

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Vaikas - žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip (Žin., 1996-04-12, Nr. 33-807).

Probuojamasis – asmuo, kuriam paskirta probacija (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Socialinis darbuotojas – specialistas, kurio darbo paskirtis yra sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atkurti ryšius su bendruomene, padedant jam integruotis į visuomenę ir skatinant visavertiškesnį žmogaus socialinį funkcionavimą (Vareikytė, 2010)

Probuotojas – asmuo, priimtas į probacijos tarnybą Lietuvos Respublikos tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto nustatyta tvarka ir vykdantis probaciją (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Probacija – sąlyginė alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei (bausmės vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Probacijos sąlygos – teismo ir įstatymo probuojamajam nustatytų pareigų, draudimų, auklėjamojo ir baudžiamojo poveikio priemonių visuma (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Probuojamojo elgesio kontrolė – priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti probuojamajam nustatytų probacijos sąlygų laikymąsi, visuma (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Intensyvi probuojamojo priežiūra – probuojamojo buvimo vietos pagal nustatytą probuojamojo dienotvarkę kontrolė elektroninėmis stebėjimo priemonėmis (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Kriminogeniniai veiksniai – veiksniai, lėmę asmens nusikalstamą elgesį (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas – standartizuotas kaltinamojo ar nuteistojo nusikalstamo elgesio tikimybės ir galimybių ją sumažinti tyrimas (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Nusikalstama veika - tyčinis veikimas ar neveikimas, kuriais tiesiogiai padaromas nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas. Nusikalstama veika yra skirstoma į dvi rūšis: nusikaltimą ir baudžiamąjį nusižengimą (Žin., 2000, Nr. 89-2741).

1. NEPILNAMEČIŲ NUSIKALSTAMUMO SITUACIJA LIETUVOJE

1.1. Nepilnamečių nusikalstamo elgesio socialiniai veiksniai

Nepilnamečių nusikalstamumas yra sudėtingas ir kompleksinis reiškinys, kurio atsiradimą dažniausiai sąlygoja skirtingos, bet tarpusavyje susijusios priežastys. Pedagoginėje ir kriminologinėje literatūroje teisinių ir socialinių normų pažeidimai, kuriuos padaro nepilnamečiai, vadinami delinkvencija, o tokie jaunuoliai vadinami delinkventais. H. J. Kerneris (1998, p. 62 – 63) pabrėžia, kad delinkventų veikų negalima prilyginti nusikalstamoms, kurias padaro suaugusieji, nes tokie jų pažeidimai byloja apie asmenybės nebrandumą, o ne polinkį nusikalsti. Tikima, kad tokio jauno žmogaus socializaciją dar galima paveikti, siekiant jam padėti (resocializuoti), o ne bausti, kas ir yra pamatinis probacijos principas. J. Dermontas (2005) pabrėžia, kad įstatymų ir bausmių griežtinimas negali sustabdyti nusikalstamumo, o atvirkščiai - tik pakloja palankią dirvą jo plitimui.

Delinkventiniam elgesiui priskiriami smulkūs nusižengimai, moralinių elgesio normų pažeidimai, kurie nesukelia rimto pavojaus ir nepadaro didelės žalos, pvz., konfliktiškas elgesys, epizodiškas alkoholio vartojimas, bėgimas iš pamokų ir kt. (Michailova, Dvelienė, 2010). Delinkventinio elgesio pasekmė atsispindi ir nepilnamečių nusikalstamumo statistikos rodikliuose.

Tiriant delinkventinio elgesio veiksnius, tikslinga atsižvelgti į šių faktorių visumą ir jų kompleksinį veikimą. L. Jurkonytė (2011), nagrinėdama jaunų žmonių nusikalstamumą teigia, kad delinkventinis elgesys daugiausiai priklauso nuo socializacijos proceso sėkmės. G. Valicko (1997, p. 14) teigimu, nepageidaujamas vaikų elgesys gali atsirasti dėl įvairiausių socializacijos proceso defektų, kuriuos gali nulemti patys įvairiausi veiksniai: auklėjimo klaidos šeimoje (pvz., netiksliai išaiškintos elgesio normos, šiltų emocinių santykių stoka, kontrolės trūkumas, paskatinimų ir bausmių disproporcija, prieštaringi reikalavimai); atstūmimas ir izoliacija bendraamžių grupėje; nesėkmės ir neigiamų vertinimų dominavimas mokykloje; visuomenės informavimo priemonėse demonstruojamas smurtas bei prievarta; vaiko kognityvinės brandos sutrikimai ir pan. I. Kuginytė-Arlauskienė (2009) taip pat išskiria socializacijos institutus, dar vadinamus socializacijos agentais, turinčius didžiausią įtaką asmenybės vystymuisi, tai: šeima, mokykla, draugai ir visuomenės informavimo priemonės. Todėl svarbu aptarti galimus kiekvieno šių institutų sutrikimus ir jų įtaką nepilnamečių nusikalstamumui.

Šeima. Vaiko socializacijos procesas, kaip ir pasaulio suvokimas, prasideda pačioje artimiausioje aplinkoje – šeimoje – tik gimus vaikui. I. Leliūgienė (2003, p. 9) teigia, kad „šeima– pagrindinis socializacijos veiksnys, kurio dėka vaikas įgyja esminių socialinių žinių, susiformuoja

įgūdžius bei gebėjimus, perima vertybes ir idealus, taisykles ir normas, būtinas gyvenant jį supančioje visuomenėje“. Šeima – tai mikrosociumas, kuriame vaikui formuojasi požiūris į žmones, aplinką, pasaulį ir patį save. Pirmosios patirtys, pirmosios žinios ir pirmieji įspūdžiai įgyjami šeimoje. Tarptautinio UNICEF tyrimo (2009) duomenimis, Lietuvoje tėvai savo vaikams skiria vidutiniškai tik maždaug 7 minutes per parą. Lietuva pagal bendrus tyrimo rezultatus užima 28 vietą Europos Sąjungos reitinge iš 29 tyrime dalyvavusių šalių (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pranešimas spaudai, 2009).

Pedagogai, psichologai ir kriminologai (G. Valickas, 1997; I. Leliūgienė, 2003; R. Žukauskienė, 2006; 2007) išskiria kelis negatyvius auklėjimo šeimoje determinantus: prieraišumo nebuvimas (emocinė deprivacija), nepakankama globa (hipogloba), perdėta globa (hiperglobа: vyraujanti ir nuolaidžioji), neharmoningas (prieštaringas) auklėjimas, prievarta ir smurtas, šeimos struktūra (pilna ar nepilna šeima), amžiaus raidos tarpsnis (paauglystėje – sudėtingiausias amžiaus tarpsnis, kurioje išgyvenama tapatumo krizė).

Winnicott’as D. W. (2000) teigia, kad vaikų nusikalstamas, antisocialus elgesys gali būti ne daugiau kaip ieškojimas pagalbos, kuomet trūksta stiprių, mylinčių tėvų paramos bei kontrolės. Suirus šeimos struktūrai, kai artimiausia aplinka nebėra stabili ir patikima, vaikas pradeda meilės, priklausomumo ieškoti už namų sienos. Vaikas ieško stabilumo, meilės ir šilumos ir laiku jam tai suteikus, galima būtų išvengti netinkamo elgesio susiformavimo.

Mokykla. V. Gudžinskienė (2013, p. 46) teigia, kad „mokykla – antrasis nepilnamečio socializacijos agentas – pagrindinė švietimo sistemos grandis, kurioje mokiniai ne tik įgyja žinių, bet ir išmoksta kritiškai vertinti įvairius dalykus, adaptuotis kintančioje socialinėje aplinkoje ir ją keisti norima linkme, kultūringai leisti laisvalaikį ir ilsėtis, bendrauti su kitais žmonėmis, visapusiškai tobulėti. Ypač svarbu, kad mokykla taptų kryptingo ugdymo koordinatoriumi, padėtų mokiniams įgyti emocijų valdymo, teigiamo požiūrio į save, savo ir kitų veiklą, kitus žmones ir įvykius, atsparumą neigiamiems išorės aplinkos poveikiams, suformuotų tvirtą neigiamą požiūrį į žalingus, sveikatai kenksmingus įpročius, ugdytų nepakantumą blogiui“.

Tokie reiškiniai, kaip vaiko nesėkmės mokykloje, moksle, mokyklos nelankymas (pedagoginis aplaidumas), lemia paauglio mokymosi motyvacijos nesusiformavimą, stoką, o tai turi dar didesnių neigiamų pasekmių tolesniame asmens gyvenime. Pastarieji vaikai, kaip taisyklė, būna negatyviai nusiteikę namų darbų atlikimui, abejingi savo pasiekimams moksle, o tai liudija apie jų mokymosi dezadaptaciją. Mokymosi dezadaptacija pereina per šias stadijas: mokymosi dekompensacija (vaiko būsena, kai sumažėjęs noras mokytis, tačiau vis dar išlikęs susidomėjimas mokykla), mokyklinė dezadaptacija (vaiko būsena, kai šalia didėjančių mokymosi sunkumų atsiranda drausminiai elgesio nusižengimai, konfliktai su mokytojais ir bendraamžiais, pamokų

praleidinėjimai), socialinė dezadaptacija (vaiko būsena, kai pasireiškia visiškas nenoras mokytis, žalingi įpročiai), kriminalinės veiklos apraiškos (išmesti iš mokyklos vaikai atsiduria gatvėje kur pagrindine užimtumo forma tampa kriminalinė veikla) (Leliūgienė, 2003).

Draugai. Bendraamžių atstūmimas (lemiamas šeimos situacijos ir mokymosi sunkumų) yra vienas iš socialinių veiksnių darantis prielaidas nepilnamečių nusikalstamam elgesiui. Bendraamžių „izoliacija“ sąlygoja būrimąsi į neformalias subkultūros grupes. Pasak R. Katinaitės – Lodh (2013, p. 44) „atstumtieji, kurie nepatenkina mokyklos kolektyve, klasėje savęs įtvirtinimo, pripažinimo, saugumo ir kitų poreikių, jungiasi arba prisijungia prie neformalių arba asocialių grupių. Šio amžiaus vaikai (6–16 m.) turi priklausyti „kam nors“, jie negali būti be bendraamžių“.

Prisijungimas prie asocialios grupės padidina paauglio asocialaus elgesio pasireiškimą, nes bendraamžių grupė užtikrina aplinką, kurioje yra stiprinami asocialūs poelgiai bei tenkinami vidiniai poreikiai bendrauti, kažkam priklausyti ir jaustis pilnaverčiu. Tokiai draugystei būdingas agresyvumas, prievarta, nepasitikėjimo atmosfera, siekimas įsitvirtinti, bei nuolatinė kova dėl statuso (Nepilnamečių kriminalinė justicija, 2001).

J. Pivorienė, R. Jurkonytė (2008, p. 79) akcentuoja, kad „bendravimas su bendraamžiais mokiniui duoda ne tik naudos, bet ir formuoja neigiamas, neatitinkančias visuomenės normų, pažiūras į gyvenimą. Taip pat vaikų bendraamžiai, draugai gali būti kaip smurto mokytojai ir bendrininkai vykdant nusikalstamas veikas. Grupės nuomonė paaugliui yra ypač svarbi, dažnai draugai svarbesni negu šeimos nariai. Tokiu atveju nepilnametis ir toliau norėdamas išlikti svarbus, pageidaujamas bei bendraamžių gerbiamas, būna priverstas daryti tai, ko nenori, bet ko iš jo reikalauja kiti jo draugai. Moksleivis kovodamas dėl pripažinimo smurtauja parodydamas, kad jis gali pasiekti tai, ko nori“.

Įsitraukus į tokių grupių veiklą, vėliau yra labai sunku iš jų ištrūkti. Kuo ilgiau paauglys dalyvauja nusikalstamoje asocialioje grupės veikloje, tuo labiau jis atitrūksta nuo prosocialios aplinkos. Nusikalstamoje grupėje paauglys perima asocialias vertybes bei elgesio normas, įpranta patenkinti savo poreikius netinkamais būdais, įgyja blogų įgūdžių (Nepilnamečių kriminalinė justicija, 2001).

Visuomenės informavimo priemonės. R. Žukauskienė (2006, p. 273 - 275) nagrinėja žiniasklaidos ir kompiuterinių žaidimų, nors ir ginčytinai, poveikį destruktyviam vaiko elgesiui. Televizijoje rodomose laidose, filmuose, kai detaliai parodoma, kaip atliekami nusikaltimai, nusikaltėliams (tarp jų ir paaugliams) tampa potencialia metodine medžiaga, nes netiesiogiai mokoma įgūdžių, kurie gali pasitarnauti norint atlikti žiaurius veiksmus, jauni žmonės gali išmokti veiksmingos taktikos, kaip atlikti žiaurius nusikaltimus. Dar labiau negu masinėse informavimo priemonėse demonstruojamą smurtą, mokslininkė kritikuoja kompiuterinius žaidimus, kadangi jie

reikalauja aktyvaus įsitraukimo, ilgo laiko praleidžiamo žaidžiant, nuolatinių smurto scenų imitavimo, už agresyvius veiksmus yra skatinama (pvz.: papildoma gyvybe ar taškais gaunamais žaidimo metu). Pažymėtina, kad šiuolaikinės technologijos leidžia žiūrėti smurtą bei agresiją demonstruojančius filmus neribotai, be reklaminių intarpų (interneto galimybė žiūrėti *online* ar atsisiųsti).

Visuomenės informavimo priemonės ir visa viešoji informacija, veikia nepilnamečius, dažnai, blogąja prasme, t.y. neigiamai paveikia jų psichiką ir jie tampa žiaurūs, bei linkę daryti nusikaltimus. Matydami smurtą, žiaurų elgesį su žmonėmis ir gyvūnais, jie pradeda elgtis taip pat. Gausėjant viešoje erdvėje pateikiamos informacijos apie neigiamus įvykius pasaulyje, daug neteisėtos medžiagos ir nepriimtino turinio, gausėja nusikaltimų skaičius, o ypatingai nepilnamečių tarpe (Pitrėnaitė, 2012).

Tarptautinis statistinis ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikatorius išskiria šiuos kognityvinės raidos sutrikimus, kaip galimus faktorius, kurie daro įtaką paauglių nusikalstamumui: šizofrenija (esminiai ir specifiniai mąstymo bei suvokimo sutrikimai ir neadekvatus arba blankus afektas); protinis atsilikimas (sutrinka įgūdžiai, pasireiškiantys vystymosi metu ir lemiantys bendrąjį intelekto lygį, t. y. pažintinius, kalbinius, motorinius ir socialinius sugebėjimus); hiperkineziniai sutrikimai (polinkis nebaigus vienos veiklos, užsiimti kita ir dezorganizuotas, sunkiai kontroliuojamas ir perdėtas aktyvumas); elgesio sutrikimai (pasikartojantis ir nuolatinis asocialaus, agresyvaus arba nepaklusnaus elgesio stereotipas) ir kt. [1]

Mokslininkės G. Kvieskienė (2000), R. Šalaševičiūtė (2006), D. Vyčinienė (2001) išskiria ir daugiau veiksnių: kryptingos neformalios veiklos trūkumas (ypač kaimo gyvenvietėse, atostogų metu ir socialinės rizikos šeimų vaikams), tėvų emigracija (neretai vaikas, paliktas emigravusių tėvų tampa agresyvus, nepaiso visuotinai priimtinų elgesio taisyklių, daro teisės pažeidimus ir kt.), charakterio akcentuacijos (ypatingai hipeterminis, epileptoidinis, isteroidinis, nepastovus) ir kt.

Nusikalstamas nepilnamečių elgesys tampa normalia reakcija, esant nenormalioms socialinėms ar mikrosocialinėms sąlygoms, kurioms esant jaunuoliai turi veikti. Paauglių nusikalstamas elgesys tampa kaip priimtiniausias jų bendravimo būdas su sociumu, kai kiti socialiai priimtini būdai yra „išsisėmę“ ar nepasiekiami (Leliūgienė, 2003).

Apibendrinus galima teigti, kad nusikalstamą arba delinkventinį elgesį lemia socializacijos procesas, kurio metu susiformuoja šie pagrindiniai, nepilnamečių nusikalstamą elgesį lemiantys socialiniai elgesio veiksniai: šeima (auklėjimo spragos), mokykla (patiriama nesėkmė moksle), draugai (netinkama kompanija) ir visuomenės informavimo priemonės (netinkamas turinys).

[1] Psichikos ir sveikatos sutrikimai (2015). Žiūrėta 2015-04-19 per internetą: <http://ebook.vlk.lt/e.vadovas/index.jsp?topic=/lt.webmedia.vlk.drg.icd.ebook.content/html/icd/5skyrius.html>

Išskirtina ir daugiau veiksnių: kognityvinės raidos sutrikimai, mažas užimtumas, tėvų emigracija, charakterio akcentuacijos. Aprašyti veiksniai daro neigiamą įtaką paauglio pozityviajai socializacijai nuo gimimo, ir laikui bėgant, be išorinių intervencijų yra traktuojami kaip destrukciniai, nepilnamečių nusikalstamumą lemiantys, determinantai.

1.2. Nepilnamečių nusikalstamumo tendencijos ir priežiūra probacijos tarnybose Lietuvoje

Nusikalstamumo statistika ir kriminologijos teorija liudija, kad kas trečias recidyvistas pirmąjį nusikaltimą yra padaręs dar paauglystėje (Janušauskas, Nedzinskas, 2008). Jei paauglys nubaudžiamas laisvės atėmimo bausme, tai nusikalstamo recidyvo tikimybė padidėja 17-19 kartų (Valickas, 1997). Nuo 2008 iki 2010 metų nepilnamečių nusikalstamumo situacija Lietuvoje gerėjo, tačiau nuo 2011 metų pastebimas nežymus nepilnamečių nusikalstamų veikų skaičiaus padidėjimas. Nors akcentuojami neigiami nepilnamečio įkalinimo padariniai (recidyvo padidėjimas), tačiau žemiau pateiktoje lentelėje, Lietuvos oficialiosios statistikos departamento duomenimis 2013 m. padaugėjo teismų nuteistų nepilnamečių skaičius. Pastebimas 2014 m. nusikaltimus padariusiųjų skaičius, bet visgi situacija išlieka kelianti susirūpinimą (žr. 1 lentelė apačioje).

1 lentelė. Teismų nuteistų nepilnamečių skaičius/asmenys 2008-2014 m.

Metai	**Teismų nuteistų nepilnamečių skaičius/asmenys**		
	Iš viso pagal bausmes už nusikalstamas veikas	Iš viso pagal bausmes už nusikaltimus	Iš viso:
2008	1263	1211	2474
2009	1342	1293	2635
2010	1197	1153	2350
2011	1098	1039	2137
2012	943	900	1843
2013	1059	1015	2074
2014	1103	1054	2157

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-02 per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1701&status=A>

L. Pakštaitis (2007) pažymi, kad baudžiamosios atsakomybės ypatumams turi būti būdingas „išskirtinumas, siejamas su visapusišku amžiaus, fizinių ir psichinių ypatumų, dėl kurių paaugliams

ne visuomet būtina taikyti pačias griežčiausias baudžiamojo poveikio priemones, įvertinimu“. Atitinkamai atsakomybė už jauno žmogaus padarytą nusikalstamą veiką turi būti siejama ne vien su bausme. Turi būti siekiama ir teigiamo poveikio jo asmenybei.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų paskirtis numatyta LR BK 80 straipsnyje: 1) užtikrinti, kad atsakomybė atitiktų šių asmenų amžių ir socialinę brandą; 2) riboti laisvės atėmimo bausmės ir didinti auklėjamojo poveikio priemonių taikymo šiems asmenims galimybes; 3) padėti nepilnamečiui pakeisti gyvenimo būdą ir elgesį derinant baudimą už padarytą nusikalstamą veiką su jo asmenybės ugdymu, auklėjimu, neteisėto elgesio priežasčių šalinimu; 4) sulaikyti nepilnametį nuo naujų nusikalstamų veikų padarymo (Žin., 2000, Nr. 89-2741).

Lietuvos Respublikos Prokuratūra 2014 metais ištyrė 3387 (2013 m. – 3126) nusikalstamas veikas, kurių padarymu įtarta (kaltinta) 2513 nepilnamečių (Lietuvos Respublikos Prokuratūros metinė veiklos ataskaita, 2014). Pastarosios įstaigos metinėje 2014 m. ataskaitoje matyti, kad palyginti su bendru ištirtų nusikalstamų veikų skaičiumi, 2014 m. nepilnamečiai buvo įtariami padarę 7,3 proc. visų ištirtų nusikalstamų veikų (2013 m. – 6,7 proc.). Pažymėtina, kad 3,9 proc sumažėjo sunkių ir labai sunkių nusikaltimų, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai. 2014 m. nepilnamečiai buvo įtariami (kaltinami) padarę 196 sunkius ir labai sunkius nusikaltimus (2013 m. – 204). Nors bendras sunkių ir labai sunkių nusikaltimų skaičius sumažėjo, tačiau matomas (žr. 1 pav. apačioje) ženklus pokytis (+23 proc.) nepilnamečių įvykdytų nužudymų (BK 129–131 str.), iššaginimų (BK 149 str.) per pastaruosius metus pokytis buvo pats didžiausias (+27 proc.), seksualinio prievartavimo (BK 150 str.) padidėjimas taip pat vienas iš didžiausių (+24 proc.). Plėšimų (BK 180 str.), viešosios tvarkos pažeidimų (BK 284 str.), sunkių sveikatos sutrikdymų (BK 135 str.) ir vagysčių (BK 178 str.) padidėjimo pokytis (+4 - +9 proc.). Tačiau pastebimas neženklus sumažėjimas neteisėto disponavimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis (BK 260 str.) bei turto prievartavimo (BK 181 str.) atvejų (žr. 1 pav. apačioje).

Metai	BK straipsnis								
	129–131 str.	135 str.	149 str.	150 str.	178 str.	180 str.	181str.	260 str.	284 str.
2013 m.	13	8	11	21	1352	203	29	46	372
2014 m.	16	9	14	26	1407	218	28	42	404
Pokytis proc.	+23	+13	+27	+24	+4	+7	-3	-9	+9

1 pav. Nusikalstamų veikų, kurias padarė nepilnamečiai asmenys, skaičius 2013-2014 m. pagal atskirus BK straipsnius

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Prokuratūros metinė veiklos ataskaita (2014). Žiūrėta 2015-03-25 per internetą: <file:///C:/Users/Reflex/Downloads/ataskaita-2014.pdf>

Sprendžiant iš 1 paveikslėlyje pateiktų duomenų darytina išvada, kad nors ir bendras sunkių ir labai sunkių nusikaltimų skaičius sumažėjo, tačiau didžiausias pokytis analizuojant atskirus BK straipsnius yra sunkių ir labai sunkių nusikaltimų: nužudymų, iššaginimų ir seksualinio prievartavimo. Šie rodikliai taip pat parodo, kad trūksta efektyvių prevencinių priemonių šioms nusikalstamoms veikoms mažinti.

Kaip ir ankstesniais metais, nepilnamečiams dažniausiai buvo pateikti įtarimai (kaltinimai) dėl nusikalstamų veikų nuosavybei. 2014 m. nepilnamečiai buvo įtariami dėl 1407 vagysčių (BK 178 str.) ir šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis tarp visų nepilnamečių padarytų veikų išlieka vyraujanti – 41,5 proc. nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų (2013 m. – 43,3 proc.) (žr. 2 pav. apačioje).

Metai	Vagystės	Iš jų:			
		Įsibraunant į gyvenamąją patalpą	Iš prekybos taškų	Transporto priemonių	Iš transporto priemonių
2013 m.	1352	179	151	192	58
2014 m.	1407	204	182	201	55
Pokytis proc.	+4	+14	+21	+5	-5

2 pav. Nepilnamečių padarytų vagysčių skaičius 2013-2014 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Prokuratūros metinė veiklos ataskaita (2014). Žiūrėta 2015-03-25 per internetą: <file:///C:/Users/Reflex/Downloads/ataskaita-2014.pdf>

Nors akcentuojama, kad nepilnamečiai daro smulkius nusikaltimus, tokius kaip vagystės iš įvairių vietų, tačiau skaičiai yra labai dideli ir kasmet didėjantys, todėl svarbu didinti prevenciją šioje srityje.

Įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių susijusių su vagystėmis skaičius yra didžiausias – analogiškai, teismų nuteistų nepilnamečių pagal nusikalstamas veikas taip pat didžiausias skaičius yra dėl vagysčių (2008 m. – 679, 2014 m. – 663) (žr. 1 lentelė apačioje). 2008 – 2014 m. laikotarpyje skaičius mažai kito, pastebima 2009 m. padidėjusių nepilnamečių vagiliavimo atvejų (867). Nuo 2013 m. pastebimas sunkių smurtinių nusikaltimų (iššaginimų ir sunkių sveikatos sutrikdymų), kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, mažėjimas (žr. 1 lentelė apačioje).

1 lentelė. Teismų nuteisti nepilnamečiai pagal nusikalstamų veikų rūšis 2008 – 2014 m.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nužudymai	25	13	26	16	12	13	16
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	16	15	18	14	15	16	12
Iššaginimai	17	24	20	22	15	12	10
Vagystės	679	867	597	570	627	659	663
Plėšimai	337	359	303	207	207	162	195
Sukčiavimai	20	21	27	30	31	42	69
Turto sunaikinimas ar sugadinimas	116	123	103	103	75	87	87
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis	41	44	61	38	35	46	38
Kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimai	6	7	6	4	3	3	4
Viešosios tvarkos pažeidimai	130	143	146	123	139	171	181

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-02 per internetą:<http://osp.stat.gov.lt/rodikliai14>

Kasmet pastebimas didelis paauglių nusikalstamų veikų skaičiaus padarymas susijęs su įvairiomis vagystėmis. D. Vyčinienė (2001) pažymi, kad tai paauglystės laikotarpio problema. Paauglystėje dažniausiai pasireiškia esant isteroidinės charakterio akcentuacijos tipui. Paauglys dažnai bėga iš namų, vagiliauja, kartais bando demonstratyviai žudytis. Visų šių poelgių tikslas - pabėgti nuo sunkumų arba atkreipti dėmesį.

Nepilnamečiai gerokai dažniau įtariami (kaltinami) padarę nusikaltimus (2014 m. - 2298) negu baudžiamuosius nusižengimus (2014 m. - 215). Per penkerius metus nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padariusių nusikalstamas veikas, sumažėjo trečdaliu (2008 m. buvo 3627). Tačiau pastebimas bendras, įtariamų (kaltinamų) padariusių nusikalstamas veikas rodiklių padidėjimas 2014 m. (žr. 2 lentelė apačioje).

2 lentelė. Nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, skaičius | asmenys 2008- 2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nusikaltimai	3418	3147	2655	2421	2230	2222	2298
Baudžiamieji nusižengimai	209	205	210	191	201	229	215
Nusikalstamos veikos	3627	3352	2865	2612	2431	2451	2513

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-02 per internetą <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1547&status=A>

2014 metais įtariami (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu buvo 2513 nepilnamečių. Iš jų berniukai gerokai dažniau (2277), negu mergaitės (236), buvo įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas. Daugiausia įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, buvo 17 metų amžiaus (1008), 16 metų (819) nepilnamečių. Absoliuti dauguma (2506) nepilnamečių buvo Lietuvos Respublikos piliečiai. Apibendrinant esamą situaciją 2008 – 2014 m. laikotarpyje, nuo 2008 m. bendri nusikalstamumo rodikliai pagerėjo, tačiau nuo 2013 m. pastebimas situacijos pablogėjimas. Nuo 2013 m. padaugėjo berniukų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikaltimus, mergaičių skaičius mažėjo. Per paskutiniuosius 2013 – 2014 metus 14 metų amžiaus vaikų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikaltimus sumažėjo, tačiau 15, 16 ir 17 metų amžiaus nepilnamečių nusikaltėlių skaičius didėja. Bendras skaičius nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) nusikalstamų veikų padarymu pagal amžių nuo 2008 m. ženkliai pamažėjo iki 2014 m. 2008 – 2014 metais nepilnamečiai, įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas, absoliučia dauguma buvo Lietuvos Respublikos piliečiai (žr. 3 lentelė apačioje).

3 lentelė. Nepilnamečiai, įtariami (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu, pagal lytį, amžių, pilietybę, išsilavinimą ir užimtumą 2008-2014 m.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Iš viso	**3627**	**3353**	**2865**	**2612**	**2431**	**2451**	**2513**
Pagal lytį							
Berniukai	3357	3136	2627	2364	2165	2204	2277
Mergaitės	270	217	238	248	266	247	236
Pagal amžių, metais							
14	483	298	263	242	247	282	265
15	664	569	391	430	426	418	421
16	1114	1043	892	833	757	774	819
17	1366	1443	1319	1107	1001	977	1008
Pagal pilietybę							
Lietuvos Respublikos	3619	3346	2861	2604	2424	2447	2506
užsienio valstybės	6	4	3	4	6	4	6
asmuo be pilietybės	2	3	1	3	1	–	1

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-02 per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/rodikliai14>

Analizuojant statistinius duomenis apie įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių išsilavinimą, matyti, kad didžioji jų dalis 2014 m. buvo įgijusi pradinį (1219) arba pagrindinį išsilavinimą (1228). Dauguma jų (2046) mokėsi mokyklose, iš jų daugiau negu pusė (1450) bendrojo lavinimo, kiek mažiau (456) profesinėse mokyklose. 2008 – 2012 m. laikotarpyje pastebima tendencija, kad nepilnamečių įtariamų (kaltinamų) padariusių nusikaltimus, kurie mokėsi mokyklose skaičius tendencingai mažėjo, tačiau nuo 2013 m. pastebimas nežymus situacijos pagerėjimas. Nors besimokančiųjų skaičius pastaraisiais metais auga, tačiau taip pat didėja ir nesimokančių bei nedirbančių nepilnamečių (2014 m. – 322). Nuo 2008 metų šie rodikliai ženkliai mažėjo ir tik nuo 2014 metų pastebimas padidėjęs skaičius nepilnamečių, kurie įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas. (žr. 4 lentelė apačioje).

4 lentelė. Nepilnamečiai, įtariami (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu, pagal išsilavinimą ir užimtumą 2008-2014 m.

	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Iš viso	**3627**	**3353**	**2865**	**2612**	**2431**	**2451**	**2513**
Pagal išsilavinimą							
pradinis	1861	1594	1352	1297	1169	1205	1219
pagrindinis	1653	1661	1408	1236	1187	1187	1228
vidurinis	63	67	53	46	49	36	51
profesinis	9	9	17	8	7	4	7
neturi išsilavinimo	41	22	35	25	19	19	8
Pagal užimtumą							
dirbo	118	36	23	27	35	29	46
mokėsi mokyklose	2533	2389	2189	2084	2040	2042	2046
bendrojo lavinimo	1932	1708	1580	1524	1528	1539	1450
profesinėje	396	453	417	414	355	368	456
aukštesniojoje	16	10	12	12	1	7	9
kitoje mokymosi įstaigoje	189	218	180	134	156	128	131
nesimokė ir nedirbo	879	835	530	411	276	281	322
kiti	97	93	123	90	80	99	99

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-10 per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/rodikliai14>

2008 – 2013 m. laikotarpyje matyti (žr. 5 lentelė apačioje) dvigubai sumažėjęs recidyvinis reiškinys – pakartotinių nusikalstamų veikų skaičius, kuriuos įtariami (kaltinami) padarę nepilnamečiai, tačiau pastebimas nežymus padidėjimas nuo 2014 m. Ženkliai sumažėjęs įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių nusikalstamų veikų padarymu, kai jie buvo neblaivūs. Apsvaigusių nuo

narkotinių ar psichotropinių medžiagų ir įtariamų (kaltinamų) padarius nusikaltimus nepilnamečių skaičius nuo 2012 m. išaugo tris kartus.

5 lentelė. Nepilnamečiai, įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas pakartotinai, būdami neblaivūs, apsvaigę nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pakartotinai	294	185	214	174	131	118	142
Būdami neblaivūs	632	642	497	440	408	454	374
Apsvaigę nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų	18	12	19	12	5	14	15

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-02 per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/rodikliai14>

Aptariant duomenis, pastebimas nors ir mažėjantis, tačiau didelis skaičius nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padariusių nusikalstamas veikas kai jie buvo neblaivūs. Toks rezultatų pasiskirstymas leidžia kelti prielaidą, kad alkoholio vartojimas tarp paauglių padidina tikimybę nusikalstamai veikai atsirasti.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, nuolat mažėja mažamečių (iki 14 m.) padariusių nusikalstamas veikas: nuo 530 (2008 m.) iki 263 (2014 m.) t. y. beveik per pusę (žr. 6 lentelė apačioje).

6 lentelė. Vaikai iki 16 metų amžiaus, padarę nusikalstamas veikas

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Iš viso	**851**	**664**	**598**	**531**	**517**	**427**	**394**
Vaikinai	777	552	515	464	435	358	336
Merginos	74	112	83	**67**	82	69	58
Pagal amžių, metais							
iki 14	530	422	394	329	336	262	263
14–15	321	242	204	202	181	165	131

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-02 per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/rodikliai14>

Remiantis šiais statistiniais duomenimis, patvirtinama visuomenėje paplitusi nuomonė, kad nusikaltusių įstatymui vaikų skaičiai išlieka dideli ir jų nusikaltimai sunkėja. Tačiau būtina pabrėžti ir tai, kad nepilnamečių nusikalstamumas yra latentinio pobūdžio, kadangi teisėsaugos institucijos

pateikia tik užregistruotas nusikalstamas veikas, skaičiai gali būti kur kas didesni. Pasak G. Sakalausko (2007, p. 17), „įvairūs kriminologiniai tyrimai rodo, kad jaunystėje absoliuti dauguma žmonių buvo pasielgę taip, ką, išvertus į baudžiamosios teisės kalbą, būtų galima pavadinti (sunkesnėmis ar lengvesnėmis) nusikalstamomis veikomis“. Išanalizavus nepilnamečių nusikalstamumo socialinio elgesio veiksnius buvo išsiaiškinta, kad tai: šeima, mokykla, draugai ir visuomenės informavimo priemonės – būtinas efektyvus darbas šiems veiksniams pašalinti. Vienas iš tokių specialistų profesionalų darbui su artimiausia vaiko aplinka ir šių nusikalstamo socialinio elgesio veiksnių šalinimu yra socialinis darbuotojas.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Biudžeto planavimo skyrius, 2015 m. vasario 4 d., pateikė „Darbo su nepilnamečiais, esančiais apygardų probacijos tarnybų priežiūroje, ataskaitą“ (žr. 1 priedas). Šios atskaitos ataskaitinis laikotarpis – 2014 m. sausio – gruodžio mėn. Pateikti duomenys atskleidžia, kad 2014 metais į duomenų registrą iš viso buvo įtraukti 1286 paaugliai, kuriems teismo paskirta viešųjų darbų bausmė (18)[2], laisvės apribojimo bausmė (481), auklėjamojo poveikio priemonės (537), kuriems bausmės vykdymas atidėtas (243), lygtinai paleistiems iš pataisos įstaigų (7). Per tą patį laikotarpį, dėl įvairių priežasčių: pasibaigus bausmės laikui (688), atleidus nuo bausmės prieš terminą (0), pakeitus nuosprendį už vengimą atlikti bausmę (74), nuteisus už priežiūros vykdymo laikotarpiu padarytas nusikalstamas veikas (22), nutraukus priežiūrą prieš terminą pagal Probacijos įstatymo 23 str. 1 d. (12), mirus (2), kitais atvejais (195) išregistruoti 993 (77,2 proc.) nepilnamečiai.

Atkreiptinas dėmesys, kad nepilnamečių baudžiamajai atsakomybei keliami konkretūs tikslai, vienas iš jų: didinti auklėjamojo poveikio priemonių taikymo šiems asmenims galimybes. Iš gautų duomenų pastebima, kad auklėjamojo poveikių priemonių skyrimas taip pat plačiai taikomas, tačiau vis dar išlieka nemažas skaičius nepilnamečių, kuriems skiriama laisvės apribojimo bausmė. Svarbu pažymėti, kad labai didelei daliai nepilnamečių yra nutraukiama priežiūra probacijoje prieš terminą, galime daryti prielaidas, kad probacijoje įgyvendinama veikla yra efektyvi teigiamiems jaunuolių pokyčiams.

4,7 proc. (61) nepilnamečių per mėnesį nuo priežiūros vykdymo pradžios pradėti ikiteisminiai tyrimai už nusikalstamas veikas (pagal pobūdį): už vagystę (27), plėšimą (14), sveikatos sutrikdymą (5), viešosios tvarkos pažeidimą (10), nusikalstamą veiką, susijusią su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis (3), kitas nusikalstamas veikas (2). Dar 6,3 proc. (82) paauglių padarė administracinius teisės pažeidimus.

[2]Skliausteliuose pateikiamas nepilnamečių skaičius.

Pateikiami duomenys atskleidžia, kad palyginti su bendru probuojamųjų skaičiumi (1286), maža dalis probuojamųjų nepilnamečių (61) priežiūros vykdymo metu padarė naujas nusikalstamas veikas. Galime daryti prielaidas, kad specialistų vykdomas darbas probacijos tarnyboje yra duodantis teigiamus rezultatus jau pirmaisiais mėnesiais, nepilnamečiui esant tarnybų priežiūroje.

Per ataskaitinį laikotarpį 13,7 proc. (177) nepilnamečių dalyvavo elgesį keičiančiose programose, iš jų 56 dalyvavo smurtinį elgesį keičiančiose programose, 122 pilnai išklausė elgesį keičiančias programas. Nė vienam nepilnamečiui per ataskaitinį laikotarpį nebuvo paskirta ar pratęsta intensyvi priežiūra, o 2 nepilnamečiai buvo įpareigoti atlikti visą gydymosi nuo alkoholizmo, narkomanijos, taksikomanijos ar venerinės ligos kursą, kai nepilnametis pats sutiko.

Pastebima tendencija, kad elgesį keičiančios programos nėra plačiai taikomos probacijos tarnybose, dirbant su probuojamais nepilnamečiais. Maža dalis nepilnamečių išklausė įvairaus pobūdžio programas. Atkreiptinas dėmesys, kad tokios programos turėtų būti taikomos plačiau. Galime daryti prielaidas, kad platesnis šių programų taikymas dar labiau pagerintų probacijos tarnybų rezultatas, sumažintų recidyvo atvejų ir kartu nusikalstamų veikų skaičių.

36,4 proc. (468) nepilnamečių buvo teismo įpareigoti būti tam tikru laiku namuose, 1,2 proc. (15) paauglių įpareigoti atlyginti nusikaltimu padarytą žalą (11 asmenų įpareigojimą įvykdė), kurios atlygintinas dydis – 8233,1 Lt (atlyginta – 5370, 1 Lt).

Dėl 12,6 proc. (162) nepilnamečių teismams pateikta teikimų dėl probacijos panaikinimo, bausmės (auklėjamojo poveikio priemonės) pakeitimo griežtesne bausme (auklėjamojo poveikio priemone), iš jų 46,9 proc. (76) – patenkinti.

2015 vasario 4 d. probacijos tarnybų duomenų registre buvo 572 nepilnamečiai, 57 iš jų – mergaitės. Pagal išsilavinimą probuojamieji pasiskirstė taip: 26,6 proc. (167) nepilnamečių turi pagrindinį išsilavinimą, 63,6 proc. (400) – pradinį. 82,4 proc. (518) nepilnamečių mokosi formaliojo švietimo įstaigose, iš jų 18,9 proc. (119) mokosi profesinio mokymo mokyklose, 63,4 proc. (399) – bendrojo ugdymo mokyklose (žr. 1 priedas).

Išanalizavus pateiktus duomenis apie nepilnamečius esančius probacijos tarnybose, darytina išvada, kad probacijos sistema daro teigiamą įtaką nepilnamečių nusikalstamumo mažėjimui, taip pat, pabrėžtina, kad didžioji dalis probuojamųjų nepilnamečių mokosi mokyklose, todėl ypač svarbu, kad socialiniai darbuotojai ir pedagoginė bendruomenė skirtų dėmesį tokiems vaikams, siekiant jų resocializacijos ir pozityviosios socializacijos, nusikalstamumo prevencijos, nes nuo to priklauso visos visuomenės saugumas ir ateitis.

2. PROBACIJOS TEORINIAI METMENYS

2.1. Probacijos sistemos aptartis

Vilniaus apygardos probacijos tarnybos internetiniame puslapyje pateikiama probacijos sistemos darbo raida. Lietuvoje, iki 2000 m., bausmių vykdymas buvo Vidaus reikalų ministerijos kompetencijoje (Pataisos reikalų departamento), todėl bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu, vykdė Vidaus reikalų ministerijai priklausanti institucija – policija. Policija tuomet teismo nuosprendžiu paskirtas bausmes vykdė ir buvo laikoma jėgos struktūra, todėl sąlyginai pagrindinis dėmesys buvo skiriamas kontrolei. Tačiau tai neatitiko tarptautinių aktų keliamų reikalavimų. 1955 m. Ženevoje JTO priimtų tipinių minimalių elgesio su kaliniais taisyklių (Tokijo taisyklių) 60.2 punkte yra įtvirtinta nuostata, kad nuteistųjų priežiūra neturi būti patikėta policijai ir turi būti derinama su veiksminga socialine parama.[3]

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 21 d. nutarimu buvo patvirtinta Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcija (toliau – Koncepcija). Joje probacija apibrėžiama kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma, kurią sudaro bausmės vykdymo atidėjimas, lygtinis atleidimas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų, taikoma nusikaltimą padariusiam asmeniui kaip lygtinio pobūdžio alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei ir vykdoma taikant nuteistojo priežiūrą ir teikiant jam socialinę paramą (Žin., 2007, Nr. 27-989).

Šioje koncepcijoje Probacijos sistemos tikslas apibrėžiamas taip: užtikrinti visuomenės saugumą, sudaryti sąlygas įgyvendinti nusikalstamų veikų prevenciją, mažinti nusikalstamų veikų recidyvą ir laisvės atėmimo vietose esančių asmenų.

Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje CM/Rec (2010) 1 „Dėl Europos probacijos taisyklių“ nustatyta, kad „probacija – bausmių ir priemonių, nustatytų įstatymuose ir taikomų teisės pažeidėjui, realizacija visuomenėje. Ji apima veiklas ir intervencijas, kurias sudaro priežiūra, vadovavimas ir pagalba, kuriomis siekiama socialinės teisės pažeidėjo integracijos, taip pat visuomenės saugumo“ (cit. pagal Mackevičius, 2011, p. 750).

2000 m. priimtame LR BK (Žin., 2000, Nr. 89-2741) nepilnamečių baudžiamajai atsakomybei skirtas vienuoliktasis šio kodekso skyrius. Jis numato baudžiamosios atsakomybės,

[3] Vilniaus apygardos probacijos tarnybos istorija (2013). Žiūrėta 2015-04-16 per internetą: http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/pradzia-apn_697/istorija_743.html

taikomos nepilnamečiams, ypatumus, kurių paskirtis yra užtikrinti asmenų atsakomybės atitikimą jų amžiui ir socialinei brandai, galimybes riboti laisvės atėmimo bausmes ir didinti auklėjamo poveikio priemonių taikymą, pagalbą nepilnamečiui gyvenimo būdo keitime ir elgesyje, kad bausmė už nusikalstamą veiką derintųsi su jo asmenybės pozityviąja socializacija, nusikalstamo elgesio prevencija. Pabrėžtina, kad šios nuostatos taikomos tiems asmenims, kurie nusikalstamos veikos metu nebuvo sulaukę pilnametystės amžiaus (išimtinais atvejais, jei nustatoma, kad asmens, nesulaukusio 21 metų amžiaus, socialinė branda prilygsta nepilnamečio asmens socialinei brandai). Šis, nepilnamečiams taikomas, skirsnis susideda iš dviejų baudžiamosios atsakomybės taikymo rūšių: auklėjimo poveikių priemonių ir bausmių. Kodekso 82 straipsnyje (Žin., 2000, Nr. 89-2741) nustatytos auklėjimo poveikio priemonės nepilnamečiams, padariusiems baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą, bet atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, taip pat nepilnamečiams, kuriems atidėtas bausmės vykdymas arba tiems, kurie lygtinai paleisti iš pataisos įstaigų. Numatytos šios priemonės: 1) įspėjimas; 2) turtinės žalos atlyginimas (turint savarankiškai disponuojamų lėšų) arba jos pašalinimas (darbu); 3) nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai (nepilnamečiui sutikus); 4) atidavimas tėvams ar kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti (nuo šešių mėnesių iki trejų metų, bet ne ilgiau kaip iki nepilnamečiui sueis aštuoniolika metų); 5) elgesio apribojimas; 6) atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą (atsižvelgiant į nepilnamečio asmenybę, tai, ar jo nusikalstamas elgesys kartojasi, kokios poveikio priemonės jau taikytos, ir kitas bylos aplinkybes). Numatoma, kad teismas nepilnamečiui gali paskirti ne daugiau kaip tris (iš šešių) tarpusavyje suderintas auklėjamojo poveikio priemones. Kituose šio kodekso straipsniuose pateikiamas įvardytų priemonių taikymo aprašymas (83 str. – 88 str.), auklėjamojo poveikio priemonių nevykdymo pasekmės (89 str.) (Žin., 2000, Nr. 89-2741).

Didžiąją dalį šių bausmių (2, 3, 4, 5) nepilnamečiai atlieka probacijos tarnybų priežiūroje. Asmuo, nuteistas alternatyvia bausme, turėtų būti stebimas, kaip jam sekasi, periodiškai susitikinėti su atsakingu darbuotoju, reflektuoti savo problemas ir pasisekimus, galvoti, kaip problemas išspręsti. Juk įmanoma įvairiomis socialinėmis, pedagoginėmis, psichologinėmis priemonėmis bei metodais paveikti asmenybę, išmokyti ją naujų, vertingų įgūdžių, pakeisti jo vertybių sistemą ir pan. Tik alternatyvios laisvės atėmimui bausmės gali pasiekti tokių tikslų (Kuzminskaitė, Dirgėlienė, 2014).

Politinė nuostata sukurti probacijos sistemą Lietuvoje buvo įrašyta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu patvirtintoje Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (Žin., 2002-11-27, Nr. 113-5029). Nuo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas (Žin., 2012, Nr. 4-108) ir jį lydintys kitų įstatymų pakeitimai ir papildymai. Atsisakius lygtinio atleidimo nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą instituto, naujojo Lietuvos

Respublikos probacijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje buvo įtvirtinta, kad probacija yra sąlyginė alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei (bausmės vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų). Kurios metu buvo vykdoma probuojamojo priežiūra. Padaręs nusikalstamą veiką kaltas pripažintas nepilnametis gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jam gali būti paskirta auklėjamojo poveikio priemonė ir (arba) bausmė (žr. 2 priedas, autorės sudaryta lentelė). Tam tikrais atvejais LR BK ir Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodeksas (toliau - LR BVK) suteikia galimybę atidėti paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą (LR BK 75 str.) arba laisvės atėmimo bausmės dalį atlikusį asmenį lygtinai paleisti iš įkalinimo įstaigos (LR BVK 157 str.). Būtent šios dvi bausmės formos Lietuvoje laikomos probacija (žr. 2 priedas išskirta melsvai).

Probacijos įstatymu buvo siekiama sukurti veiksmingą probacijos sistemą, „orientuotą į asmenų pakartotinio nusikalstamo elgesio rizikos valdymą, sudarančią sąlygas užtikrinti visuomenės saugumą, mažinti nusikalstamų veikų recidyvus ir laisvės atėmimo vietose esančių asmenų skaičių“ (Sakalauskas, 2013).

LR Probacijos įstatymo 4 straipsnis apibrėžia probacijos vykdymą grindžiamus principus:

1) probuojamojo resocializacijos ir visuomenės saugumo pusiausvyra (šis principas reiškia, kad probuojamojo priežiūra turi būti vykdoma remiantis racionalia pusiausvyra tarp probuojamojo resocializacijos interesų ir visuomenės saugumo užtikrinimo poreikių);

2) probacijos priemonių individualizavimas (šis principas reiškia, kad probuojamojo priežiūra vykdoma atsižvelgiant į probuojamojo asmenybę, asmenines, šeimos, sveikatos, dalykines, kitas savybes ir gebėjimus, jo elgesį probacijos vykdymo metu, rizikos vertinimą ir kitas šio asmens resocializacijai svarbias aplinkybes);

3) pagarba žmogaus teisėms, minimali intervencija ir proporcingumas (šis principas reiškia, kad probacijos vykdymo metu taikomos tik būtinos, proporcingos ir efektyvios priemonės, probuojamojo teisės ir laisvės neturi būti apribotos daugiau nei tai yra būtina ir pagrįsta probacijos tikslui pasiekti);

4) bendradarbiavimo, subsidiarumo ir savanorystės skatinimas (šis principas reiškia, kad probacijos sistemoje skatinamas bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis bei organizacijomis, kurių veikla susijusi su probacijos tikslais, remiamasi esamomis iniciatyvomis, pasitelkiama patikimų savanorių pagalba);

5) atkuriamojo teisingumo įgyvendinimas (šis principas reiškia, kad probacijos vykdymo metu turi būti taikomos restitucinio pobūdžio priemonės, užtikrinamas nukentėjusio asmens ir probuojamojo taikinimas, tarpininkavimas siekiant atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą) (Žin., 2007, Nr. 27-989).

Įsigaliojus LR Probacijos įstatymui (Žin., 2012, Nr. 4-108), tą pačią dieną įsigaliojo ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas dėl Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Vilniaus apygardų probacijos tarnybų nuostatų patvirtinimo (Žin., 2012, Nr. 55-2728). Pataisos inspekcijos buvo reorganizuotos į probacijas tarnybas. Probacijos tarnybas steigia, reorganizuoja, pertvarko ir likviduoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Teisingumo ministerijos teikimu.

Lietuvoje veikia penkios apygardų probacijos tarnybos (biudžetinės įstaigos), kurių registre, 2014 m. gruodžio mėn. duomenimis, buvo 8611 asmenys. Tarnybos yra pavaldžios Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, jų paskirtis – valstybės politikos įgyvendinimas Lietuvos savivaldybių teritorijose. Apygardų probacijos tarnybų administracinis suskirstymas (žr. 3 priedas) ir asmenų, esančių probacijos tarnybų priežiūroje skaičius:[4]

1. Vilniaus apygardos probacijos tarnyba (1991): Elektrėnų m. (85), Šalčininkų r. (148), Širvintų r. (81), Švenčionių r. (76), Trakų r. (122), Ukmergės r. (158), Vilniaus m. (1019), Vilniaus r. (302) savivaldybių skyriuose.

2. Kauno apygardos probacijos tarnyba (2630): Alytaus m. ir r. (225), Druskininkų (36), Jonavos r. (160), Jurbarko r. (103), Kaišiadorių r. (104), Kauno m. ir r. (1098), Kėdainių r. (198), Lazdijų r. (62), Kalvarijos, Kazlų Rūdos ir Marijampolės m. (242), Prienų ir Birštono m. (145), Šakių r. (71), Varėnos r. (78) ir Vilkaviškio r. (108) savivaldybių skyriuose.

3. Panevėžio apygardos probacijos tarnyba (1183): Anykščių r. (83), Biržų r. (128), Ignalinos r. (51), Kupiškio m. (63), Molėtų m. (59), Panevėžio m. ir r. (432), Pasvalio r. (93), Rokiškio r. (107), Utenos r. (91), Visagino m. (38), ir Zarasų r. (38) savivaldybių skyriuose.

4. Klaipėdos apygardos probacijos tarnyba (1177): Klaipėdos m. ir Neringos sav. (406), Klaipėdos r. (110), Kretingos r. (60), Palangos m. (37), Plungės ir Rietavo m. (160), Skuodo r. (27), Šilalės r. (65), Šilutės r. (151), Tauragės r. ir Pagėgių sav. (161) savivaldybių skyriuose.

5. Šiaulių apygardos probacijos tarnyba (1630): Akmenės r. (94), Joniškio r. (108), Kelmės r. (172), Mažeikių r. (202), Pakruojo r. (71), Radviliškio r. (161), Raseinių r. (160), Šiaulių m. ir r. (498), Telšių r. (164) savivaldybių skyriuose.

Apibendrinus galime teigti, kad Lietuvos probacijos sistema nuo 2000 m. ženkliai patobulėjo: nuo pagrindinio dėmesio skiriamo probuojamųjų kontrolei, buvo pereita prie didesnio dėmesio skyrimo socialiniams aspektams. Įsigaliojus naujam 2012 m. Probacijos įstatymui, visoje Probacijos sistemoje įvyko daug permainų ir naujovių nepilnamečių justicijos sistemoje. Pabrėžtina,

[4] Skliausteliuose pateikiamas probuojamų asmenų skaičius probacijos tarnybose. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Biudžeto planavimo skyriaus parengtą, „Asmenų, esančių probacijos tarnybų įskaitoje skaičius ataskaitą“ (2014). Žiūrėta 2015-03-06 per internetą: http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html

kad probacijos sistemoje dalyvauja ne tik asmenys, kuriems teismo nustatyta laisvės atėmimo bausmė, bet ir asmenys, kuriems yra paskirta auklėjamojo ar baudžiamojo poveikio priemonės.

2.2. Organizacinės priemonės probacijos tarnyboje

Pagal keliamus tikslus naujajame BK teikiama reikšmė socialiniam poveikiui, jame atsispindi resocializacijos bausmės teorija (Pakštaitis, 2007). Senieji baudžiamieji įstatymai neakcentavo nepilnamečių atsakomybės, dėmesys jaunam pažeidėjui nebuvo pakankamas, padėtį kritikavo teoretikai (Michailovič, 2001). Šiuolaikinėje baudžiamosios teisės teorijoje sutinkama, kad nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė turi pasižymėti tam tikra specifika, juridinėmis, socialinėmis lengvatomis. Jai būdingas „išskirtinumas, siejamas su visapusišku amžiaus, fizinių ir psichinių ypatumų, dėl kurių paaugliams ne visuomet būtina taikyti pačias griežčiausias baudžiamojo poveikio priemones, įvertinimu“ (Drakšienė, 1998).

Lietuvos Respublikos BK 82 straipsnyje numatytas auklėjamojo poveikio priemones (žr. 2 priedas) ir jų taikymą pakankamai išsamiai išnagrinėjo mokslininkai A. Drakšienė ir R. Drakšas (2008). Pasak jų, numatytos priemonės nusikaltusiems nepilnamečiams didina galimybes resocializuotis bei adaptuotis visuomenėje, o jų tikslas – nepilnamečio asmenybės korekcija ir jos resocializacija. Pabrėžtina, kad auklėjamojo poveikio priemonės nėra kriminalinė bausmė, o jų taikymas nenulemia teistumo atsiradimo, taip pat šios priemonės negali būti taikomos kartu su bausme (kadangi jos gali būti skiriamos tik tais atvejais, kai nepilnamečiai atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės).

Probacijos, kaip ir kiekvienos baudžiamosios atsakomybės, priemonių turinį sudaro nuteistajam asmeniui taikomi teisės aktuose numatyti įpareigojimai, jo teisių bei laisvių apribojimai, o probacijos siaurąja prasme atveju – asmeniui skiriama priežiūra ir pagalba (Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje, 2002).

- **Nuteistojo priežiūra –** visuma priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti, kad nuteistasis, kuriam paskirta probacija, laikytųsi jam nustatytų probacijos sąlygų.
- **Socialinė parama nuteistajam** – visuma socialinių, ekonominių, teisinių ir organizacinių priemonių, kuriomis siekiama atkurti arba sustiprinti nuteistojo, kuriam paskirta probacija, socialinio bendravimo gebėjimus, jo ir visuomenės santykius (Žin., 2007, Nr.27-989).

LR Probacijos įstatymo (Žin., 2012, Nr. 4-108) 19 straipsnis apibrėžia probuotojų socialinę pagalbą probuojamiesiems. Šio straipsnio nuostatos įgyvendinamos ir per kitus šio teisės akto straipsnius, kuriuose nurodoma, kokie asmenys ir/ar institucijos, bendradarbiaudamos su probacijos

tarnybomis, dalyvauja probuojamojo resocializacijoje. Dokumento antrojo skyriaus 6 – 7 straipsniai apibrėžia bendrabarbiavimą su valstybės ir savivaldybių institucijomis, įstaigomis, organizacijomis, asociacijomis ir savanoriais, taip pat jų veiklos sritis:

- **Policijos įstaigos** vykdo probuojamųjų, kurių buvimo vieta nežinoma, paiešką, informuoja probacijos tarnybą apie probuojamųjų padarytus administracinės teisės pažeidimus ir pradėtus ikiteisminius tyrimus.
- **Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos**, laisvės atėmimo vietos ir probacijos tarnyba kartu planuoja ir organizuoja rizikos vertinimų ir resocializacijos priemonių nuteistiesiems, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę, diegimą laisvės atėmimo vietose ir vertina jų veiksmingumą.
- **Laisvės atėmimo vietos**, rengdamos nuteistuosius lygtinai atleisti nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir lygtinai paleisti iš pataisos įstaigų, savarankiškai ar kartu su probacijos tarnyba vykdo resocializacijos priemones, padedančias užtikrinti sėkmingą nuteistųjų resocializaciją, teikia probuotojui informaciją apie rengiamus lygtinai atleisti nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir lygtinai paleisti iš pataisos įstaigų nuteistuosius, jiems vykdytas resocializacijos priemones, atliktus rizikos vertinimus ir kitą informaciją, būtiną socialinio tyrimo išvadai parengti.
- **Darbo biržos** probuojamiesiems sudaro individualius užimtumo veiklos planus, numato priemones, sudarančias palankias jų integracijos į darbo rinką sąlygas.
- **Sveikatos priežiūros įstaigos**, kuriose probuojamieji vykdo nustatytą pareigą gydytis priklausomybės ligas, kai nuteistasis sutinka, probacijos tarnybos prašymu teikia informaciją apie jos vykdymo eigą ir rezultatus.
- **Vaiko teisių apsaugos tarnybos** probacijos tarnybos prašymu teikia informaciją apie nepilnamečius probuojamuosius ir jų socialinę aplinką bei nuteistųjų, turinčių nepilnamečių vaikų ir pretenduojančių būti lygtinai atleistiems nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ar lygtinai paliestiems iš pataisos įstaigų, taip pat jau atleistų ir paleistų, tėvų pareigų vykdymą.
- **Savivaldybės** organizuoja Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų socialinių paslaugų teikimą probuojamiesiems. Savivaldybių institucijos sudaro sąlygas probuojamiesiems nemokamiems darbams atlikti, informuoja probacijos tarnybą apie šių darbų eigą ir rezultatus (LR Probacijos įstatymas, II skyrius, 6 straipsnis).
- **Bendradarbiavimas su asociacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, savanoriais.** Probacijos tarnybos, siekdamos probacijos tikslo (veiksmingos pruobuojamųjų resocializacijos ir nusikalstamų veikų recidyvo mažinimo), sutarčių (susitarimų)

pagrindu bendradarbiauja su asociacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, kitais juridiniais asmenimis ar jų padaliniais ir savanoriais, koordinuoja jų darbą su probuojamaisiais. Nurodyti asmenys pagal kompetenciją turi teisę vykdyti probuojamojo asmens resocializacijos formas[5], teikti socialinę pagalbą ir įgyvendinti elgesio pataisos programas, reikalingas probuojamojo asmens resocializacijai (LR Probacijos įstatymas, II skyrius, 7 straipsnis).

Probacijos tarnybų bendradarbiavimo su valstybės ir savivaldybių institucijomis, įstaigomis, organizacijomis, asociacijomis ir savanoriais pateikiama darbo autorės sudarytoje schemoje (žr. 4 priedas, 1 pav.).

Bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis yra būtinas užtikrinant socialinės pagalbos teikimą asmenims, kuriems paskirta probacija. Labai svarbu, kad probacijos vykdyme dalyvautų kuo daugiau institucijų ir asmenų, galinčių padėti asmeniui, kuriam paskirta probacija, resocializuotis ir integruotis į visuomenę. Atkreiptinas dėmesys, kad institucijos, su kuriomis bendradarbiauja probacijos tarnybos yra socialinės institucijos. Todėl svarbu pažymėti, kad tai dar vienas aspektas probacijos tarnybų veikloje, kurioje socialinio darbo sritis yra labai svarbi.

Įsigaliojus 2012 m. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymui su juo atsirado naujų organizacinių priemonių ir daug naujovių visoje Probacijos sistemoje.

Per 2012 - 2013 metus probacijos pareigūnai buvo parengti: taikyti rizikos vertinimo metodiką „OASys“; rengti socialinio tyrimo išvadas; vykdyti elgesio pataisos programas; naudoti elektronines stebėjimo priemones; naudoti specialiąsias priemones. Parengti instruktoriai - konsultantai (po 2 kiekvienoje apygardos probacijos tarnyboje). Pareigūnų kvalifikacija nuolat atnaujinama ir keliama kvalifikacijos tobulinimo centruose, mokymuose tarnybos vietose (Pušinaitytė, 2014).

Viena iš svarbiausių ir ambicingiausių siūlomo Probacijos įstatymo naujovių galima laikyti elektroninio stebėjimo priemonių (elektroninio monitoringo) diegimą. Taikant elektroninį stebėjimą, asmuo nėra izoliuojamas nuo visuomenės, turi galimybę dirbti, mokytis, gyventi šeimoje. Tai naudinga ne tik pačiam nuteistajam, bet ir jo šeimai, visuomenei. Kartu ja siekiama sumažinti žmogiškųjų išteklių poreikį nuteistiesiems paskirtų pareigų kontrolei, kas leistų žmogiškuosius išteklius sutelkti bendravimui su nuteistaisiais, jų resocializacijai ir socialinei pagalbai. Efektyvesnė resocializacija ir nuolatinė kontrolė visuomenėje, praplės su laisvės atėmimu nesusijusių bausmių taikymo mastus (Lietuvos žingsniai tobulinant probacijos sistemą, 2011).

Probuojamojo elgesio kontrolė reglamentuota LR Probacijos įstatymo 21 straipsniu. Jame nurodyta, kad probuojamųjų asmenų elgesio kontrolė sudaro: individualus prevencinis darbas, probuojamiesiems nustatytų pareigų atlikimo tikrinimas, dokumentų ir informacijos, reikalingos

[5]Resocializacijos formos pavaizduotos darbo autorės sudarytoje schemoje (žr. 4 priedas, 2 pav.).

nuosprendžio (nutarties) įvykdymui užtikrinti rinkimas. Taip pat šiame straipsnyje nustatyta, kad probuojamiesiems, kuriems teismo paskirtas bausmės vykdymo atidėjimas ir kuriems įstatymo nustatytos tam tikros pareigos, baudžiamojo poveikio priemonės vykdymas stebimas elektroninio stebėjimo priemonėmis. Nepilnamečio probuojamojo priežiūra, probacijos tarnybos apylinkės teismui teikimu, gali būti nutraukta prieš terminą, jeigu jis faktiškai atliko ne mažiau kaip du trečdalius probacijos termino, kai jo rizika ir elgesys probacijos vykdymo metu rodo, kad probacijos tikslai gali būti pasiekti be tolesnės probuojamojo priežiūros.

Probacijos įstatymo septintasis skyrius nurodo intensyvios probuojamojo asmens priežiūros taikymą. Probuojamajam, kuriam nustatyta intensyvi priežiūra, sudaroma dienotvarkė, kurioje nustatomos galimos probuojamojo buvimo vietos, vykimo iki jų ir buvimo jose laikas (ne didesniu kaip 30 minučių tikslumu). Dienotvarkės sudaryme privalo dalyvauti nepilnametis probuojamasis ir jo atstovas pagal įstatymą. Probuotojo sudarytą probuojamojo dienotvarkę tvirtina probuotojo tiesioginis vadovas. Su sudaryta ir patvirtinta dienotvarke probuojamasis paauglys ir jo atstovas pagal įstatymą supažindinamas pasirašytinai. Pabrėžtina, kad probuojamasis, kuriam paskirta intensyvi priežiūra, turi įstatymu nustatytas specialiąsias pareigas (26 str.) ir draudimus (27 str.). 28 str. reglamentuoja intensyvios priežiūros vykdymo terminą – tris mėnesius, tačiau numatomos ir termino pratęsimo galimybės, kurios nepilnamečiui probuojamajam negali viršyti devynių mėnesių trukmės (Žin., 2012-01-06, Nr. 4-108).

Nuteistojo integracinės motyvacijos didinimui, veiksnių, lėmusių nusikalstamą elgesį, šalinimui numatomi nauji instrumentai: resocializacijos programos pagal asmens elgesį, visuomenės ar atskirų jos narių pagalba, koordinuotas nuteistojo socialinių ir integracinių problemų sprendimas, tarpinstitucinis bendradarbiavimas probacijos vykdymo procese. Jau įsigytos pasaulyje pripažintos metodinės elgesio korekcijos programos („Elgesys-Pokalbis-Pasikeitimas (*EPP*)“, „Tik tu ir aš“, *„EQUIP“*), kurias taikant galima efektyviai sumažinti nusikaltimų recidyvą (Lietuvos žingsniai tobulinant probacijos sistemą, 2011).

„EQUIP“ - terapijos programa asocialaus elgesio problemų turintiems nepilnamečiams, kurios metu tokie paaugliai tampa labiau motyvuoti ir pasirengę padėti vienas kitam. Programos tikslas – mokyti nepilnamečius mąstyti ir elgtis atsakingai taikant savitarpio pagalbos metodą, motyvuoti ir įgalinti paauglius teikti pagalbą vienas kitam (Gibbs ir kt., 2009)

„EQUIP“ kognityvinė - bihevioristinė pataisos programa yra skirta delinkventinio nepilnamečių teisės pažeidėjų elgesio korekcijai, skirta mokyti jaunuolius mąstyti ir elgtis atsakingai. Jos tikslas yra motyvuoti ir įgalinti paauglius teikti pagalbą vienas kitam. Ši programa remiasi savitarpio pagalbos metodu, kuomet jaunuoliai skatinami padėti vieni kitiems grupėje ir kartu yra mokomi tam tikrų įgūdžių ir metodų. Ji taikoma nepilnamečiams ir jaunimui, esantiems

pataisos įstaigose ir pataisos inspekcijų įskaitoje. Programos autoriai laikosi prielaidos, kad elgesio sutrikimų turintys paaugliai gali padėti vieni kitiems tik tada, kai sukuriama teigiama motyvuojanti grupės atmosfera ir išugdomi konkretūs savitarpio pagalbai reikalingi įgūdžiai (Usik, 2009).

Programos metu didelis dėmesys skiriamas paauglių mąstymo klaidoms ir elgesio problemoms. Analizuojamos ir koreguojamos keturios mąstymo klaidos: 1) egocentrizmas; 2) tikėjimasis to, kas blogiausia; 3) kitų kaltinimas; 4) kitų sumenkinimas/klaidingas priskyrimas. Užsiėmimų metu specialistas dirba su paaugliais, kuriuos moko atpažinti ir įvardinti savo problemas (Kalpokienė, Klimukienė, 2013)

Vilniaus apygardos probacijos tarnybos internetiniame puslapyje išskiriami esminiai *„EQUIP“* programos komponentai: savitarpio pagalba, mąstymo klaidos, elgesio problemos, ugdymo užsiėmimai, kuriuose lavinama pykčio kontrolė, socialiniai įgūdžiai ir socialiai atsakingų sprendimų priėmimas. Pasak D. Usik (2009) dirbant su šia programa, labai svarbus yra konsultanto pozityvus požiūris į paauglį, teigiamo elgesio pastebėjimas ir skatinimas bei tikėjimas jaunuolio galimybėmis keistis ir padėti kitiems. Todėl konsultantas turėtų atsisakyti teisiamo požiūrio į nusikaltusį paauglį, tikėti bei pasitikėti juo, jį paskatinti, pagirti, taip sukurdamas pasitikėjimo atmosferą, kuri leis jaunuoliui žiūrėti į specialistą ne kaip į priešą, bet kaip į draugą, norintį jam padėti sprendžiant tiek asmenines, tiek socialines problemas.

2013 m. VĮ „Psichikos sveikatos perspektyvos“ atliko Kognityvinės-elgesio korekcinės programos *„EQUIP“* efektyvumo tyrimą. Jo metu buvo nustatyta, kad po *„EQUIP“* programos įgyvendinimo, pastebėta, kad sumažėjo nepilnamečių egocentriškas mąstymas. Po programos vykdymo grupėje nustatyta mažiau išreikšto probleminio elgesio, agresijos, ir geresni socialiniai įgūdžiai. Dar daugiau – *„EQUIP“* programa daro poveikį ne tik išoriniam elgesiui kaip pasekmei, bet daug dėmesio skirdama mąstymo klaidoms ir socialinių įgūdžių stokai, gali įtakoti struktūrinius pokyčius kiekvieno paauglio asmenybėje (Kalpokienė, Klimukienė, 2013).

Resocializacija suprantama kaip pakartotinis prisitaikymas prie esamų socialinių normų, kai žmogus, kuris yra pažeidęs visuomenės normas, nori sugrįžti į visuomenę (Liaudinskienė, 2005). Nepilnamečių resocializacijos procese būtinos šios veiklos kryptys ir priemonės (Liaudinskienė, 2005): individuali elgsenos korekcija (psichologinis aspektas), socialinė globa (socialinis aspektas), ugdomasis darbas (ugdomasis aspektas), drausmė ir priežiūra (teisinis aspektas). Siekiant, kad nepilnamečių resocializacijos procesas vyktų sėkmingai, svarbus visų šių elementų koordinuotas reiškimasis. Tačiau įvertinant nepilnametį, kaip nuolat besivystančią asmenybę, kuri turi specifinį socialinės apsaugos poreikį, kaip svarbiausią intervenciją resocializacijos metu galima pripažinti socialinę edukacinę veiklą (Liaudinskienė, Leliūgienė, Abromaitienė, 2003).

Resocializacijos ir reintegracijos tikslas – taikant tęstinį (nuolatinį) mokymą, darbą ir kitas psichologines socioedukacines priemones, įvertinant jų poreikius bei galimybes, ugdyti žinias ir visuomenėje priimtus elgesio standartus, vertybes, normas ir reikalavimus (Stalioraitis, Kuginytė-Arlauskienė, Žemaitaitytė, 2010)

Resocializacijos ir integracijos tiksle aiškiai atsispindi mokymo (taikyti nuolatinį mokymą), psichologiniai ir socialiniai (įvertinti poreikius ir galimybes), ugdomieji (ugdyti žinias ir vertybes) aspektai. Socialinio darbuotojo paskirtis yra padėti socialinio funkcionavimo sunkumų turintiems asmenims, kuriems svarbu pagerinti santykius su visuomene (priimti visuomenės elgesio standartus ir normas).

Nepilnamečių resocializacija yra savita, jos negalima tapatinti su suaugusiųjų resocializacija. Nepilnamečių resocializacijos procese būtinos šios veiklos kryptys ir priemonės (Liaudinskienė, 2005):

• Individuali elgsenos korekcija: išskirtinė padėtis ir veikla to asmens, kuris keičia nepageidaujamą individo elgseną, kad ši atitiktų visuomenėje numatytas normas (psichologinis aspektas).

• Socialinė globa skirta tam, kad būtų galima nustatyti socialines problemas, jas įvardijant kaip pagrindines kliūtis resocializacijos procese, ir sudaryti tokias sąlygas, kad individas galėtų keistis pageidautina linkme (socialinis aspektas).

• Ugdomasis darbas yra pats svarbiausias vaikų resocializacijos procese, kai ugdomi ar tobulinami turimi įgūdžiai. Šio proceso metu pageidautina linkme kryptingai keičiamas individo gyvenimas (ugdomasis aspektas).

• Drausmė ir priežiūra : įgyvendinama priverčiant laikytis drausmės. Tai gali atrodyti kaip kontrastas, lyginant su aukščiau minėtais elementais, tačiau visos šios priemonės skirtos vaikų gerovei užtikrinti (teisinis aspektas).

Siekiant sėkmingos resocializacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje, svarbus visų šių aspektų koordinuotas veikimas. Tačiau kalbant apie nepilnametį, kaip besivystančią asmenybę, galime išskirti ypatingą socialinio ir ugdomojo elementų svarbą. Atkreiptinas dėmesys, kad išskirtinos šie resocializacijos aspektai yra pagrindinės socialinio darbo veiklos kryptys ir priemonės.

Apibendrinant probacijos įstatymo reglamentuotus probacijos sistemos aspektus, taikomus nepilnamečiams, galima teigti, kad probacijos sistemoje nurodytų priežiūros ir socialinės paramos aspektų taikymas nepilnamečiams probuojamiesiems sudaro galimybes jiems resocializuotis ir sėkmingai adaptuotis visuomenėje. Pabrėžtina, kad įstatymo numatytuose aspektuose nemaža dalis atsakomybės už resocializacijos formų taikymą, tenka artimiausiai paauglio aplinkai – šeimai ir

mokyklai, taip pat kitiems asmenims ir įstaigoms, kurios siekia konfliktuojančių su įstatymu probuojamųjų resocializacijos ir kokybiškos integracijos į visuomenę. Taip pat akcentuotina, kad nepilnamečių baudžiamosios justicijos (paskirtų bausmių ir auklėjamojo poveikio priemonių) vykdymas atliekamas per aprašytus probacijos sistemos aspektus.

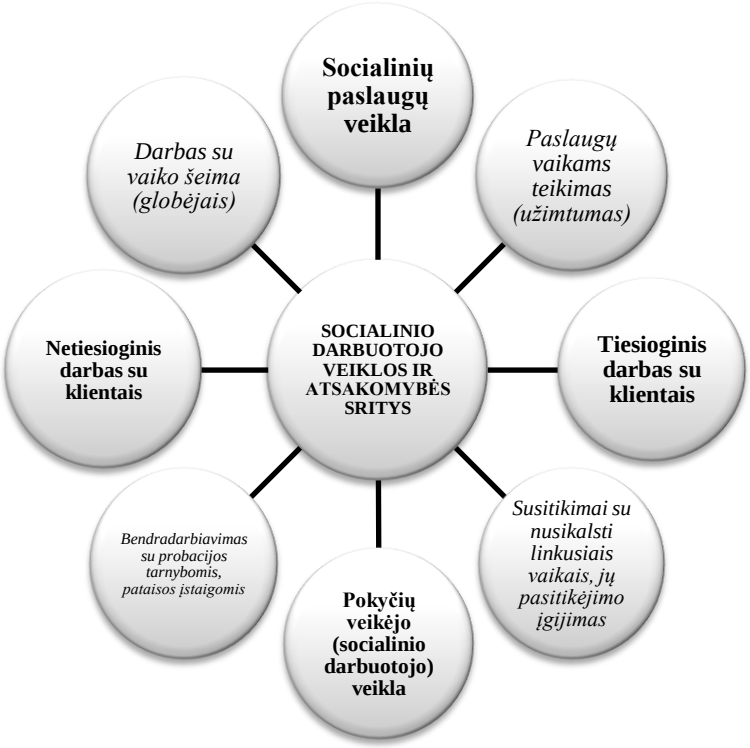
3. DARBO SU NUSIKALSTI LINKUSIAIS NEPILNAMEČIAIS ANALIZĖ

3.1. Socialinių darbuotojų pareigybiniai ir veiklos ypatumai

Bet kurios, efektyviai veikiančios sistemos pagrindas yra darbuotojas profesionalas, gerai išmanantis savo darbo specifiką, jį mėgstantis ir giliai suvokiantis jo prasmę bei svarbą. Probacijos sistemoje ypatingas vaidmuo tenka socialiniams darbuotojams - nuo jų profesionalumo priklauso nuteistųjų socialinės integracijos kokybė (Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje, 2002).

Anot G. Smale, G. Tuson ir D. Statham (2000) turėtume „iš naujo išrasti socialinį darbą“ platesniame visuomenės kontekste. Tai reiškia žinoti ne tik individo situaciją, bet kokie toje aplinkoje (rajone, bendruomenėje, mieste) yra resursai, kaip juos palaikyti ir plėsti. Tai reiškia ir suprasti, kaip visuomenėje veikia pagalbos ir kontrolės mechanizmai, suvokti socialinį darbuotoją ne vien kaip pagalbos teikėją, bet ir kaip socialinės plėtros veikėją. Taip pat suvokti socialinį darbuotoją ne vien kaip individualių problemų sprendėją, bet ir kaip žmogų, darantį poveikį daugelio kitų žmonių, netiesiogiai susijusių su daroma intervencija, gyvenimams. Tam, kad įvyktų pokytis, socialinis darbuotojas turėtų siekti pokyčių keturiuose laukuose (cit. pagal Gajdosikienė, 2007).

Žemiau pateikiamas darbo autorės sudarytas pavyzdys galimo socialinio darbuotojo vaidmuo dirbant su nusikalsti linkusiais vaikais (žr. 3 pav.). Pateiktame paveikslėlyje matyti pagrindinės sritys, ties kuriomis dirba socialinis darbuotojas: socialinių paslaugų veikla (paslaugų teikimas vaikams pvz. užimtumas). Kaip teigia teisės instituto mokslininkai G. Sakalauskas ir kt., (2000, p. 16) „neretai neužimtumas bei nepakankamas laisvalaikio organizavimas skatina nepilnamečius įsitraukti į nusikalstamą veiklą“. Kitos socialinio darbo kryptys: tiesioginis ir netiesioginis darbas su klientu. Tai darbas su pačiu vaiku ir jo šeima. Kaip jau buvo išsiaiškinta, vienas iš veiksnių lemiančių nepilnamečių nusikalstamumą yra auklėjimo spragos šeimoje, todėl darbas šioje srityje taip pat itin svarbus. Pokyčių veikėjo (socialinio darbuotojo) veikla – tai bendradarbiavimu paremtas darbas su institucijomis, vykdančiomis kontroliuojančias funkcijas, nepilnamečių nusikalstamumo srityse. Toks socialinio darbo principas, su nusikalsti linkusiais nepilnamečiais yra taikomas Lietuvoje šiuo metu. L. Ūselė ir kt. (2006) pastebi, kad realiai dirbančių socialinių darbuotojų bei jų etatų skaičius visose nepilnamečių justicijos įstaigose dar nėra pakankamas. Atkreiptinas dėmesys į pataisos inspekcijas ir pataisos namus, kuriuose pareigūnai socialinių funkcijų įgyvendinimą derina su kontrolės funkcijomis.

3 pav. Socialinio darbuotojo veiklos ir atsakomybės sritys

Šalitinis: adaptuota pagal Gajdosikienė, 2007, p. 47

„Teisėsaugos pareigūnai labiau dominuoja nepilnamečių pataisos srityse, o socialiniai darbuotojai yra nustumiami į pagalbinius vaidmenis“, teigia C. Peters (2012) Jungtinių Amerikos valstijų Misūrio universiteto docentas, socialinio darbo ir nepilnamečių justicijos ir vaiko gerovės specialistas. Atsakomybė už konfliktuojančiais su įstatymu vaikų socializaciją ir resocializaciją deleguojama alternatyvią laisvės atėmimo bausmę vykdančioms institucijoms – probacijos tarnyboms, tačiau socialinio darbuotojo, kaip vieno iš pagrindinių specialistų vykdančių nepilnamečių socializaciją ir resocializaciją vieta probacijos tarnybose nėra aiški. Remiantis statistiniais duomenimis (Eurostat: Nusikalstamumo statistika 2014), užsienio šalyse nepilnamečių nusikalstamumo rodikliai ženkliai mažesni (pvz. Norvegija, Danija) ir nusikaltimų pobūdis lengvesnis, todėl būtina perimti šių šalių patirtį ir taikyti tokį modelį (tiesioginį socialinių darbuotojų darbą probacijos tarnybose) Lietuvoje.

2001 m. Teisės institutas atliko tyrimą, kurio vienas iš pagrindinių tikslų buvo ištirti socialinę paramą buvusiems kaliniams teikiančių organizacijų ir institucijų sistemą. Šio tyrimo metu buvo atlikta sociologinė savivaldybių socialinės paramos skyrių apklausa, kuria taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kaip socialiniai darbuotojai vertina turimų darbo su buvusiais kaliniais žinių pakankamumą. Pagal apklausos rezultatus, 30,2 proc. savivaldybių (t.y. 16 saviv.) dirbantys socialiniai darbuotojai pažymėjo, kad jų turima kvalifikacija yra nepakankama dirbant su buvusiais

kaliniais, o 1/10 (9,4 proc.) turimą kvalifikaciją įvertino kaip aiškiai nepakankamą (Alešiūnaitė ir kt., 2001).

Kaip teigia V. Kuzminskaitė ir I. Dirgėlienė (2014, p. 9) „aukšta profesine kompetencija pasižymintys specialistai, dirbantys su nuteistaisiais, yra vienas pagrindinių aspektų, siekiant nuteistųjų resocializacijos.“. Akivaizdu, kad sistemą praturtintų specialistų bendradarbiavimas, socialinio darbuotojo, kaip įgalintojo, vaidmuo. L. Gvaldaitės ir B. Švedaitės (2005, p. 13) teigimu, socialinio darbo profesija neturi savo monopolijos visuomenėje, socialiniai darbuotojai dirba įvairiose srityse, net kitų profesijų aplinkoje (ligoninėse, mokyklose, kalėjimuose, globos namuose, psichiatrijos įstaigose, visur, kur reikia socialinio darbuotojo pagalbos).

Per daugiau nei 10 metų situacija ženkliai pasikeitė. 2006 m. įsigaliojus Socialinių paslaugų įstatymui (Žin., 2006, Nr. 17-589) buvo apibrėžti aiškūs reikalavimai socialiniams darbuotojams: 20 ir 37 straipsniai. 20 straipsnis numato: socialinį darbą dirba socialinių paslaugų įstaigose dirbantys socialiniai darbuotojai ir socialinių darbuotojų padėjėjai; socialinių darbuotojų profesinė kvalifikacija periodiškai vertinama socialinių darbuotojų atestacijos metu; socialinių darbuotojų, socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinius reikalavimus, profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarką, socialinio darbo išsilavinimui prilyginamo išsilavinimo sąrašą bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarką nustato Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtinti socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikaciniai reikalavimai ir socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašai. Šio įstatymo 37 straipsnyje numatomi šie reikalavimai socialiniams darbuotojams: 1) Per 5 metus nuo šio įstatymo įsigaliojimo reikiamo išsilavinimo neturintys socialiniai darbuotojai turi įgyti profesinį išsilavinimą; 2) Jeigu per šio straipsnio 1 dalyje nustatytą laiką asmuo neįgyja reikiamo išsilavinimo, jis netenka teisės eiti socialinio darbuotojo pareigų, išskyrus socialinius darbuotojus, kuriems iki reikiamo išsilavinimo įgijimo liko mažiau negu pusė šio straipsnio 1 dalyje nustatyto termino; 3) Šio straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatos netaikomos socialiniams darbuotojams, kuriems nuo šio įstatymo įsigaliojimo iki senatvės pensijos amžiaus liko ne daugiau kaip 7 metai (Žin., 2006, Nr. 17-589).

Socialinis darbuotojas, vadovaujasi bendraisiais socialinės paramos bei globos teisės aktais, reglamentuojančiais reikalavimus socialinio darbuotojo profesijai bei jo veiklai, apibrėžtais LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“ (TAR, 2015, Nr. 2177).

Lietuvos respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“ yra apibrėžti socialinio darbuotojo pagrindiniai veiklos tikslai: 1) ugdyti, atstatyti ir palaikyti asmens gebėjimus savarankiškai spręsti jam ar jo šeimai iškylančias socialines problemas, inicijuoti pokyčius asmeniniame ir šeimos socialiniame gyvenime, tam panaudojant paties asmens, jo šeimos galimybes bei bendruomenės išteklius; 2) gerinti asmenų, jų socialinių grupių, bendruomenių socialinį gyvenimą, mažinant jų socialinę atskirtį ir skatinant jų socialinę integraciją į visuomenę; 3) siekti užkirsti kelią galimoms asmens, šeimos ar bendruomenės socialinėms problemoms atsirasti (Žin., 2006-04-20, Nr. 43-1569).

Šių tikslų socialinis darbuotojas turi siekti tiesiogiai dirbdamas socialinį darbą, organizuodamas socialinių paslaugų teikimą, vykdydamas prevencinę socialinę veiklą bei bendrai veiklai telkdamas kitus specialistus ir bendruomenę.

Profesinėje veikloje socialinis darbuotojas turi aktyviai bendradarbiauti su vaiko teisių apsaugos, savivaldybės socialinės paramos, švietimo ir ugdymo, sveikatos priežiūros, teisėsaugos, užimtumo ir kitų sričių darbuotojais, kitais socialiniais darbuotojais, organizacijų, ginančių žmogaus teises ir interesus, atstovais, bendruomenės nariais, savanoriais (TAR, 2015, Nr. 2177).

V. Kuzminskaitė ir I. Dirgėlienė (2014) išanalizavo socialinių darbuotojų profesinę patirtį dirbant su nuteistaisiais, paaiškėjo, kad jų turima profesinė ir asmeninė kompetencija atitinka nuteistųjų poreikius sprendžiant tiek socialines, tiek asmenines problemas. Socialiniai darbuotojai yra sukaupę vertingą žmogiškųjų išteklių, patirties, vertybių potencialą, todėl įgyvendinant pagrindinį probacijos tikslą – įgyvendinti nuteistojo resocializaciją, būtų tikslinga probacijos reforma, kur socialinis darbuotojas dalyvautų kaip specialistas, siekiantis kokybės šioje srityje.

Teisės instituto tyrėjai L. Kietytė, A. Matijaškaitė ir S. Gečienė (2006) analizavo socialinių darbuotojų poreikį nepilnamečių justicijos institucijose. Savo tyrime jos apibrėžė socialinio darbuotojo sąvoką teoriškai ir praktiškai. Teoriškai socialinis darbuotojas, tai *specialistas*, kurio darbo paskirtis yra sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atstatyti ryšius su bendruomene, padedant jam integruotis į visuomenę ir skatinant visavertį žmogaus socialinį funkcionavimą. Pats socialinis darbas yra *profesionali veikla* organizuojant ir teikiant socialines paslaugas bei telkiant bendruomenę šioms paslaugoms teikti. Dirbti socialiniu darbuotoju turi teisę asmuo*, įgijęs* aukštąjį socialinio darbo ar jam prilygintą *išsilavinimą*. Tačiau praktiškai, patys nepilnamečių justicijos institucijų darbuotojai socialinio darbo ir socialinio darbuotojo sampratą įvardija kaip: „kiekvienas gali dirbti socialinį darbą“.

Socialinių paslaugų įstaigoje dirba socialiniai darbuotojai, socialinių darbuotojų padėjėjai ir kiti socialinių paslaugų srities darbuotojai, kurių pareigybių sąrašą tvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras, taip pat švietimo, sveikatos priežiūros specialistai ir kiti darbuotojai. Kiekviena įstaiga turi savo organizaciją atitinkantį socialinio darbuotojo pareigybinį aprašą. Darbo autorė išanalizavo įvairių socialinių įstaigų[6], kuriose dirba socialiniai darbuotojai su įvairiomis specializacijomis, pareigybinius aprašus ir išskyrė bendras socialinio darbuotojo funkcijas:

- tiria socialinės rizikos šeimų socialinę situaciją;
- nustato socialinės rizikos šeimų socialines problemas ir jų socialinių paslaugų poreikį;
- planuoja ir teikia socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms;
- bendradarbiauja su Administracijos struktūrinių padalinių, seniūnijų, Socialinės paramos skyriumi, Vaiko teisių apsaugos skyriumi, socialinių paslaugų, ugdymo ir švietimo, sveikatos priežiūros ir gydymo, vaikų globos įstaigų, nevyriausybinių organizacijų specialistais, teisėsaugos įstaigomis ir kitomis įstaigomis bei fiziniais ar juridiniais asmenimis darbuotojo kompetencijai priskirtais klausimais;
- stebi, lankosi ir informuoja Vaiko teisių apsaugos skyrių apie šeimas, auginančias nepilnamečius vaikus, kurios turi socialinių problemų;
- stebi ir vertina nepilnamečių vaikų turinčių šeimų, tėvų gebėjimą auklėti savo vaikus, rinkti duomenis apie vaikų nepriežiūros, smurto prieš vaikus atvejus informuoti apie šiuos atvejus suinteresuotas institucijas – Vaikų teisių apsaugos skyrių, policiją ir kt.;
- kartu su savivaldybės institucijomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis rūpintis, kad būtų plėtojamos socialinės, psichologinės bei teisinės paslaugos vaikams;
- renka ir kaupia informaciją apie socialinės rizikos šeimų problemas ir jų socialinę aplinką;
- konsultuoja socialinės rizikos šeimas, priima prašymus ir dokumentus socialinei paramai gauti;
- rengia ir vykdo socialinės rizikos šeimoms prevencines programas seniūnijos teritorijoje;
- pagal poreikį, lankosi socialinės rizikos šeimose;
- planuoja ir teikia bendrąsias (informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo ir atstovavimo, švietimo ir kt.) ir socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir stiprinimo paslaugas bei vykdo socialinę priežiūrą;

[6] Molėtų vaikų globos namų socialinio darbuotojo (dirbančio šeimynoje) pareiginiai nuostatai. Lavėnų (Pasvalio r.) globos namų socialinio darbuotojo pareigybės aprašymas. Vėžaičių (Klaipėdos r.) seniūnijos socialinio darbuotojo darbui su socialinės rizikos šeimomis pareigybės aprašymas. Rokiškio miesto seniūnijos socialinio darbuotojo darbui su socialinės rizikos šeimomis pareigybės aprašymas.

- dirba su vaikais prevencinį ir intervencinį darbą (psichotropinių medžiagų vartojimo, nusikalstamumo, smurto, išnaudojimo ir kt.), dalyvauja rengiant ir vykdant įvairias prevencines ir užimtumo programas bei projektus;
- planuoja ir vykdo socialinį procesą - socialiniai, darbiniai, higieniniai, sveikos gyvensenos, savarankiškumo įgūdžiai, dorovinės nuostatos, vertybių sistema, tautiškumas, patriotizmas ir kt., puoselėja vaikų dvasines ir fizines galias.

Įvardytos funkcijos atskleidžia socialinio darbo metodų įvairovę, kurią atlieka socialinis darbuotojas siekdamas pokyčių (planuoja ir teikia socialinę priežiūrą, konsultuoja įvairiais klausimais, bendradarbiauja su kitomis socialinėmis institucijomis ir kt.). Darbui su nepilnamečiais nusikaltėliais būtinas įvairių metodų taikymas, dėl kiekvienos situacijos individualumo – šios socialinio darbuotojo pareigybinės funkcijos tai patvirtina.

Apibendrinus, galima teigti, kad socialinio darbo sritis yra įvairiapusė: tiek darbui su nusikalsti linkusiais vaikais, tiek su įkalintais nepilnamečiais. Svarbu pažymėti, kad socialiniai darbuotojai yra tie specialistai profesionalai, kurie geriausiai žino, išmano ir gali vykdyti socialinę pagalbą, resocializacijos ir integracijos procesus, kurie yra svarbūs probacijos sistemai ir darbui su probuojamais nepilnamečiais. Išskirtinos 13 socialinio darbuotojo funkcijų, teikiant socialines paslaugas: konsultavimo, informavimo, organizacinė, piniginės pašalpos skyrimo, socialinių paslaugų planavimo, socialinių programų rengimo, pajamų testavimo, tarpininkavimo, prevencinė, šviečiamoji, tiesioginio paslaugų teikimo, diagnostinė, vadybos.

3.2. Probacijoje dirbančių darbuotojų pareigybės ir veiklos ypatybės

Viena iš pagrindinių probacijos tarnybų funkcijų - nuteistųjų elgesio kontrolė, tačiau šalia to, plačiai akcentuojama ir asmens socialinė pagalba, resocializacija, bei integracija. Tai atsispindi ir Lietuvos probacijos tarnybų vykdomose veiklos srityse, kuriose yra apibrėžtos Lietuvos apygardų probacijos tarnybų internetiniuose puslapiuose:[7] prisidėti prie visuomenės saugumo užtikrinimo; pagalba nuteistajam integruotis į lokalias bendruomenes; kokybiškų ir savalaikių korekcinių paslaugų teikimas; restitucijos realizavimo skatinimas; siekti visuomenės saugumo užtikrinimo, parenkant probacijos tarnybos registruose esančiam asmeniui jo integracijos į visuomenę poreikius atitinkančias, racionalias ir humaniškas socialinio-teisinio poveikio priemones; socialinės ir

[7] Vilniaus apygardos probacijos tarnybos internetinis puslapis. Žiūrėta 2015-03-20 per internetą: http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/pradzia-apn_697.html
Kauno apygardos probacijos veiklos sritys (2015). Žiūrėta 2015-03-20 per internetą: http://www.kaldep.lt/lt/kapt/veikla-mpn_255_595/veiklos-sritys_248_262_602.html
Klaipėdos apygardos probacijos internetinis puslapis. Žiūrėta 2015-03-20 per internetą: http://www.kaldep.lt/lt/klaipedospi/pradzia-apn_613.html

psichologinės pagalbos bei asmeninės paramos teikimas, pagalba integruotis į visuomenės gyvenimą.

Pataisos inspekcijos pareigūnai[8] įgalioti ne tik vykdyti jų kompetencijai priskirtas bausmes ar kitas baudžiamosios atsakomybės priemones, bet ir įpareigoti teikti socialinę paramą ir pagalbą į pataisos inspekcijos (nuo 2012 m. pervadintos į probacijos tarnybas) įskaitą įrašytiems asmenims. Taigi be to, kad yra vykdomas individualus darbas su nuteistaisiais asmenimis, kuriems atidėtas bausmės vykdymas arba kurie lygtinai paleisti iš laisvės atėmimo įstaigų, šie asmenys gali kreiptis į pataisos inspekciją ir kitais įvairiais socialinių problemų klausimais. Pataisos inspekcijos pareigūnai turi pareigą suteikti šiems asmenims visą galimą pagalbą. Jeigu jie nepajėgūs vieni suteikti reikiamą pagalbą arba yra nekompetentingi išspręsti nuteistųjų asmenų problemas, jie privalo nukreipti nuteistąjį asmenį į tas institucijas, kurios gali suteikti reikiamą pagalbą (Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje, 2002).

Kaip rodo praktika, pataisos inspekcijos pagal galimybes stengiasi suteikti įvairią socialinę pagalbą. Pirmiausia, jie padeda nuteistiesiems asmenims gauti socialinę paramą: padeda apsigyventi nakvynės namuose, gauti pašalpas. Be to, ir patys teikia įvairias socialines paslaugas. Pažymėtina, kad pareigūnai dažnai teikia juridines konsultacijas nuteistiesiems asmenims, jų artimiesiems. Dažnai teikia psichologinę, moralinę pagalbą: nuteistųjų asmenų artimiesiems padeda suprasti iš laisvės atėmimo įstaigų sugrįžusius asmenis, padeda atstatyti tarpusavio santykius, kartais tarpininkaudami sprendžiant tarpusavio santykių problemas. Atkreiptinas dėmesys, kad kartais pataisos inspekcijos pareigūnai stengiasi padėti nuteistiesiems asmenims, sergantiems priklausomybės ligomis. Pavyzdžiui, nuteistieji asmenys neretai turi rimtų priklausomybės nuo alkoholizmo problemų, kas įtakoja nesugebėjimą atsakyti už savo veiksmus. Įdėtų pastangų dėka nuteistieji asmenys sugeba sėkmingai atlikti teismo paskirtus nemokamus darbus. Pataisos inspekcijos taip pat skiria daug dėmesio užimtumo problemoms spręsti.(Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje, 2002).

LR Probacijos įstatymo (Žin., 2012, Nr. 4-108) 19 straipsnis reglamentuoja ir probuotojo socialinės pagalbos formas, nukreiptas į probuojamųjų asmeninių ir socialinių problemų sprendimą (jos pateikiamos darbo autorės sudarytoje schemoje, žr. 5 priedas, 1 pav.):

- Konsultuoja ir tarpininkauja asmens ar kitų dokumentų tvarkymo, būsto paieškos klausimais.

[8] Įsigaliojus 2012 m. Probacijos įstatymui pataisos inspekcijoje dirbantis pareigūnas apibrėžiamas kaip probuotojas arba inspektorius.

- Nukreipia į socialinių paslaugų įstaigas, taip pat įstaigas, teikiančias paslaugas asmenims, sergantiems priklausomybės ligomis, informuoja apie socialines lengvatas iš laisvės atėmimo vietų paleistiems asmenims.
- Padeda įsidarbinti probuojamiesiems, inicijuoja susitikimus su galimais darbdaviais, informuoja apie darbo biržų teikiamas paslaugas.
- Motyvuoja ir skatina probuojamuosius įgyti išsilavinimą.
- Motyvuoja ir skatina probuojamuosius dalyvauti elgesio pataisos programose.
- Teikia informaciją ir konsultuoja kitais probuojamųjų socialinės integracijos klausimais ir teikia kitą reikalingą asmeninę ir socialinę pagalbą.

Aptariant šias pagalbos formas, pastebimas analogiškas socialinio darbuotojo funkcijų atvaizdavimas: konsultuoja, tarpininkauja, padeda, motyvuoja, skatina. Įžvelgiamos susijusios funkcijos tai dokumentų tvarkymo klausimais, pagalba įsidarbinant, motyvacija įgyti išsilavinimą, integracijos, reikalingos asmeninės ir socialinės pagalbos teikimas. Svarbu pažymėti, kad tai sudėtingas ir kompleksinis pagalbos teikimo blokas, kuris turi būti įgyvendinamas su tiesiogiai dirbančio profesionalaus socialinio darbuotojo pagalba. L. Gveldaitė ir B. Švedaitė (2005) kelia klausimą, kad ten kur reikalinga socialinė pagalba yra būtina, tačiau nelaikoma svarbia ar prestižine.

Kiekvienos apygardos probacijos tarnybos direktoriaus įsakymu yra patvirtinti inspektorių pareigybiniai aprašymai. Išanalizavus Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Panevėžio apygardų probacijos tarnybų inspektorių pareigybinius aprašus, išskirtinos šios, su socialiniu darbu susijusios probuotojų funkcijos: [9]

- vykdo probuojamųjų teisės pažeidimų prevencijos priemones;
- atlieka kaltinamųjų socialinės aplinkos, kriminogeninių veiksnių, taip pat kitų aplinkybių, galinčių padėti teismui individualizuoti probacijos sąlygas, tyrimus ir rengia socialinio tyrimo išvadas;
- teisės aktų nustatyta tvarka probuojamiesiems teismo paskirtų pareigų ir baudžiamojo poveikio priemonių vykdymą kontroliuoja elektroninėmis stebėjimo priemonėmis, tikrina teismo nustatytų pareigų vykdymą specialiosiomis priemonėmis;
- teisės aktų nustatyta tvarka kaupia ir tvarko kaltinamųjų ir nuteistųjų asmens ir kitus informacinius duomenis, susijusius su asmens socialinės aplinkos, kriminogeninių veiksnių, taip pat

[9] Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2015 m. sausio 26 d. įsakymas Nr. TO-32. (2015). Vilniaus probacijos skyriaus inspektoriaus pareigybės aprašymas.
Kauno apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2015 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. V-91. (2015). Kauno apygardos probacijos skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas.
Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo Klaipėdos regiono pataisos inspekcijos direktoriaus 2012 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 4-52. (2012). Probacijos skyriaus vyresniojo specialisto pareigybės aprašymas.
Panevėžio apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2012 m. liepos 2 d. įsakymas Nr.01/1-35 (su pakeitimais 2015-02-23, Nr. 01/1-20). (2015).Probacijos skyriaus inspektoriaus pareigybės aprašymas.

kitų aplinkybių, galinčių padėti teismui individualizuoti probacijos sąlygas, tyrimu, probacijos, viešųjų darbų ir laisvės apribojimo bausmių, auklėjamojo ir baudžiamojo poveikio priemonių vykdymu, teikia duomenis veiklos ir statistinėms ataskaitoms sudaryti, tvarko probacijos tarnybos registre esančių asmenų asmens bylas, pagal kompetenciją vykdo Vilniaus apygardos probacijos tarnybos metų veiklos planus, darbo planus;

- vykdydamas asmenų priežiūrą, bendradarbiauja su valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, asociacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, savanoriais;
- vykdo kitus su skyriaus funkcijomis susijusius nenuolatinio pobūdžio pavedimus tam, kad būtų pasiekti Vilniaus apygardos probacijos tarnybos tikslai.

Probacijos įstatymo (Žin., 2012, Nr. 4-108) 16 straipsnis apibrėžia probuotojų teises ir pareigas vykdant probaciją. Probuotojai turi teisę: 1) kviesti probuojamąjį ir nepilnamečio probuojamojo atstovus pagal įstatymą atvykti į probacijos tarnybą; 2) tikrinti, kaip probuojamasis vykdo probacijos sąlygas; 3) neatlygintinai gauti iš valstybės, savivaldybių ir kitų institucijų, įstaigų, organizacijų informaciją, reikalingą socialinio tyrimo išvadai parengti ir (ar) nuosprendžiui (nutarčiai) įvykdyti, arba susipažinti su šia informacija; 4) tvarkyti asmenų, dėl kurių rengiama socialinio tyrimo išvada, ir probuojamųjų asmens duomenis; 5) lankytis asmenų, dėl kurių rengiama socialinio tyrimo išvada, ir probuojamųjų gyvenamojoje vietoje.

Probuotojai privalo: 1) užtikrinti probuojamųjų priežiūros vykdymą; 2) teikti informaciją probuojamiesiems apie probacijos vykdymo tvarką ir sąlygas, jų teises ir pareigas; 3) užtikrinti informacijos apie kaltinamąjį ir probuojamąjį konfidencialumą; 4) atlikti kitas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas pareigas (Žin., 2012, Nr. 4-108).

Aukšta profesine ir asmenine kompetencija pasižymintys specialistai turėtų būti sėkmingos probacijos sistemos funkcionavimo pagrindas. Esant tokiai sistemai, kuri yra šiandien, kai probacijoje dirba tik teisėsaugos pareigūnai, kurių funkcijos, pareigos vis dėlto labiau orientuotos į griežtą kontrolę, paklusnumo siekimą, įstatymo vykdymą, sudėtinga siekti pasitikėjimu, pagarba, bendradarbiavimu pagrįstų santykių tarp probuojamojo ir probuotojo, todėl įgyvendinti probacijos sistemos tikslus gali būti neįmanoma (Kuzminskaitė, Dirgėlienė, 2014).

Darytina išvada, kad probacijos tarnyboje dirbantiems inspektoriams yra priskirtina daug socialinio darbo funkcijų, be viso to, darbuotojai turi atlikti ir kitas jų pareigybei priskirtinas funkcijas. Kyla abejonės, ar probuotojai geba efektyviai įgyvendinti daugybę įvairiapusiškų funkcijų, nes darbui su nepilnamečiais, kurie yra socialiai pažeisti ir kuriems socialinė pagalba yra viena iš svarbiausių, reikalingas ypatingas darbas ir dėmesys.

4. SOCIALINIO DARBO SU NEPILNAMEČIAIS, ESANČIAIS PROBACIJOS TARNYBŲ REGISTRE, POBŪDŽIO IR YPATUMŲ TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti probacijos sistemoje įgyvendinamo socialinio darbo su nepilnamečiais, kuriems paskirta sąlyginė alternatyva laisvės atėmimo bausmei, aspektus, buvo atliktas kokybinis tyrimas. Tyrimo dalyviais buvo pasirinkti Probacijos tarnybose su nepilnamečiais dirbantys inspektoriai.

Tyrimo metodai:

1. *Duomenų rinkimo metodas* - buvo pasirinktas pusiau struktūruotas (neformalizuotas) interviu, kuriuo siekiama sužinoti tyrimo dalyvių patirtį susijusią su socialine veikla probacijoje, tarnybos inspektorių vertinimus, bei nuomones apie socialinį darbą įgyvendinamą probacijos sistemoje. Interviu - individualus pokalbis, garantuojantis informacijos išsamumą negu anketinis metodas ar kiti apklausos būdai (pvz.: apklausa paštu, laikraštiniai klausimynai ir kt.) (Tidikis, 2003). Interviu suteikia platesnes galimybes nuodugniau pažinti asmenį, tiriamąjį objektą, tuo tarpu anketinėje apklausoje tokios galimybės yra ribotos (Kardelis, 2005). Neformalizuotas interviu yra sudėtingesnis dėl jo struktūros. Buvo iš anksto sugalvoti klausimai, tačiau pokalbio eigoje kai kurie papildomi klausimai, pagal esamas situacijas buvo formuojami spontaniškai. Šio metodo privalumas yra tas, kad nereikia prisirišti prie klausimų tvarkos ar numatytų pasakyti žodžių, vyksta pokalbio forma. Interviu, atliekant kokybinį tyrimą, kartu yra ir stebėjimas: yra ne tik girdima ką informantas sako, bet ir matoma, kaip jis kalba, kaip tuo metu elgiasi, kokia jo kūno kalba, veido išraiška ir kt. Atsižvelgiant į tai buvo daroma pertrauka prireikus arba patikslinamos klausimyne vartojamos sąvokos (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, p. 153).

2. *Duomenų analizės metodas* – kokybinė turinio analizė. Šis metodas pasirinktas todėl, kad turi aiškius žingsnius padedančius iš gautos informacijos išskirti konkrečias temas susijusias su tyrimo problema, jas analizuoti ir interpretuoti, išskirti tiriamųjų vertybes, interesus, lūkesčius, išryškėjančius jų apmąstymuose apie turimą patirtį. Remiantis pagrindiniais žodžiais informacija suskirstoma į kategorijas ir subkategorijas (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, p. 154).

V. Žydžiūnaitė (2008, p. 232-233) išskiria keturis kokybinio turinio analizės atlikimo žingsnius:

1 žingsnis. Informantų aprašų skaitymas ir išskyrimas esminių aspektų, kuriuos atspindi frazės, sakiniai, žodžiai, tiesiogiai susiję su tiriamu fenomenu, bei kategorijų išskyrimas remiantis pagrindiniais žodžiais;

2 žingsnis. Prasminių elementų nustatymas: kategorijų turinio skaidymas į elementus;

3 žingsnis. Prasminių elementų suskirstymas į subkategorijas: elementų persidengimas tarp skirtingų kategorijų subkategorijose, kai kokybiniai įverčiai reiškia: taip arba ne.

4 žingsnis. Kategorijų įtraukimas į tiriamo reiškinio kontekstą: turinio duomenų interpretavimas.

Tyrimo dalyvių imtis ir atranka:

Pirmiausia buvo nustatoma generalinė aibė – Probacijos tarnybose dirbantys inspektoriai. Kokybinio tyrimo imtis sudaryta remiantis kriterine atranka, kuri taikoma, kai imties vienetai iš populiacijos atrenkami laikantis tyrėjo nustatytų kriterijų (Bitinas ir kt., 2008). Tyrimo informantai buvo parinkti pagal šiuos kriterijus:

- pasirenkamos didesnės ir mažesnės apygardų tarnybos;
- pasirinkti X ir Y apygardų probacijos tarnybų inspektoriai;
- atrinkti specialistai, tiesiogiai dirbantys su nepilnamečiais, kurių darbo patirtis ne mažiau nei 5 metai;

Kriterinės atrankos būdas yra labai veiksmingas, taip surenkami kokybiški duomenys.

Tyrimo imties dydis buvo nustatytas vadovaujantis „prisotinamumo principu“. Pasak L. Rupšienės (2007) reikia į tyrimą įtraukti naujus imties vienetus tol, kol akivaizdžiai sumažėja gaunamų duomenų informatyvumas ir jie pradeda kartotis. Todėl buvo apklausiami Probacijos inspektoriai iki tol, kol pradėjo kartotis gaunama informacija.

Tyrimo instrumentas:

Neformalizuoto interviu klausimai buvo parengti naudojant „piltuvėlio“ techniką. Pirmiausia buvo klausiama apie bendrus dalykus ir tik vėliau pereinama prie konkrečių (Bitinas ir kt., 2008). Taip pat tikslingiems klausimams sudaryti padėjo mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė bei šie tyrimo probleminiai klausimai: Kaip socialinis darbas, atliekamas probacijoje prisideda prie vykdomos veiklos tarnyboje veiksmingumo? Kokia socialinio darbuotojo poreikio svarba probacijoje?

Interviu klausimai skirti Probacijos tarnybų inspektoriams, dirbantiems su nepilnamečiais probuojamaisiais. Interviu metu buvo pateikta 14 klausimų (žr. 6 priedas), taip pat buvo pateikta ir keletas papildomų klausimų. Klausimyną sudaro penki klausimų blokai: 1) socialinės pagalbos

teikimas nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre; 2) nepilnamečių resocializacija ir integracija, kaip socialinio darbo srities dalis, probacijos tarnyboje; 3) socialinio pobūdžio sunkumai, su kuriais susiduria probacijos tarnybų inspektoriai vykdantys nepilnamečių priežiūrą; 4) probuotojų funkcijų, susijusių su socialinės pagalbos teikimu, įgyvendinimas probacijos tarnyboje; 5) bendradarbiavimo su socialinių sričių specialistais svarba probacijos tarnyboms. Tyrimo metu apklausti 6 Probacijos inspektoriai. Informantų demografinės charakteristikos: 5 moterys ir 1 vyras, darbo vidurkis 10 m.

Tyrimo etika:

Atliekant tyrimą buvo vadovaujamasi šiais bendraisiais etikos principais (Bitinas ir kt., 2008):

- Laisvanoriškumo principas. Šiuo principu vadovaujantis svarbiausia, kad tiriamasis dalyvautų tyrime tik laisvai apsisprendęs ir niekieno neverčiamas. Buvo gauti tiriamųjų sutikimai žodžiu. Jie buvo supažindinti su tyrimo tikslais, uždaviniais, galima rizika ir tiriamojo teisėmis. Tyrime dalyvavo tik tie asmenys, kurie davė sutikimus;
- Konfidencialumo principas. Niekas, išskyrus tyrėją, be tiriamojo sutikimo negali naudotis jo pateikta informacija. Tyrimo metu gauta informacija bus panaudota tik šiame rašto darbe;
- Anonimiškumo principas. Darbe tiriamieji ir Probacijos apygardos, kuriose buvo atliktas tyrimas nebuvo atskleidžiami. Užtikrinant tiriamųjų anonimiškumą informantams suteikti kodai nuo „001“ iki „006“;
- Nešališkumo principas. Buvo vengiama šališkumo ir elgiamasi nešališkai, nepalaikant nei vienokių nei kitokių nuomonių ar požiūrių.

4.2. Tyrimo organizavimas

Tyrimas buvo atliekamas X ir Y apygardų probacijos tarnybose gavus probacijos tarnybų vadovų sutikimus. Atsižvelgiant į probacijos darbuotojų užimtumą, buvo iš anksto susitartas laikas, kada bus atliekamas tyrimas. Interviu buvo atliekamas informantų darbo vietoje, Probacijos apygardų tarnybose, tiriamųjų kabinetuose, nedalyvaujant pašaliniams asmenims. Kiekvienas pokalbis su tiriamuoju vyko nuo 45 min. iki 1.15 val. Gavus informantų leidimą, interviu metodu gauta informacija buvo įrašoma į diktofoną, vėliau transkribuojama.

Tyrimo vykdymo etapai:

- 2014. 09 – 2015. 06 – temos pasirinkimas, problemos apsibrėžimas, literatūros analizė;
- 2015. 07 – preliminaraus magistrinio darbo varianto parengimas
- 2015. 09 – 2015. 10 – darbo rašymas, interviu klausimyno ruošimas, pasiruošimas empirinio tyrimo atlikimui
- 2015. 10 – 2015.11 – interviu atlikimas su informantais, gautų duomenų analizė ir interpretacija, tyrimo tikslo uždavinių korekcija, išvadų rašymas;
- 2015. 12 – darbo gynimas.

4.3. Tyrimo rezultatai

Atliekant kokybinį tyrimą, interviu klausimai probacijos tarnybos inspektoriams, dirbantiems su probuojamais nepilnamečiais buvo suskirstyti į temas ir subtemas, pagal kurias atrinkti gauti atsakymai.

7 lentelė. Socialinio darbo galimybių probacijos tarnyboje, dirbant su nepilnamečiais probuojamaisiais temų ir subtemų suskirstymas

Tema	Subtema	Lydintys klausimai
Socialinės pagalbos teikimas nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre	Socialinės pagalbos poreikis probuojamiems nepilnamečiams	Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?
	Socialinės pagalbos teikimas probuojamiems nepilnamečiams	Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?
Nepilnamečių resocializacija ir integracija, kaip socialinio darbo srities dalis, probacijos tarnyboje	Resocializacijos formų įgyvendinimas probacijos tarnyboje, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams	Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams?
	Veiksniai, lemiantys sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą	Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos

		procesą?
	Veiksniai, lemiantys sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių integracijos procesą	Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?
	Priežastys apsunkinančios probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos procesą	Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?
Socialinio pobūdžio sunkumai, su kuriais susiduria probacijos tarnybų inspektoriai vykdantys nepilnamečių priežiūrą	Socialinio pobūdžio sunkumai su kuriais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje	Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?
	Kompetencijų trūkumas įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą	Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?
	Socialinio darbo kompetencijų trūkumas įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą	Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje?
Probacijos tarnybos inspektorių pareigybinio aprašo funkcijos susijusios su socialiniu darbu	Socialinio darbo funkcijos susijusios su socialinės pagalbos teikimu įgyvendinimas probacijos tarnyboje	Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams?
Bendradarbiavimo su socialinių sričių specialistais svarba probacijos tarnyboms	Socialinių darbuotojų poreikis probacijos tarnyboje	Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?
	Bendradarbiavimo su kitų sričių specialistais veiksmingumas probuojamųjų nepilnamečių priežiūrai	Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamųjų priežiūrą?
	Socialinių darbuotojų reikšmė įgyvendinamai veiklai su probuojamais nepilnamečiais	Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?

	Socialinio darbuotojo etato įsteigimas probacijos tarnyboje	Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?

4.3.1. Socialinė pagalba nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre

Socialinės pagalbos poreikis probuojamiems nepilnamečiams. Probuotojai padeda probuojamiems spręsti asmenines ir socialines problemas. Norint išsiaiškinti šios pagalbos poreikį ir teikimo svarbą, probacijos tarnybos inspektorių buvo paklausta apie socialinės pagalbos teikimą probuojamiems nepilnamečiams tarnyboje. Pagal gautus tyrimo rezultatus buvo išskirta kategorija – socialinė pagalba ir 2 subkategorijos, kurios atspindi socialinę pagalbą teikiamą probuojamiems nepilnamečiams. Informantų atsakymai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė. Socialinė pagalbos poreikis nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinė pagalba	Užimtumas	001: „Mūsų klientai jokių pomėgių neturi, jie nieko nenori. Tai motyvuojame, kad kažką lankytų, kažkur siūlome nueiti, gal vaikui patiks, pamėgins.“ 005: „<...>užimtumo, mokykla, neformalus ugdymas.“
	Informavimas, nukreipimas	004: „Tėvai nukreipiami jei yra poreikis, teikiame informaciją jiems. Kažką suieškoti galime, kažkam paskambinti, kažką išsiaiškint, daugiau informacinė ta socialinė pagalba mūsų teikiama.“ 005: „<...>visapusiška kartais reikalinga tai ir socialinės kažkokios tai garantijos, buitinės sąlygos, priklausomybės, ypač socialinės rizikos šeimų vaikų. Aišku, mes to neįgyvendiname, mes tik nukreipiame, informuojame.“ 006: „<...> mes daugiau nukreipiame arba informuojame kur gali kreiptis, siūlai“

Atkreiptinas dėmesys, kad du informantai išskyrė fiziologinių poreikių tenkinimo pagalbos reikalingumą [003, 2015-10-29]: *„<...>padeda mums ir SOS vaikai, vargingai gyvenančioms šeimoms jiems ir pavalgyti duoda.“* ir bendravimo poreikių tenkinimo svarbą [002, 2015-11-02] *„<...>jie tiesiog nori pasikalbėti.“* Dalis informantų pažymėjo tai, kad socialinės pagalbos reikalingumą apsprendžia individualūs atvejai. Kaip teigia tiriamasis [003, 2015-10-29]: *„Tos pagalbos poreikis, na, čia individualiai.“* Ir intervantas [005, 2015-11-12] *„Čia priklauso individualiai nuo kiekvieno vaiko. Ir ji visapusiška kartais reikalinga<...>“*. Kolegoms pritaria ir

kitas tyrimo dalyvis [006, 2015-11-13]: *„<...>dažnai ta pagalba būna individuali, įvertini kiekvieno vaiko situaciją ir tada ieškai, sprendi, kas jam tuo metu yra reikalinga.“* Remiantis išskirta kategorija ir subkategorijomis, darytina išvada, kad socialinė pagalba reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre yra: užimtumo didinimas, informavimas ir nukreipimas, fiziologiniai ir bendravimo poreikių tenkinimas. Tačiau svarbu pažymėti, kad socialinės pagalbos teikimas yra individualus.

Socialinės pagalbos teikimas probuojamiems nepilnamečiams. Išsiaiškinus socialinės pagalbos poreikį probuojamiems nepilnamečiams, taip pat svarbu aptarti ir kokia socialinė pagalba teikiama probacijos tarnybose. LR probacijos įstatymo 19 straipsnis apibrėžia probuotojų socialinę pagalbą probuojamiems, tai: asmens ar kitų dokumentų tvarkymo, būsto paieškos klausimais, nukreipia į socialinių paslaugų įstaigas, padeda įsidarbinti, motyvuoja ir skatina įgyti išsilavinimą, motyvuoja ir skatina dalyvauti elgesio pataisos programose, teikia informaciją ir konsultuoja kitais probuojamųjų socialinės integracijos klausimais ir teikia kitą reikalingą asmeninę ar socialinę pagalbą (Žin., 2012, Nr. 4-108). Todėl probacijos tarnybos inspektorių buvo klausiama kokia socialinė pagalba teikiama praktikoje. Pagal gautus tyrimo rezultatus buvo išskirta kategorija – socialinė pagalba ir 10 subkategorijų, kurios atspindi teikiamą socialinę pagalbą probuojamiems nepilnamečiams tarnyboje. Informantų atsakymai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. Socialinės pagalbos teikimas nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre

Kategorija	**Subkategorija**	**Patvirtinantys teiginiai**
Socialinė pagalba	Pagalba padedant tvarkyti dokumentus, būsto paieška	001: „Pasitaiko situacijų, kada reikia nepilnamečiams padėti dokumentus susitvarkyti, būna neturi. Būna taip, kad gyvena su tėvais jaunuolis 17 metų ir neturi susitvarkęs asmens dokumento.“ ; „Būsto paieškos klausimais. Dažniausiai būna, kai asmuo išeina iš globos namų sulaukęs 18 metų, tačiau globos namai ne visada padeda.“ 005: „Tokie būtiniausi dalykai, kaip susitvarkyti kažkokius dokumentus, pašalpas, parama kur kokia teikiama, visa tai yra teikiama.“
	Skatinimas įgyti išsilavinimą	001: „<...>būna jaunuoliams nesiseka mokslai, sunku susirasti kažkokią mokyklą, nes jam ten nepatinka ir neįdomu, tada stengiamės, pagelbėjam, nukreipiam į amatų centrą kažkokią profesiją kad įgytų.“; „<...>aiškini, kad 8 klasės tai ne išsilavinimas arba motyvuojam mokytis kokioje

		nors profesinėje mokykloje.“ 006: „Reikia pagalbos su mokymo įstaigomis <...>“ 002: „Tie lakstymai į mokyklas, kartais šoki bėgi važiuoji.“ 003: „<...>būna ateina mokslo metai prasidėję, sako: „mūsų niekur nebepriima, mokslo metai jau įsibėgėję“ tai bandom, skambinam į mokyklą, tarpininkaujam, aiškinam situaciją<...>“
	Įsidarbinimas	001: „Įsidarbinimo klausimais pilnametis arba kad ir nepilnametis, bendradarbiaujam su socialiniais „Carito“ darbuotojais, kurie padeda dėl darbo paieškos, CV rašymo, dėl pasiskambinimo darbdaviui, dėl susitarimo susitikti. Taip pat savanoriai padeda dėl įsidarbinimo. Turime tokį ciklą kelių užsiėmimų temomis „Savęs pristatymas darbdaviui“, savanorės praveda kaip parašyti CV, kaip kalbėti su darbdaviu, pristatyti save, padeda paieškoti darbo skelbimų, pasiskambinti.“
	Socialinių įgūdžių ugdymas	001: „Jei turi finansinių sunkumų, ar yra pažeidimas ir yra administracinės baudos turi žalą atlyginti arba civilinį ieškinį. Jei matome kad yra problemos su finansų tvarkymu ar savo pinigėliais.“ 002: „Jei yra priteistas teismo žalos atlyginimas, tada bendraujam su tėvais, aiškinam kaip viską susitvarkyti, arba patys susiskambinam su antstoliais, gaunam sąskaitos numerius.“
	Užimtumas	002: „Taip pat mes juos labai skatinam turiningai leisti laisvalaikį, organizuojam priemones, labai įvairias, kažkokias išvykas, tai archeologiniai kasinėjimai, pabandom juos užimti vienu žodžiu.“ 006: „Aiškiname, kad ir užimtumas tavo gyvenime svarbus, kažkoks hobis atrastas, kažkokia veikla<...>“
	Bendravimo poreikiai	003: „Mes bendraujam, kalbam<...>“ 006: „<...>didžiausias socialinis darbas vyksta per pokalbius<...>“
	Psichologo pagalba	003: „<...>turim psichologą, vistiek jei kažkokios problemos nukreipiame pas psichologą pabendrauti.“ 006: „Turime psichologus tarnybose, kurie nukreipus dirba su vaikais.“
	Nukreipimas į kitas įstaigas	001: „Kreipiam jei matome yra problema.“ 003: „Mes daugiau tokie nukreipiamieji, įteikiam lankstinukų kur gali pasiskaityti, rasti informaciją jiems reikalingą.“ 005: „<...>tada vaikas yra nukreipiamas susisiekiama su įvairiom tarnybom, organizacijom<...>“ 006: „<...>kažkokia pagalba reikalinga tam tikrų

		specialistų tai mes juos nukreipiame į tas įstaigas.“
	Lankymasis namuose	003: „Būna su vaiko teisėm važiuojam pas vaikus<...>“ 002: „<...>važiuojam į šeimos namus aiškintis situacijos.“
	Motyvavimas	005: „<...>išgryninti problemą o kitas dalykas motyvuoti vaiką, visą šeimą imtis kažkokių tai priemonių<...>“ 006: „Bandome motyvuoti įvairiais klausimais.“; „Jei nenori eiti, bandome motyvuoti, kalbamės.“

Intervantas [005, 2015-11-12] pabrėžia: *„Vis dėl to probacijos tarnyba turi tam tikrus tikslus, funkcijas ir uždavinius, ir iš esmės bet kokiu atveju pagrindinė funkcija yra kontrolė, o kitos kur jau pagalba, parama, suprantat kaip, viskas daroma tokiame lygmenyje daugiau bendradarbiavimo su kitomis įstaigomis, organizacijomis lygmeny.“* Tiriamasis [004, 2015-10-29], taip pat pritaria: *„Mes tik vykdome teismo sprendimus <...> turim, ateina socialinė darbuotoja mums tą ir tą padaro ir mes nebesikišame į tuos socialinius reikalus.“* Apibendrinant rezultatus, gautus iš išskirtų subkategorijų, galima teigti, kad pagalba, kurią teikia probacijos tarnybos inspektoriai yra labai įvairi, tai: pagalba padedant tvarkyti dokumentus, būsto paieška, skatinimas įgyti išsilavinimą, pagalba įsidarbinant, socialinių įgūdžių ugdymas, užimtumas, bendravimo poreikių tenkinimas, psichologo pagalba, pagalba nukreipiant į kitas įstaigas, lankymasis namuose ir motyvavimas. Pažymėtina, kad teikiama pagalba apima visas LR probacijos įstatymo 19 straipsnio įvardintas socialinės pagalbos teikimo formas, taip pat tyrimo dalyviai įvardijo ir kitas teikiamas socialinės pagalbos formas: lankymąsi namuose, bendravimo poreikių tenkinimą, užimtumo skatinimą. Taip pat darytina išvada, kad socialinė pagalba įgyvendinama nukreipimo į kitas institucijas ir specialistus pagrindu.

4.3.2. Nepilnamečių resocializacija ir integracija, kaip socialinio darbo srities dalis, probacijos tarnyboje.

Resocializacijos formų įgyvendinimas probacijos tarnyboje, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams. Visa probacijos sistema, jos tikslai ir principai grindžiami asmens resocializacijos įgyvendinimu tarnyboje. LR Probacijos įstatymo 18 straipsnis apibrėžia resocializacijos formas, įgyvendinamas probacijos tarnybose: 1) rizikos mažinimo ir kriminogeninių veiksnių šalinimo priemonių vykdymas; 2) individualus ir grupinis darbas su probuojamuoju; 3) dvasinių ir socialinių poreikių tenkinimas; 4) socialinė pagalba sprendžiant probuojamojo asmenines ir socialines problemas; 5) socialinių įgūdžių lavinimas; 6) elgesio pataisos programų įgyvendinimas; 7)

individuali ar grupinė psichoterapija; 8) psichologinė pagalba; 9) atkuriamojo pobūdžio priemonių taikymas (Žin., 2012, Nr. 4-108). Asmens resocializacijai skiriamas itin didelis dėmesys teoriniu pagrindu, tačiau svarbu išsiaiškinti ir praktinę šio proceso įgyvendinimo pusę. Išanalizavus mokslinę literatūrą, galima teigti, kad resocializacijos proceso įgyvendinimas yra socialinio darbo dalis. Todėl, probacijos inspektorių buvo klausiama apie resocializacijos formų įgyvendinimą, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams. Pagal gautus tyrimo rezultatus buvo išskirta kategorija – resocializacijos formos ir 10 subkategorijų, kurios atspindi resocializacijos formų įgyvendinimą probuojamiems nepilnamečiams tarnyboje. Informantų atsakymai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė. Resocializacijos formų įgyvendinimas, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams.

Kategorija	**Subkategorija**	**Patvirtinantys teiginiai**
Resocializacijos formų įgyvendinimas	Rizikos mažinimo ir kriminogeninių veiksnių šalinimo priemonių vykdymas	001: „Motyvacija ir skatinimas gyventi dorai, nenusikalsti, vykdyti probacijos sąlygas. Kiekvieną susitikimą tai darome. To individualaus darbo, pokalbio metu, kai susitinkam su jaunuoliu probacijos tarnyboje, kiekvieną kartą kalbam, skatinam gyventi, nedarant teisės pažeidimų, skatinam pagerėjimus, kad šaunuolis, gerai vykdai, laikaisi.“ 005: „<...>yra nustatoma rizika kurioj vietoj, kokia gyvenimo sritis daro didžiausią įtaką jaunuolio nusikalstamam elgesiui ties ta sritimi ir dirbame.“; „Jeigu didelę įtaką turi draugai, dirbame ties tuo klausimu. Bandai išgryninti kodėl taip vyksta<...>“ 006: „<...>kalbamės, patariame, kad nesusidėtų su kompanijomis, kurios priveda prie nusikaltimų padarymo<...>“
	Asmeninių ir socialinių problemų sprendimas	001: „Reikia susirasti ar pakeisti mokyklą. Tarpininkaujam<...>“; „Mokykloje būna problemos su mokslu, tai jie nelanko ir vengia. Motyvuoji<...>“; „Konsultuoji, kad nebijotų pasikalbėti.“; „<...>klausi ar pasikalbėjai, sako ne, tai skatini kad pasikalbėtų<...>“ 004: „<...>jeigu matai ten asmens dokumentas yra pasibaigęs sakai, kad nueitų susitvarkyti, tėvams primeni.“; „Dėl mokyklų dar.“ 005: „<...>didelė dalis vaikų yra įpareigota veikti kažką arba mokytis arba dirbti. <...> Visa tai teiki, ieškai būtų, siūlai, informuoji, dėl tų pačių mokyklų, būna tarpininkauji<...>“; „<...>yra partneriavimas,

		tarpininkavimas, motyvavimas, informacijos teikimas, bendravimas su vaiko šeima, su vaikais.“ 006: „<...>tokie vaikai dažniausiai būna ir mokslus pamiršę, turi problemų mokykloje.“
	Socialinių įgūdžių lavinimas	001: „Būna ateina ir su neplautom kojom ir kvapas nemalonus. Vėl gi tu turi pasakyti, neįžeidžiant.“ 003: „Buvo ir higienos klausimais konsultavom, akcija buvo surengta dalinom muilą.“ 004: „Muilus dalinam. Muilo fabrikas buvo akciją kažkada padarę tai buvom muilo daug gavę. Ateina, pamatai ir duodi muilo.“ 005: „Yra programėlės, savęs pristatymas darbdaviui, kaip elgtis, kaip CV parašyti, padeda CV parašyti.“; „Organizuojamos priemonės įvairios, filmų peržiūrėjimas ir paskui diskutavimas. Organizuojamos išvykos, apsilankymai saugaus eismo klasėse, na įvairiais klausimais, kas aktualu.“
	Elgesio pataisos programos	003: „Kas liečia nepilnamečius tik EQUIP‘as yra įgyvendinamas.“ 004: „<...>EQUIP‘as tik<...>“ 005: „Yra EQUIP programa nepilnamečiams, pagalbos užsiėmimų pagrindu, kada grupė jaunuolių su jais yra kalbama, diskutuojama<...>“ 006: „<...>su nepilnamečiais dirbant taikoma tik EQIP programa<...>“
	Atkuriamojo pobūdžio priemonės	001: „Tai vėl gi mediacija su nepilnamečiais dažniausiai dėl žalos atlyginimo. Bendraujam jeigu reikia ir su nukentėjusiuoju susisiekiam.“ 002: „Taikome atkuriamojo pobūdžio priemones, mediaciją<...>“ 003: „Mes patys nevykdome tų atkuriamojo pobūdžio priemonių mes tik nukreipiame pas mediatorių, jei matome, kad tam atvejui yra reikalinga.“ 004: „Mediacija tai nėra labai aktuali nepilnamečiams, nes jis neturi savo finansų yra tėvai kurie apmoka.“ 006: „<...>turime mediatorius tarnyboje, kurie taiko mediaciją<...>“
	Individualus darbas su vaiku	002: „Su jais kalbamės, išskiriame problemines sritis: pvz. mokyklos nelankymas, piktnaudžiavimas alkoholiu. Daug kalbamės, ateina, išklauso ir jie girdi. Jei jie nori pasikalbėti, tai dažniausiai viskas eina per individualų darbą su jais.“

		003: „<...>visada kiekvieno karto apsilankymu vyksta tas individualus darbas. ...jeigu nusprendžiam, kad jam reikalinga kažkokia tai parama, išklausyti, tada vyksta grupinis darbas.“ 006: „<...>Na tas individualus darbas jis dažniausiai tik ir vyksta. Ateina vaikas, kalbamės, bendraujam, aiškinamės.“
	Dvasinių, socialinių poreikių tenkinimas	003: „Yra įvairios įstaigos į kurias nukreipiame, kad tuos poreikius jie patenkintų<...>“; „Renginius organizuojam<...>“ 004: „Renginiai organizuojami pagal galimybes <...> bent jau visuomet informuojami, kad ten ir ten vyks.“
	Psichologo pagalba	004: „<...>teikia psichologas turime.“ 005: „<...>šiuo metu neturime psichologo, tai ir dirbam taip, kaip išgalim.“ 006: „Psichologinę reikalingą paklabą psichologai teikia, kurie dirba tarnyboje, tai mes jei matome, kad yra poreikis nukreipiame.“

Atkreiptinas dėmesys, kad tyrimo dalyviai pažymėjo psichoterapijos neįgyvendinimą tarnyboje: [002, 2015-11-02] *„Psichoterapijos nevykdome, nes neturime psichologo.“*; [2015-10-29] *„Individuali ir grupinė psichoterapija netaikoma pas mus, nes neturime specialisto tokio<...>“*. Išanalizavus gautas subkategorijas ir tiriamųjų atsakymus, galima išskirti šias resocializacijos formas įgyvendinamas su probuojamais nepilnamečiais: rizikos mažinimo ir kriminogeninių veiksnių šalinimo priemonių vykdymas, asmeninių ir socialinių problemų sprendimas, socialinių įgūdžių lavinimas, elgesio pataisos programos, atkuriamojo pobūdžio priemonių taikymas, individualus darbas su vaiku, dvasinių ir socialinių poreikių tenkinimas, psichologo pagalba. Pažymėtina, kad individuali ir grupė psichoterapija tarnyboje nėra vykdoma. Šių formų įgyvendinimas yra sudėtingas ir kompleksinis, reikalaujantis ypatingo pasiruošimo - tik šiai sričiai, įskaitant ir socialinės pagalbos teikimą ir integraciją, paruoštas specialistas galėtų efektyviausiai tai įgyvendinti. Resocializacija vyksta viso nepilnamečiui esant probacijos tarnybų registre metu, o nuo resocializacijos sėkmės priklausys tolimesnė probuojamojo ateitis, todėl svarbus sistemingas ir nuolatinis darbas, taikant šias priemones nepilnamečiams.

Veiksniai, lemiantys sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą. Sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos įgyvendinimą lemia įvairūs veiksniai, todėl svarbu išsiaiškinti kokie veiksniai lemia sėkmingą nepilnamečių resocializaciją probacijos

tarnybose, kuri plačiai taikoma socialinio darbo srityje. Intervantų buvo prašoma įvardyti šiuos veiksnius. Iš gautų tyrimo duomenų buvo išskirta sėkmingos resocializacijos veiksnių kategorija ir 5 subkategorijos, kurios apibrėžia veiksnius, kurie lemia probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos proceso sėkmingumą. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė. Veiksniai, lemiantys sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių resocializaciją probacijos tarnyboje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Sėkmingos resocializacijos veiksniai	Šeima	001: „<...>pirmiausia lemia šeima<...>“ 005: „<...>tėvai<...>“ 006: „„<...>tėvų auklėjimas. Būna tėvų kuriems trūksta tų įgūdžių rūpintis vaikais, per mažai laiko skiria, kitiems tiesiog neįdomu gal.“
	Draugai	001: „Ir draugai įtakoja<...>“ 005: „<...>draugai kartais<...>“ 006: „<...>su kokiomis kompanijomis bendrauja<...>“
	Mokykla	001: „Mokykla, mokyklos bendruomenė.“ 005: „<...>mokytojai<...>“ 006: „Mokykla irgi lemia, ten vaikas didžiąją laiko dalį praleidžia.“
	Aplinkos sąlygos	001: „<...>iš kokios aplinkos vaikas yra<...>“ 005: „Aplinkos mes nepakeičiame, negalime išimti vaiko, negalime padaryti kad pvz. jeigu jis gyvena prastesnėse sąlygose nepaimsime<...>“ 006: „Visų pirma aplinkos veiksniai, tai sąlygos kokiomis gyvena<...>“
	Asmeninės probuojamojo savybės	003: „<...>atrodo supranta, bet kai išeina pro duris vėl tas pats.“ 004: „Pats nepilnametis.“

Atkreiptinas dėmesys, kad intervantas [002, 2015-11-02] išskyrė glaudų institucijų bendradarbiavimą, kaip sėkmingą resocializacijos proceso veiksnį: *„Glaudus ryšys yra su VTAS, tėvais, mokyklomis, socialiniais pedagogais ir mes, tokia grupė, kuri tuos vaikus stumia į priekį.“* Taip pat tiriamasis [005, 2015-11-12] pažymėjo, kad sėkmingą nepilnamečių resocializacijos procesą lemia ir asmeninės probuotojo savybės: *„Pakalbėjimas, paatviravimas, žodžio laikymasis, kartais ta pati šypsena ir pajuokavimas.“* Analizuojant mokslinę literatūrą, buvo pastebėta, kad pagrindiniai socialiniai veiksniai, lemiantys nepilnamečių nusikalstamą elgesį yra šeima (auklėjimo spragos), mokykla (patiriama nesėkmė moksle), draugai (netinkamas ratas). Kalbant apie gautus tyrimo duomenis, sėkmingos resocializacijos įgyvendinimo veiksniai probacijoje taip pat buvo

išskiriami tokie: šeima, mokykla, draugų ratas, aplinkos sąlygos, bei asmeninės probuojamojo savybės. Nusikalstamumą lemiantys veiksniai ir sėkmingos resocializacijos veiksniai tarpusavyje siejasi. Galime daryti prielaidas, kad dirbant su nepilnamečiais, siekiant geriausių rezultatų svarbu dirbti su visu vaiko mikrosociumu – šeima, mokykla ir draugais.

Veiksniai, lemiantys sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių integracijos procesą. Plačiai įgyvendinamo resocializacijos proceso probacijos tarnybose viena iš sudedamųjų dalių yra nepilnamečių integracija, kuri taip pat yra pagrindinė socialinio darbo sritis. LR Probacijos įstatymas apibrėžia resocializaciją kaip probuojamojo socialinės integracijos visumą, todėl svarbu išsiaiškinti, kokie veiksniai lemia šio proceso įgyvendinimą dirbant su probuojamais nepilnamečiais. Iš gautų tiriamųjų atsakymų buvo išskirta kategorija – sėkmingos integracijos veiksniai ir 3 subkategorijos, kurios apibrėžia sėkmingus nepilnamečių integracijos įgyvendinimo veiksnius. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė. Veiksniai, lemiantys sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių integraciją probacijoje tarnyboje

Kategorija	**Subkategorija**	**Patvirtinantys teiginiai**
Sėkmingos integracijos veiksniai	Bendravimo poreikių tenkinimas	002: „Ištikrųjų bendravimas su jais, nusileidimas iki jų lygio, jeigu tu būsi aukščiau negu jie, nieko nepasieksi, turi juos palaikyti, visada suprasti, paaiškinti. Jie dažnai skundžiasi, kad mokykloje jų niekas nesupranta. Čia jie ateina, kai jaučia tą pasitikėjimą ir jie išgirsta kas yra sakoma.“ 004: „Aišku kalbi daug, mūsų ir darbas toks kalbėtis su jais <...>“ 005: „Stengiesi neformaliai bendrauti su žmogumi<...>“
cia pasiziuret priezastys	Užimtumas	002: „Viktorinos, užsiėmimai, išvykos, bendradarbiaujame su muziejais. Jie dalyvauja. <...> per Kalėdas lankėmės pas senelius, vaikai buvo persirengę Kalėdų seneliais, jie linkėjo seneliams sveikatos, įteikė dovanėles. <...> Prieš Vėlines važiavome į kapines, tvarkėme kapus, degėme žvakutes <...>“ 003: „Buvome sudarę sutartį su sporto klubu, vaikai galėjo nemokamai eiti sportuoti<...>“ 004: „Tie renginiai įvairūs kur su visa bendruomene tenka būti ir bendrauti, kuriuose lankosi vaikai<...>“ 006: „skatini dalyvauti vienokiose ar kitokiose veiklose, kad būtų ir bendrautų su kitokiais bendraamžiais<...>“

	Visuomenės stereotipai	003: „Būna, kad kai kada va čia yra vieno būrelio vadovė, nenori priimti vaikų iš mūsų, žino iš kur jie atėję ir pasako jos, kad šitie vaikai išbalansuoja visą grupę.“

Svarbu pažymėti, kad tiriamieji išskiria integracijos procesą apsunkinantį veiksnį – draugų ratas. Tai patvirtina intervantas [003, 2015-10-29] *„Dažniausiai daro nusikaltimą yra jų draugų ratas ir tie patys draugai visi lankosi pas mus.“* Pritaria ir tiriamasis [002, 2015-11-02] *„Ištraukti vaikus iš jų kompanijos, kurioje jie vykdo tuos nusikaltimus yra labai sunku, bet visi tie draugai kartu ir yra probuojamieji, įtraukti į probacijos tarnybų priežiūrą. Yra tik vienas vaikas, kuris pakeitė draugų ratą, o visi kiti „verda tam pačiam katile“.* Kolegoms pritaria ir tyrimo dalyvis [006, 2015-11-13]: *„<...>vienas iš svarbiausių dalykų yra draugai, dažnai draugų ratas tiesiog atitolina nuo to integravimosi.“*

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, galime išskirti du pagrindinius veiksnius, lemiančius sėkmingą nepilnamečių integraciją, tai bendravimo poreikių tenkinimas, užimtumas, visuomenės stereotipai. Kaip sėkmingos integracijos procesą apsunkinantį veiksnį tiriamieji išskyrė – draugų ratą. Atkreiptinas dėmesys, kad resocializacijos ir integracijos veiksniai siejasi tarpusavyje, todėl galima daryti išvadą, kad resocializacija yra neatsiejama nuo integracijos, todėl nesiimant veiksmingų priemonių resocializacijos įgyvendinimui, prarandamas ir integracijos proceso įgyvendinimo efektyvumas.

Priežastys apsunkinančios probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos procesą. Išanalizavus sėkmingos probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos procesų veiksnius yra svarbu išsiaiškinti ir priežastis, apsunkinančias šių procesų įgyvendinimą probacijos tarnyboje dirbant su probuojamais nepilnamečiais. Iš gautų tyrimo atsakymų buvo išskirtos dvi kategorijos – organizacinės ir su probuojamuoju susijusios priežastys. Iš kategorijos organizacinės priežastys buvo išskirtos 5 subkategorijos, o iš kategorijos susijusios su pačio probuojamojo priežastimis – 2 subkategorijos. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. Priežastys, apsunkinančios probuojamųjų nepilnamečių resocializaciją ir integraciją

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Organizacinės priežastys	Įstatymų spragos	001: „Labai yra sudėtinga su tais nepilnamečiais kurie turi kažkokią priklausomybę ir kurie jos nepripažįsta, <...>, problema ta, kad jeigu jis

		nepripažįsta ir nesutinka, tu negali priversti, jis turi pats sutikti<...>“ 003: „<...>dėl alkoholizmo, jei vaikas nesutinka, gydyti jo prievarta negalima. <...> Čia yra spraga įstatymuose.“ 004: „Taip pat įstatymai kai kurie nepalankūs tai sėkmingai resocializacijai ir integracijai. Jei vaikas turi priklausomybių be jo sutikimo gydymas nepradedamas.“ 005: „<...>patys įstatymai būna apsunkina<...>“; „<...>jei vaikas nesutinka, jokio gydymo negali būti.“
	Finansavimas	002: „Būtų gerai, kad mes turėtume automobilį visą laiką, dabar turime tik dvi savaites per mėnesį, todėl būna dėl to susiduriame su problemomis.“ 004: „Finansai didelė problema, organizuoti gal ir daugiau tų priemonių norėtųsi. Ekonominės padėties mes šalies nepakeisime.“
	Apkrovimas funkcijomis	002: „<...>ne visada suspėjame suorganizuoti tiek veiklų kiek reikėtų. Mes privalome būti probuotojais, mes turime būti socialiniais darbuotojais, mes turime būti psichologais, mes turime būti buhalteriais, mes turime būti vairuotojais, mes turime būti valytojais, mes turime būti sekretorėmis. Mes atliekame visas šias funkcijas ir tai yra be galo daug tai yra tiesiog per sunku.“ <...> Tačiau suorganizuoti daugiau renginių vaikams mes fiziškai nepajėgios esame, nes mes atliekame begalę funkcijų, kurios iš esmės nepriklauso.“ 003: „<...>važiuoja vienas inspektorius ir vežasi penkis vaikus. Tai vienam žmogui labai daug, tu juos ir naktį turi saugoti, jei kas nors atsitiks atsakomybė yra didžiausia, yra baimė.“ 006: „<...>būna nespėjam kai ko, tiesiog laike netelpam, daug funkcijų turime <...>“
	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	002: „Kartais su kai kuriomis institucijomis sunku rasti bendrą ryšį, ne visi noriai bendradarbiauja, pritrūksta kompetentingų specialistų<...>“ 005: „Realiai, kai vaikas yra priklausomas nuo narkotinių medžiagų, niekas nenori dirbti su tokiu vaiku<...>“

	Elgesio pataisos programų įgyvendinimo laikas	003: „EQUIP programos lankymas, aišku stengiesi daryti po pamokų, buvo grupė nuo 15 val., tuo metu skambina mokytoja, kad vaikas nelanko pamokų, nes tuo metu yra vienintelė jam septinta pamoka, mes pateisiname tą pamoką, bet jis yra atitraukiamas nuo mokslų. Tai neaišku, kada tada gali daryti tuos užsiėmimus. Tai mes vėl gi netelpam į savo tą laiką, kada dirbti su jais, kada tą grupę daryti.“ 004: „Sunku suderinti laiką, kada daryti užsiėmimus su vaikais. Ryte negali, po pamokų darai vėl nepritaikysi, vienam tada, kitam, tada, kitiems būreliai prasideda.“
Priežastys susijusios su probuojamuoju	Asmeninės savybės	001: „<...>darai viską, kad sutiktų ir pripažintų, kad turi tą problemą, tačiau sunku su tokiais vaikais, jie nepripažįsta, kiti galbūt ir nesupranta, tačiau kai kurie tiesiog užsispiria.“ 002: „<...>priklauso nuo nepilnamečio asmeninių savybių koks tai yra žmogus<...>“ 005: „Būna varžybos krepšinio yra bendradarbiavimo, pažinčių dėka, galima kažką organizuoti, jie automatiškai atmeta, atmetimas yra visiškas<...>“
	Aplinkos sąlygos ir šeima	002: „Mano darbas yra motyvuoti, motyvuoti nebenusikalsti, o kaip jis pasielgs, tai priklauso nuo aplinkos kurioje jie auga.“ 005: „Apsunkina tų pačių tėvų abejingumas, perdėm didelė kontrolė, <...>. Net gi būna tokių atvejų, kad patys atėję čia į tarnybą pateikia tokias versijas, kad akivaizdu, kad vaikas yra dangstomas<...>“; „<...>tie patys tėvystės įgūdžių kursai, tu matai realiai, kad tėvams reikia pagalbos, bet nepriversi tu jų, tai tik teismo sprendimu, o čia ilgas procesas.“ 006: „<...>didelę reikšmę turi šeima iš kokios vaikas yra, kalbant apie socialinės rizikos šeimas<...>“

Remiantis gautais tyrimo rezultatais išskirtinos šios *organizacinės priežastys*, apsunkinančios probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos procesus: įstatymų

spragos, menkas finansavimas, specialistų apkrovimas funkcijomis, vienakryptis tarpinstitucinis bendradarbiavimas, elgesio pataisos programų įgyvendinimo sunkiai suderinamas laikas. Gauti tiriamųjų atsakymai leidžia išskirti ir *su pačiu probuojamuoju susijusias priežastis*, apsunkinančias resocializaciją ir integraciją, tai asmeninės savybės, aplinkos sąlygos ir šeima. Svarbu pažymėti tai, kad intervantas [005, 2015-11-12] iškėlė vieningos nepilnamečių justicijos Lietuvoje nebuvimą: *„<...>apie nepilnamečius kalbam daug, bet iš esmės nėra sistemos <...>. Tie patys teismų sprendimai būna neadekvatūs. Aš manau, kad, teismai, prokurorai turėtų būti specializuoti, kalbant apie nepilnamečius<...>“*. Darytina išvada, kad svarbu išspręsti įstatyminės bazės, kuri reglamentuoja darbą su nepilnamečiais spragas, bei efektyviau organizuoti probacijos tarnybų veiklą. Įvardytos asmeninės priežastys susijusios su pačiu probuojamuoju, tai tik patvirtina, kad tik nuoseklus ir sistemingas darbas su vaiko šeima ir jo aplinka, gali padėti pagerinti resocializacijos ir integracijos proceso įgyvendinimą dirbant su nepilnamečiais. Todėl būtinas tarpinstitucinis bendradarbiavimas, kuris taip pat, kaip įvardino inspektoriai būna vienakryptis, todėl galime daryti prielaidas, kad tiesioginis socialinio darbuotojo darbas tarnyboje padėtų išspręsti registre esančių nepilnamečių resocializacijos ir integracijos procese iškylančius sunkumus.

4.3.3. Socialinio pobūdžio sunkumai, su kuriais susiduria probacijos tarnybų inspektoriai vykdantys nepilnamečių priežiūrą

Socialinio pobūdžio sunkumai vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje. Kadangi visoje probacijos sistemoje yra daug socialinio darbo aspektų: probuojamųjų resocializacija, integracija, socialinė pagalba, todėl svarbu išsiaiškinti, su kokiais socialinio pobūdžio sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje. Probacijos inspektorių buvo prašoma įvardyti iškylančius sunkumus. Iš gautų tyrimo rezultatų buvo išskirta kategorija – socialinio pobūdžio sunkumai ir 4 subkategorijos. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. Socialinio pobūdžio sunkumai vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinio pobūdžio sunkumai	Elgesio kontroliavimo	002: „Elgesio kontroliavimo kaip ir minėjau, ne visada turim transportą.“ 004: „Su visais susiduriame ir elgesio kontroliavimu <...>. <...> Būna atvejų, kai vaikui yra nustatytos valandos iki kada būti namuose, šeima pakeičia gyvenamąją vietą ir tėvai nepraneša, kad jie persikėlė gyventi kitur.“

		006: „Su elgesio kontroliavimo sunkumas būna tas, kad nėra taip, kad tu kiekvieną dieną patikrinsi visus, kaip jie vykdo šias sąlygas, <...>.“
	Didelis funkcijų skaičius	002: „Rankų neužtenka, laiko neužtenka, nes turime per daug funkcijų.“
	Tėvų permetama atsakomybė institucijoms	004: „Tėvai būna permeta atsakomybę institucijoms. Būna atveda vaiką ir sako „darykite su juo ką nors“
	Žema probuojamųjų motyvacija	005: „Ir pats bendravimas, dėl mokslų tęsimo, tu gali skambinti, prašyti, bet nesikelia iš lovos ir viskas <...>. Sunku rasti priėjimą prie jų, kada jis užaugęs gatvėje, kada pas jį tiek draugų, kurie viską puikiai žino, nuteikinėja prieš mus, sako ką sakyti, <...>“ 006: „<...> tai va ta ir problema būna, kad ne visada pavyksta motyvuoti arba ne visada išgirsta ką sakai, ką patari, <...>.“

Analizuojant gautus atsakymus, buvo išsiaiškinta, kad didžiausias dėmesys skiriamas kontrolės funkcijos vykdymui, o socialinės funkcijos eina šalia šių kontroliavimo funkcijų. Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių tai patvirtina [001, 2015-11-12] *„Pirmiausia mes turime užtikrinti teismo nuosprendžio vykdymą ir įpareigojimą vykdyti. <...> sprendžiam su juo susijusias socialines problemas, bet pagrindinis dalykas vistiek yra kontroliuojantis pareigūnas. Tas socialinis darbas eina kaip ir greta<...>“* ir intervantas [003, 2015-10-29]: : *„Mūsų pagrindas yra nuosprendžio vykdymas, o tik šalia eina ta resocializacija, integracija ir kiti socialiniai dalykai.“,* arba kaip pažymi tyrimo dalyvis [002, 2015-11-02]: *„Bet mes daugiausiai atliekam elgesio kontrolės funkciją<...>.“.* Kolegoms pritaria ir intervantas [006, 2015-11-13]: *„Mes daugiau kontroliuojanti įstaiga, <...>.“.*

Apibendrinant gautus rezultatus, galime išskirti šiuos socialinio pobūdžio sunkumus: elgesio kontroliavimo, tėvų atsakomybės permetimas institucijai, per didelė funkcijų apkrova, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas problemos, probuojamųjų žema motyvacija. Išskirti socialinio pobūdžio sunkumai, leidžia daryti prielaidas, kad socialinis darbas užima svarbią vietą probacijos sistemoje ir kad sunku atlikti dvi funkcijas: kontrolės funkciją, kaip pažymėjo intervantai ir socialinio darbo funkcijas, kurios kaip ir eina greta, tačiau įstatymiškai išskiriamos kaip vienos iš svarbiausių. Tai patvirtina ir tyrimo dalyviai [002, 2015-11-02]: *„<...> To socialinio darbo čia yra begalės. <...>. Iš tikrųjų reikalingas žmogus kuris galėtų dirbti tą socialinį darbą, nes mes nesame pajėgūs padaryti visko.“* ir intervantas [004, 2015-10-29] „*Kaip viską padaryti, kad ir nuosprendis būtų įvykdytas ir tie socialiniai poreikiai patenkinti.“*

Kompetencijų trūkumas įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą. Šiuo klausimu buvo siekiama išsiaiškinti probacijos inspektorių kompetencijų trūkumus, todėl tyrimo dalyvių buvo klausiama apie kompetencijas kokių jiems trūksta dirbant su probuojamais nepilnamečiais. Iš gautų tyrimo rezultatų buvo išskirta kategorija – trūkstamos kompetencijos ir 3 subkategorijos. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė. Kompetencijų trūkumas įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Trūkstamos kompetencijos	Psichologinės	001: „<...>kas yra susiję su psichologiniais dalykais yra labai sudėtinga.“ 002: „Psichologinių žinių. <...>. Dabar kai tu neturi psichologinių žinių, vertinant žmogaus riziką, psichologas žino kaip užduoti tinkamą klausimą tam žmogui, mes neturime to tokio išsilavinimo <...>.“
	Asmeninės	003: „Išmokti klausytis gal iš tikrųjų <...> Turi mokėti prakalbinti jį (vaiką). <...> Kantrybės kartais pritrūksta<...>“
	Vadybinės	004: „Ir renginius organizuojant turi suktis, tą patį kūrybingumą panaudoti, <...>. Bet organizuojam, ieškom rėmėjų, darom kažką.“

Išsiskyrė ir kiti požiūriai apie probacijoje suteikiamas galimybes įgyti naujų kompetencijų. Šių galimybių teikimą patvirtina ir tiriamieji:

[001, 2015-11-12] *„Oi, mes čia žinokite turime daug mokymų ir pastoviai esame apmokami dirbti su visokiomis programomis, kvalifikacijų kėlimais. <...> Netrūksta nei mokymų, nei konferencijų.“*

[002, 2015-11-02] *„<...>mus dažnai siunčia į psichologinius kursus, mokymai būna organizuojami dažnai, negalime skųstis mokymo centru<...>“*

[006, 2015-11-13] *„<...>mes turime nuolatinius kvalifikacijos kėlimo kursus, įvairius mokymus kurie organizuojami įvairiomis temomis<...>“*

Vienas iš tyrimo dalyvių plačiau pažvelgė į kompetencijų trūkumo klausimą: [005, 2015-11-12] *„Aš nesakau, kad aš viską žinau, bet viskas eina su metais, su patirtimi ir visa kita.“*

Apibendrinus galime teigti, kad tyrimo dalyvių gauti atsakymai patvirtino, kad yra kompetencijų, kurių trūksta įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje. Nors ir probacijos tarnybos suteikia visas galimybes tobulinti jau turimas ir įgyti naujų kompetencijų, kaip teigia

tiriamieji, tačiau visgi inspektoriai išskiria, kad vykdant nepilnamečių priežiūrą, pritrūksta šių kompetencijų: psichologinių, asmeninių bei vadybinių.

Reikalingos socialinio darbo kompetencijos įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą. Išanalizavus kokių kompetencijų trūksta probuotojams bendrai, svarbu išsiaiškinti kokios socialinio darbo kompetencijos reikalingos dirbant su nepilnamečiais. Todėl probacijos darbuotojų buvo klausiama, kokių socialinio darbo kompetencijų prireikia dirbant su probuojamaisiais nepilnamečiais. Gauti atsakymai labai išsiskyrė, todėl nepavyko išskirti kategorijų ir subkategorijų.

15 lentelė. Socialinio darbo kompetencijų poreikis įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Profesinės kompetencijos	Informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo, organizavimo	004: „<...>klausinėjimas, skatinimas dalyvių susitarti, <...>, planavimas, <...>.“ 006: „Tai mes ir konsultuojame ir informuojame ir tarpininkaujam ir įvairias priemones, renginius organizuojame ar prisidedame prie organizavimo.“
Asmeninės kompetencijos	Empatija, kūrybingumas, išradingumas	004: „Empatija, <...>, kūrybingumas, išradingumas, <...>.“

Tyrimas atskleidė, kad yra socialinio darbo kompetencijų kurių trūksta, dirbant su nepilnamečiais, tai patvirtina šie intervantų teiginiai:

[002, 2015-11-02] *„Aišku tų socialinių žinių kaip ir psichologinių trūksta.“*

[003, 2015-10-29] *„Psichologinių kompetencijų trūksta, būna kartais taip ką nors vaikas pasako, kad tikrai nežinai ką atsakyt, reikia mokėti apeiti jį. <...> Trūksta tokių kompetencijų bendravimo su neįgaliu vaiku.“*

Iš gautų rezultatų išsiskyrė ir kitas požiūris. Tiriamojo [001, 2015-11-12] nuomone: *„Gali būti vienas kitas atvejis jeigu tu nežinai ką daryti, bet šiaip mes su visom institucijom bendraujam. <...>Jei iškyla kokios problemos einam ir sprendžiam, tarėmės su vadovais, kolegomis.“* Kolegai pritaria ir intervantas [005, 2015-11-12], kuris teigia, kad *„Jei yra neaiškumai susisieki su įvairių įstaigų atstovais, su kuriais tu tiesiogiai bendrauji, jų patirtimi daliniesi, jų patarimų prašai, klausi, pagalbos prašai.“*. Tiriamojo dalyvio [002, 2015-11-02] manymu *„Jeigu jie turi kokią socialinę problemą mes siunčiame į atitinkamą įstaigą arba susiskambiname su atitinkama įstaiga jeigu yra reikalas.“* Svarbu pažymėti, kad vienas iš intervantų [002, 2015-11-02] išreiškė nuomonę, kad

„Darome viską taip, kaip įsivaizduojame, aišku jei būtų socialinis darbuotojas jis padarytų 100 kartų geriau.“

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dirbant su nepilnamečiais probacijos tarnyboje yra reikalingos asmeninės (empatija, išradingumas, kūrybingumas) ir profesinės (konsultavimo, tarpininkavimo, informavimo, organizavimo) socialinio darbo kompetencijos. Tiriamieji išskyrė ir socialinio darbo kompetencijas, kurių trūksta, tai: psichologinių žinių ir bendravimo su neįgaliu vaiku kompetencijų. Taip pat, kaip nurodo dalis intervantų, problemas dėl kompetencijų stokos sprendžia bendradarbiavimu su kitomis institucijomis ir grupiniu darbu kolektyve.

4.3.4. Probacijos tarnybos inspektorių pareigybinio aprašo funkcijos susijusios su socialiniu darbu

Socialinio darbo funkcijos susijusios su socialinės pagalbos teikimu įgyvendinimas probacijos tarnyboje. Šiuo klausimu buvo siekta išsiaiškinti kaip pavyksta įgyvendinti socialinio darbo funkcijas, susijusias su socialinės pagalbos teikimu, kurios apibrėžiamos kiekvienos probacijos apygardos pareigybiniuose aprašymuose. Iš gautų tiriamųjų atsakymų buvo išskirta kategorija – socialinio darbo funkcijų, susijusių su socialinės pagalbos teikimu įgyvendinimas ir 2 subkategorijos, kurios apibrėžia socialinio darbo funkcijų įgyvendinimą probacijos tarnyboje. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 16 lentelėje.

16 lentelė. Socialinio darbo funkcijų, susijusių su socialinės pagalbos teikimu įgyvendinimas probacijos tarnyboje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinio darbuotojo funkcijų, susijusių su socialinės pagalbos teikimu įgyvendinimas	Pavyksta įgyvendinti	001: „Mums tas funkcijas pavyksta įgyvendinti ir mes tą socialinę pagalbą teikiam pagal galimybes ir net kartais daugiau, negu nurodyta.“ 006: „Mano nuomone, pavyksta mums įgyvendinti tas funkcijas, vykdome mes ir dar daugiau tų funkcijų, žinoma pirmiausia žiūrime, kad vykdytų probacijos sąlygas, tačiau šalia visada seka ir ta socialinė pagalba, neįmanoma dirbant jos nepaliesti.“
	Susiduriama su sunkumais įgyvendinant	002: „Aš manau, kad probuotojas yra apkrautas visais kitais dalykais, nes pirmiausia mes privalome kontroliuoti jų elgesį ar jie vykdo teismo paskirtus įpareigojimus. Tai funkcijos kurios yra kontrolei mes įvykdome 100 proc. Socialines funkcijas verčiamės per galvas ir irgi įvykdome, nes nieko kito nelieka <...>“

		003: „Viskas vyksta šalia to, visos socialinės funkcijos. Nesakau, kad funkcija yra nereikalinga, bet teismo nuosprendis yra svarbiau. <...>.“ 004: „<...> jeigu mes kontroliuojam, tai turėtų socialiniai darbuotojai žiūrėti socialinės pagalbos teikimą.“ 005: „<...> negali būti žmogus ar pareigūnas visų galu meistras. <...> Aš suprantu tas funkcijas yra įrašyta, tu negali būti akmeniniu žmogumi, kuris vykdo tik tai kontrolę.“

Tiriamieji pažymėjo, kad funkcijas, susijusias su socialinės pagalbos įgyvendinimu jiems pavyksta įgyvendinti, tačiau pastebima, kad šiai pagalbai neskiriamas didelis dėmesys, kaip teigia intervantai, teikiama pagalba pagal galimybes, o didesnis dėmesys visgi skiriamas priežiūrai, kad būtų vykdomos probacijos sąlygos. Didesnė dalis tiriamųjų išskiria šios funkcijos įgyvendinimo sunkumus. Yra iškeliama problema dėl probacijos inspektoriams užkraunamo per didelio funkcijų skaičius. Todėl galime daryti prielaidas, kad nėra veiksmingos, plačiai akcentuojamos nepilnamečių socialinės pagalbos įgyvendinimo probacijoje.

Apibendrinant gautus rezultatus, aiškiai išsiskyrė tiriamųjų nuomonės, apie šių socialinio darbo funkcijų, susijusių su socialinės pagalbos teikimu, įgyvendinimu tarnyboje. Dalis informantų pažymėjo, kad minimas funkcijas pavyksta įgyvendinti sėkmingai ar net kartais įgyvendinama ir daugiau funkcijų negu nurodyta. Kitas požiūris, kurį atskleidė didžioji dalis tiriamųjų, tai per didelis funkcijų apkrovimas, dėl kurio susiduriama su šios funkcijos įgyvendinimu tarnyboje.

4.3.5. Bendradarbiavimo su socialinių sričių specialistais svarba probacijos tarnyboms

Socialinių darbuotojų poreikis probacijos tarnyboje. Siekiant išsiaiškinti socialinių darbuotojų poreikį tarnyboje, tyrimo dalyvių buvo klausiama: Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba? Pagal gautus tyrimo rezultatus buvo išskirta kategorija – socialinių darbuotojų poreikis probacijoje ir 2 subkategorijos, kurios apibrėžia šių specialistų reikalingumą. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 9 lentelėje.

17 lentelė. Socialinių darbuotojų poreikis probacijos tarnyboje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinių darbuotojų poreikis probacijoje	Problemos su mokslais	001: „Dėl mokslų bendraujam, bendradarbiaujam, kalbamės, bandom

		pagelbėti.“ 002: „Kai gauname informaciją iš mokyklos, kad jie jos nelanko, tada vyksta kontaktas su socialiniu darbuotoju<...>“ 003: „Būna važiuojam vaikų, atvažiuoja autobusiukas į kiemą ir jie vistiek neišvažiuoja į mokyklą.“ 004: „Kai nepilnamečiai, tai daugiau su mokykla problemų turi dažniausiai, tai kontaktuojam su socialiniais.“ 005: „Tai yra ugdymas, mokymas.“ 006: „Problemos tai tokios su mokykla daugiau kai būna susijusios.“
	Sprendžiant problemas susijusias su šeima	001: „Ir su šeima kai reikia bendradarbiauti.“ 002: „<...>jeigu šeimoje yra bėda.“ 004: „Važiuojam ir į šeimas kiek galim, kiek spėjam.“ 006: „<...>kai yra socialinės rizikos šeima ir vaikas iš tos šeimos keičiamės informacija <...>“

Pastebėtina tai, kad tiriamasis [003, 2015-10-29] išreiškė nuomonę, kad *„Jeigu socialinis darbuotojas būtų kaip atskira pareigybė, nuimtų nuo mūsų funkcijas. Mes vykdytume tik tai kas paskirta teismo įpareigojimu, o toliau esančias visas lydinčias problemas spręstų socialinis darbuotojas.“* Remiantis moksline literatūra pastebima, kad didžiausias socialinio darbuotojo poreikis tarnyboje yra dirbant su pagrindiniais vaiko socializacijos procesą įtakojančiais veiksniai: tai šeima ir mokykla. Čia (šeimoje ir mokykloje) vaikas praleidžia didžiausią savo laiko dalį, todėl darbas su šeima ir mokykla yra bene svarbiausias, vaiko elgesiui ir teigiamiems pokyčiams probacijos tarnyboje. Gauti tyrimo rezultatai atskleidžia, kad socialinis darbuotojas vienas iš tų svarbiausių specialistų, įgyvendinamai socialinės srities veiklai probacijoje, padedantis pašalinti nepilnamečių kriminogeninius veiksnius, todėl tokio darbuotojo profesionalus darbas tarnyboje yra būtinas.

Iš gautų tyrimo rezultatų, galime daryti prielaidas, kad didžiausias socialinio darbuotojo poreikis yra sprendžiant problemas susijusias su mokslais, bei nepilnamečio šeima. Socialinis darbuotojas padeda spręsti su vaiko artimiausia aplinka susijusias problemas, taip prisidėdamas prie efektyvesnės nepilnamečių priežiūros įgyvendinimo tarnyboje.

Bendradarbiavimo su kitų sričių specialistais veiksmingumas probuojamųjų nepilnamečių priežiūrai. LR probacijos įstatymo 6 straipsnis apibrėžia institucinį bendradarbiavimą vykdant probaciją. Bendradarbiavimą su asociacijomis, religinėmis

bendruomenėmis ir bendrijomis, savanoriais reglamentuoja to paties įstatymo 7 straipsnis. Probacijos inspektorių buvo klausiama apie bendradarbiavimą su kitų sričių specialistais, norint sužinoti, kaip bendradarbiavimas užtikrina veiksmingesnę probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje. Iš gautų tyrimo rezultatų buvo išskirta kategorija - bendradarbiavimo su kitų sričių specialistais veiksmingumas ir 4 subkategorijos, kurios apibrėžia bendradarbiavimo su kitų sričių specialistais veiksmingumą. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. Probacijos tarnybų bendradarbiavimo veiksmingumas su kitų sričių specialistais

Kategorija	**Subkategorija**	**Patvirtinantys teiginiai**
Bendradarbiavimo su kitų sričių specialistais veiksmingumas	Policija	001: „<...> įpareigojimų vykdymas, tikrina naktį ar namuose būna, prieinam prie duomenų bazių, tikrinam ar nebuvo baustas, ar nedaro administracinių teisės pažeidimų. Jeigu policija kažką užfiksavo mus informuoja, mes tada kviečiamės į tarnybą.“ 003: „<...> į namus važiuojam, įvairias priemones organizuojam, informacija keičiamės, prevenciją organizuojam į renginius kviečiame, bendraujam, bendradarbiaujam, mokykloje pareigūnai eina šviečia, aiškina.“ 004: „<...> naktį važiuodavome su policija, tikrindavome.“ 005: „<...> yra staigus informacijos keitimasis tai yra labai svarbus dalykas, tam kad apsaugoti nuo rimtesnių problemų ar nusikalstamų veikų yra labai gerai, kad dirbama su pareigūnais, tu pasiskambini tau suteikia informaciją.“ 006: „<...> daugiau vyksta informacijos keitimasis, nepilnamečiui padarius nusikaltimą svarbus greitas reagavimas, todėl su policija tas bendradarbiavimas kuris vyksta yra labai svarbus. Būna ir į namus važiuojame.“
	VTAS	001: „Jei matom problema šeimoje, kreipiamės į vaiko teises, vaiko teisės nuvyksta <...>“ 003: „Su vaiko teisėmis priemonės kartu arba dėl socialinės rizikos šeimų, nes jie žino daugiau būna apie šeimą, ar tėvai negirtauja, įvairiais klausimai su tėvais.“ 005: „Su vaiko teisėmis yra pasirašyta bendradarbiavimo sutartis praeitais metais. <...> Labai gerai, mes gauname pranešimus, kad tai yra rizikos grupės šeima <...> ir susidarai vaizdą ar yra piktnaudžiavimas alkoholiu, ar socialinių įgūdžių tėvai stokoja ir tu jau žinai kaip kas. Kai kuriems

		vaikams būna gėda dėl to.“ 006: „<...> daugiau dėl socialinės rizikos šeimų, tam kad gauti informaciją, jie dažniausiai turi tada visą informaciją apie šeimą ir aiškinamės situaciją, susipažįstame su tuo vaiku, jo aplinka.“
	Mokykla	001: „Su mokykla vėl gi jei nelanko kalbam su pedagogais ir administracija.“ 002: „<...> be mokyklos teikiamos informacijos mes nežinotume kas vyksta mokykloje <...>“ 005: „Mokykla dažniausiai daug žino apie vaiką ir ta informacija pasidalinama labai padeda. <...> susisieki su auklėtoja pasirodo ne viskas gerai, pasirodo pramiega pastoviai, kartais su pramiegojimu probacija gali susitvarkyti ir kalbiesi, kad susiimtų.“ 006: „<...> jei nelankė kurį laiką mokyklos, būna ir einame arba skambiname, kad priimtų, kai tai būna jau mokslo metų vidurys. Su auklėtojomis kontaktuojam, keičiamės informacija.“
	Nevyriausybinės organizacijos	002: „Su raudonuoju kryžiumi anksčiau darydavome daug bendrų projektų, bandome įtraukti į raudonojo kryžiaus veiklą.“ 006: „dar yra įvairios nevyriausybinės organizacijos „Caritas“, padeda įvairiais klausimais, įdarbinimo, užimtumo. Būna projektai bendri su nevyriausybinėmis, kažkokias veiklas bendras darome.“

Svarbu pastebėti, kad intervantas [002, 2015-11-02] pažymi, kad *„Bendradarbiavimas turi labai didelę reikšmę“,* taip pat tiriamasis [005, 2015-11-12] teigia, kad *„Be bendradarbiavimo labai sunku būtų.“* Probacijos įstatymo 6 ir 7 straipsniai apibrėžia probacijos tarnybų ir kitų institucijų bendradarbiavimą. Pastebima, kad institucijos, su kuriomis bendradarbiauja probacijos tarnybos pagal vykdomas funkcijas yra socialinės paskirties, o tai dar labiau pabrėžia įgyvendinamo socialinės srities darbo probacijoje svarbą. Beveik visose institucijose, dirba socialiniai darbuotojai profesionalai, todėl galime daryti prielaidas, kad tai dar vienas socialinio darbo aspektas, kuris aptinkamas probacijoje.

Apibendrinus gautus rezultatus, galime teigti, kad institucijos ir jose dirbantys specialistai, kurie padeda užtikrinti probuojamųjų priežiūros veiksmingumą yra: policija, VTAS, mokykla ir nevyriausybinės organizacijos. Policija padeda efektyviau vykdyti elgesio kontroliavimo funkcijas, padeda įgyvendinti prevencines priemones, keičiamasi informacija, skubiai reaguojama, taip apsaugomi nepilnamečiai nuo rimtesnių problemų. VTAS – gaunama informacija padeda sužinoti reikiamą informaciją apie artimiausią vaiko aplinką - šeimą. Mokyklos – keičiamasi informacija,

svarbu įpareigojimų vykdymui, kai vaikas yra įpareigotas mokytis. Nevyriausybinės organizacijos – didinamas nepilnamečių užimtumas, taip atitraukiant nuo nusikalstamų veikų darymo.

Socialinių darbuotojų reikšmė įgyvendinamai veiklai su probuojamais nepilnamečiais. Kadangi probacijoje įgyvendinamas darbas glaudžiai siejasi su socialinio darbo sritimi, todėl svarbu išsiaiškinti, kokią reikšmę socialiniai darbuotojai turi veiklai, įgyvendinamai su nepilnamečiais. Probacijos inspektorių buvo klausiama apie socialinių darbuotojų reikšmę tarnyboje. Gauti atsakymai buvo vienareikšmiški, todėl nepavyko išskirti kategorijų ir subkategorijų.

Didžioji dalis tyrime dalyvavusių patvirtino socialinių darbuotojų reikšmę probacijos tarnybų veiklai su nepilnamečiais, kaip teigiamą:

[001, 2015-11-12] *„Vienareikšmiškai yra gerai kad vyksta tas bendradarbiavimas <...>. <...> tas bendradarbiavimas yra labai svarbus.“*

[002, 2015-11-02] *„Vienareikšmiškai, kada visi sueina į krūvą rezultatas būna geresnis.“*

[004, 2015-10-29] *„Gerai toks dalykas, aš už. Nori nenori yra bendradarbiavimas tie patys renginiai, projektai.“*

[005, 2015-11-12] *„Keitiesi ta informacija apie šeimą, tada yra lengviau dirbti.“*

[006, 2015-11-13] *„Be abejo, tas bendradarbiavimas labai svarbus. Kuo daugiau institucijų dirba su vaiku ar šeima ar apskritai, tuo veiksmingesnė ta pagalba.“*

Pažymėtina, kad vienas iš tiriamųjų [003, 2015-10-29] socialinių darbuotojų reikšmę probacijoje įgyvendinamai veiklai išskyrė kaip probacijos sąlygų vykdymo užtikrinimo svarbą: *„Užtikrina gaunamą informaciją. Dabar net teismas gali įpareigoti lankytis pas mokyklos psichologą arba socialinį darbuotoją. Skambiniesi, klausi, jei pavyzdžiui paskirta atidirbti darbų teismo nepilnamečiui ir nori mokykloje, klausi ar atlieka, dirba.“*

Galime daryti išvadą, kad socialinių darbuotojų reikšmė įgyvendinamai veiklai yra labai svarbi ir reikšminga: rezultatas būna geresnis, lengviau dirbti ir pagalba būna veiksmingesnė, taip pat yra užtikrinamas efektyvesnis probacijos sąlygų vykdymas.

Socialinio darbuotojo etato įsteigimas probacijos tarnyboje. Kadangi probacijos tarnyboje, gausu socialinio darbo aspektų, o socialiniai darbuotojai šioje srityje nedirba, todėl šiuo klausimu buvo norima išsiaiškinti probacijos inspektorių nuomonę apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje. Iš gautų tyrimo rezultatų buvo išskirta kategorija - socialinio darbuotojo etatas probacijos tarnyboje ir 2 subkategorijos. Gauti rezultatai suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. Socialinio darbuotojo etato poreikis probacijos tarnyboje

Kategorijos	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
Socialinio darbuotojo etatas probacijos tarnyboje	Reikalingas	001: „<...>nu tai beabejo, tas etatas jeigu toks būtų, jis būtų reikalingas, tas žmogus tikrai turėtų čia ką veikti, <...>. <...> tas darbuotojas padėtų ir palengvintų darbą. Manau tas specialistas ir geriau ir efektyviau išspręstų tuos sunkumus tos srities žinovas.“ 002:„Nusiimtumėme sau kupras nuo pečių. Reikėtų labai tokio etato.“ 005: „Tai tikrai nepablogins situacijos, o tik tai ko gero tik pagerins. Teisingai, mes bandom tą socialinio darbuotojo darbą daryti kitais keliais, bet jeigu būtų žmogus, tai tik valio.“ 006: „Kaip ir visur, taip ir pas mus visada trūksta daugiau rankų, nes darbo visada yra labai daug, todėl papildomas etatas ir dar socialinio darbuotojo, manau efektyviau būtų įgyvendinamos tos socialinės funkcijos ir kitas socialinis darbas.“
	Nereikalingas	003: „Etato atskiro, nėra tokio didžiulio poreikio.“ 004: „Nemanau, kad jis reikalingas, nes mes vistiek tą darom ar nukreipiam.“

Tiriamieji įvardina, kad probacijoje dirba socialinio darbuotojo darbą, įgyvendina socialines funkcijas, tai reiškia, kad yra daug socialinio darbo sričių probacijoje, kurias vykdo probacijos inspektoriai. Kaip tiriamieji pabrėžia, šios srities žinovas, geriau ir efektyviau išspręstų kylančius sunkumus vykdant nepilnamečių probuojamųjų priežiūrą. Apibendrinant galima teigti, kad socialinio darbuotojo etatas yra labai reikalingas probacijos tarnyboje. Šio etato įsteigimas padėtų įgyvendinti veiksmingesnę ir efektyvesnę nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje.

IŠVADOS

1. Remiantis statistinių tyrimų duomenimis, nors nuo 2014 m. nepilnamečių padarytų nusikaltimų mažėja, tačiau skaičiai išlieka labai dideli, o nusikaltimų pobūdis sunkėja. Šeima (auklėjimo spragos), mokykla (patiriama nesėkmė moksle), draugai (netinkama kompanija) ir visuomenės informavimo priemonės (netinkamas turinys) – šie socialiniai veiksniai daro didžiausią poveikį nepilnamečių nusikalstamam elgesiui. Probacijos sistema daro teigiamą įtaką nepilnamečių nusikalstamumo mažėjimui, tačiau statistiniai rodikliai rodo, kad būtinas veiksmingesnis darbas resocializacijos ir nusikalstamumo prevencijos srityse, nes nuo to priklauso visos visuomenės saugumas ir ateitis.

2. Išanalizavus mokslinę literatūrą bei nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus darytina išvada, kad Lietuvos probacijos sistema nuo 2000 m. ženkliai patobulėjo: nuo pagrindinio dėmesio skiriamo probuojamųjų kontrolei, buvo pereita prie didesnio dėmesio skyrimo socialiniams aspektams – resocializacijai ir adaptacijai. Įsigaliojus naujam 2012 m. Probacijos įstatymui, visoje Probacijos sistemoje įvyko daug permainų ir naujovių nepilnamečių justicijos sistemoje. Probuojamųjų priežiūros ir socialinės paramos aspektų taikymas nepilnamečiams sudaro galimybes jiems resocializuotis ir sėkmingai adaptuotis visuomenėje. Pabrėžtina, kad įstatymo numatytuose aspektuose nemaža dalis atsakomybės už resocializacijos formų taikymą, tenka socialinėms institucijoms, kurios siekia konfliktuojančių su įstatymu probuojamųjų resocializacijos ir kokybiškos integracijos į visuomenę.

3. Socialinio darbo sritis yra įvairiapusė ir apima: tiek darbui su nusikalsti linkusiais vaikais, tiek su laisvės atėmimo įstaigose esančiais nepilnamečiais. Svarbu pažymėti, kad socialiniai darbuotojai yra tie specialistai profesionalai, kurie geriausiai žino, išmano ir gali teikti socialinę pagalbą, koordinuoti resocializacijos ir integracijos procesus, kurie yra svarbūs probacijos sistemai ir darbui su probuojamais nepilnamečiais. Tuo tarpu probacijos tarnyboje dirbantiems inspektoriams yra priskirtina daug socialinio pobūdžio funkcijų, o darbui su nepilnamečiais, kurie yra socialiai pažeisti ir kuriems socialinė pagalba yra viena iš svarbiausių, reikalingas ypatingas darbas ir dėmesys. Nepaisant to, kad probacijos sistemai yra jau daugiau nei 15 m., tačiau nusikalsti linkusių nepilnamečių skaičius Lietuvoje nemažėja, kas leidžia daryti prielaidas, kad nepakankamai veiksmingai įgyvendinamos socialinio darbo funkcijos probacijoje, kurias atlieka ne socialinio darbo profesionalai.

4. Atliktas tyrimas atskleidė, kad socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre daugiausiai įgyvendinama nukreipimo į kitas institucijas ir specialistus pagrindu. Išskirtinos resocializacijos ir integracijos procesus apsunkinančios priežastys, tai įstatymų

spragos, laiko stoka dėl daugelio priskirtų funkcijų, probuojamojo asmeninės savybės, aplinkos sąlygos ir šeima. Tarnybų inspektoriai susiduria su šiais socialinio pobūdžio sunkumais: probuojamųjų elgesio kontroliavimo, tėvų atsakomybės permetimas institucijai, daugėto funkcijų priskyrimas, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas problemos, probuojamųjų žema motyvacija. Taip pat išsiaiškinta, kad probacijos inspektoriai yra apkrauni daugybe funkcijų, todėl socialinio darbo kompetencijų stoką išsprendžia bendradarbiavimu su kitomis institucijomis ir perduodami tą funkcijų atlikimą joms. Taigi, patys probacijos inspektoriai atlieka tik socialinių kompetencijų tarpininko vaidmenį. Visgi didžiausias socialinio darbuotojo poreikis yra sprendžiant problemas susijusias su mokslais ir probuojamojo nepilnamečio šeima. Išskirtina, kad probacijos tarnybų ir kitų socialinių institucijų (policija, mokykla, VTAS, NVO), bei socialinių darbuotojų bendradarbiavimas yra svarbus vykdomam darbui probacijoje.

REKOMENDACIJOS

Probacijos tarnybų inspektoriams

- Siekiant pašalinti nepilnamečių nusikalstamo elgesio socialinius veiksnius ir užtikrinti įgyvendinamo darbo su nepilnamečiais kokybę, organizuojamai probacijos tarnybų veikla turėtų būti vykdoma mažinant kontrolę ir didinant dėmesį socialinėms sritims (resocializacijai, adaptacijai, integracijai) dirbant su probuojamais nepilnamečiais.

Lietuvos apygardų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio) probacijos tarnybų direktoriams

- Sudaryti galimybes probacijos tarnybų inspektoriams kelti kvalifikaciją ir tobulinti kompetencijas socialinio darbo srityje.
- Siekiant probacijos sistemoje efektyvumo turėtų būti atskirtos funkcijos: paliekamas kontrolės funkcijų vykdymas probacijos inspektoriams, o socialinės probacijos funkcijos perduodamos socialiniams darbuotojams, kitaip tariant įsteigti socialinio darbo etatą darbui su probuojamais nepilnamečiais, pagalbos teikimui socialinėse srityse.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alešiūnaitė, K. ir kt. (2001). Socialinės paramos buvusiems kaliniams bei ją teikiančių organizacijų ir institucijų poreikių tyrimas. *Teisės institutas.* Žiūrėta 2015-05-17 per internetą: <http://www.teise.org/data/8-parama-kaliniams-maketas.pdf>
2. Apygardų probacijos tarnybų administracinio suskirstymo žemėlapis (2014). Žiūrėta 2015-09-02 per internetą: <http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/probacija-ir-reintegracija-d1f8.html>
3. Arlauskienė – Kuginytė, I. (2009). Nepilnamečių socializacijos problemos pataisos įstaigose. *Socialinis darbas*. 58-70.
4. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, M. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla – spaustuvė.
5. Dermontas, J. (2005). Nuteistųjų alternatyvia laisvės atėmimo bausme reabilitacija. *Acta pedagogica Vilnensia,* 222-229.
6. Drakšienė, A. (1998). Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projekte. *Teisė,* 32, 32-53.
7. Drakšienė, A., Drakšas, R. (2008). *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė: vadovėlis.* Vilnius: Eurigmas.
8. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos. Kovos su nepilnamečių nusikalstamumu būdai ir nepilnamečių justicijos sistemos vaidmuo Europos Sąjungoje“ (2006) C 110/13.
9. Eurostat Statistics Explained (2014). Nusikalstamumo statistika. Žiūrėta 2015-04-05 per internetą: < http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Crimes_recorded_by_the_police,_2002–12_YB14.png>
10. Gajdosikienė, I. (2007). Socialinis darbas ir socialinių problemų sprendimas. *Socialinio darbuotojo vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje.* Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, 43 – 47.
11. Gibb, C. John., ir kt. (2009) Online Journal Of The International Child and Youth care Netwrok. Žiūrėta 2015-03-04 per internetą: http://www.cyc-net.org/cyc-online/cyconline-june2009-gibbs.html
12. Grinevičiūtė, K. (2007). Vaikas ir šeima kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės. *Jurisprudencija,* 81-88.
13. Gudžinskienė, V. (2013). *Jaunimo socialinės sveikatos ugdymas: monografija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

14. Gvaldaitė, L., Švedaitė, B. (2005). Socialinio darbo metodai. Vilnius: SDRC.
15. Jurkonytė, L. (2011, lapkričio 8). Kodėl jaunas žmogus nusikalsta? *Bernardinai.* Žiūrėta 2015-04-11 per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-11-08-lina-jurkonyte-kodel-jaunas-zmogus-nusikalsta/71761>
16. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo Klaipėdos regiono pataisos inspekcijos direktoriaus įsakymas Probacijos skyriaus vyresniojo specialisto pareigybės aprašymas (2012). 4-52.
17. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Biudžeto planavimo skyriaus ataskaita (2014). Asmenų, esančių probacijos tarnybų įskaitoje skaičius. Žiūrėta 2015-03-06 per internetą: <http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>
18. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Biudžeto planavimo skyrius ataskaita (2014). *Asmenų, esančių probacijos tarnybų įskaitoje skaičiaus ataskaita.* Žiūrėta 2015-01-24 per internetą: <http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>
19. Kalpokienė, V., Klimukienė, V. (2013). Kognityvinės-elgesio korekcinės programos EQUIP efektyvumo tyrimas Lietuvos vaikų socializacijos centruose. Žiūrėta 2015-05-19 per internetą: <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2013_Tyrimo_ataskaita_EQUIP_efektyvumo_tyrimas.pdf>
20. Kardelis, K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis.* Šiauliai: Lucijus.
21. Katinaitė – Lodh, R. (2013). *Švietimo prieinamumas nuteistiesiems laisvės atėmimo bausme asmenims: aukštojo mokslo aspektas* (daktaro disertacija). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20140103_145118-09145/DS.005.0.01.ETD
22. Kauno apygardos probacijos tarnybos direktoriaus įsakymas Kauno apygardos probacijos skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas (2015). V-91.
23. Kauno apygardos probacijos veiklos sritys (2015). Žiūrėta 2015-03-20 per internetą: <http://www.kaldep.lt/lt/kapt/veikla-mpn_255_595/veiklos-sritys_248_262_602.html>
24. Klaipėdos apygardos probacijos internetinis puslapis. Žiūrėta 2015-03-20 per internetą: <http://www.kaldep.lt/lt/klaipedospi/pradzia-apn_613.html>
25. Kuzminskaitė, V., Dirgėlienė, I. (2014). Socialinio darbo perspektyva probacijos sistemoje. *Tiltai*, 4, 1 – 16.
26. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika: vadovėlis.* Kaunas: Technologija.

27. Lengvinas, D. (2012). Ugdytojų socioedukacinė veikla nepilnamečių resocializacijos institucijose. *Tiltai*, 4, 123 - 133.
28. Lengvinas, D., Grosas J. (2009). Nuteistųjų nepilnamečių požiūris į resocializaciją Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje pataisos namuose: kiekybinio tyrimo duomenų interpretacija. *Tiltai*, 3, 17 – 30.
29. Liaudinskienė, G. (2005). Teisėtvarkos pažeidimus padariusių nepilnamečių resocializacijos trikdžiai. *Socialiniai mokslai*, 1 (47).
30. Liaudinskienė, G., Leliūgienė, I., Abromaitienė, L. (2003). Resocialisation of Juveniles as Organised Social Educational Process. *Socialiniai mokslai*, 93-99.
31. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
32. Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodeksas (2002). *Valstybės žinios,* 73-3084.
33. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 4-108.
34. Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos ataskaita (2014). Žiūrėta 2015-03-25 per internetą: <file:///C:/Users/Reflex/Downloads/ataskaita-2014.pdf>
35. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2009 vasario 12d.). *UNICEF tyrimas: lietuviai savo vaikams skiria 7 minutes per parą.* Pranešimas spaudai. Žiūrėta 2015-02-17 per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/archive/p10/unicef-tyrimas-lietuviai-npn5.html>
36. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo (2006). *Valstybės žinios,* 43-1569.
37. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Dėl Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus apygardų probacijos tarnybų nuostatų patvirtinimo (2012). *Valstybės žinios*, 55-2728.
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos ir probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo (2007). Valstybės žinios, 27-989.
39. Lietuvos statistikos departamentas (2015). Žiūrėta 2015-06-02 per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1701&status=A>
40. Lietuvos žingsniai tobulinant probacijos sistemą (2011). Žiūrėta 2015-02-16 per internetą: <http://www.tm.lt/dok/Renginiai/Monitoringas20110303/Andrulionis.pdf>
41. Mackevičius, T. (2011). Probacija quid id est? *Socialinių mokslų studijos.* 3 (2), 737 – 754.

42. Michailova, Ž., Dvelienė, J. Mokinių delinkventinio elgesio problemų sprendimo galimybės. Žiūrėta 2015-04-12 per internetą: <http://gabijos.lt/H/mkt/pdf/Delikventinio_elgesio_sprendimu_galimybes.pdf>
43. Michailovič, I. (2001). *Baudžiamajame įstatyme numatytų nepilnamečių resocializacijos priemonių taikymas* (daktaro disertacija). Prieiga per internetą: http://elibrary.lt/resursai/NPLC/mokslo-darbai/mokdar/lit12.pdf
44. Nedzinskas, E., Janušauskas, A. (2008). *Nepilnamečių nusikalstamumo aktualijos Lietuvoje* (straipsnis). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_107-110/DS.002.0.01.ARTIC
45. Pakštaitis, L. (2007). Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai baudžiamajame kodekse, jų taikymo bei tobulinimo problemos. *Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika,* 36-47.
46. Pakštaitis, L. (2007). Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės reglamentavimo bei taikymo problemos. *Jurisprudencija*, 8(98), 13-19.
47. Panevėžio apygardos probacijos tarnybos direktoriaus įsakymas (su pakeitimais 2015-02-23, Nr. 01/1-20) Probacijos skyriaus inspektoriaus pareigybės aprašymas (2012). 01/1-35.
48. Peters, C. (2012 April 18). Social workers should be juvenile probation officers, MU professor says. *Univrsity of Missouri: Mizzou Weekly*. Žiūrėta 2015-06-03 per internetą: <http://mizzouweekly.missouri.edu/archive/2012/33-28/social-workers/index.php>
49. Pitrėnaitė, V. (2012). Nepilnamečių apsauga nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio. Žiūrėta 2015-09-15 per internetą: <http://www.slk.lt/studentu-konferencijos/2012/content.htm>
50. Pivorienė, J., Jurkonytė, R. (2008). Moksleivių smurtas prieš pedagogus mokyklose. *Socialinis darbas.* 76-82.
51. Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje I dalis. (2002). *Teisės institutas*. Žiūrėta 2015-02-18 per internetą: <http://www.teise.org/data/1Probacijos-tyrimas-I-dalis.pdf>
52. Psichikos ir sveikatos sutrikimai (2015). Žiūrėta 2015-04-19 per internetą: <http://ebook.vlk.lt/e.vadovas/index.jsp?topic=/lt.webmedia.vlk.drg.icd.ebook.content/html/icd/5skyrius.html>
53. Pušinaitytė, A. (2014). Pataisos inspekcija – Probacijos tarnyba: kas pasikeitė. *Probacijos refleksija: praeitis, dabartis, ateitis.* Vilnius: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.
54. Recommendation CM/Rec (2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules (January 20).

55. Sakalauskas, G. (2007). Tarptautiniai standartai nepilnamečių justicijoje. *Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika*, 11 – 35.
56. Sakalauskas, G. (2013). Lygtinis paleidimas iš įkalinimo įstaigų įsigaliojus probacijos įstatymui: teorija ir praktika. *Teisės problemos.* 4 (82), 5-39.
57. Sakalauskas, G. (2015). Kalinimo sąlygos ir kalinių resocializacijos prielaidos. *Teisės problemos.* 2 (88), 5-53.
58. Sakalauskas, G., ir kt. (2012). *Savanorystė probacijos sistemoje: prielaidos ir galimybės*. Vilnius: Teisės institutas.
59. Socialinių darbuotojų poreikis nepilnamečių justicijos institucijose (2006). *Teisės institutas*. Žiūrėta 2015-03-15 per internetą: <http://www.teise.org/data/3-soc.-darbuotoju-poreikis-maketas.pdf>
60. Stalioraitis, P. V., Arlauskienė-Kuginytė, I., Žemaitaitytė, I. (2010). Suaugusiųjų nuteistųjų socialinis įgalinimas. *Socialinis darbas: profesinė veikla, metodai ir klientai: vadovėlis.* (p. 355 – 382). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
61. Šalaševičiūtė, R. (2006). Vaikų padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. *Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai: konferencijos medžiaga.* (p. 61 - 62). Vilnius: Valstybės žinios.
62. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
63. Usik, D. (2009). Lietuvos pataisos sistemoje vykdomos programos ir metodikos. Žiūrėta 2015-01-18 per internetą: <http://dmitrijus.home.mruni.eu/index.php?s=pataisos+sistemos>
64. Valickas, G. (1997). *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos: monografija.* Vilnius: Lietuvos teisės akademija.
65. Vareikytė, A. (2010). Socialinio darbo raida Lietuvoje. *Socialinis darbas: profesinė veikla, metodai ir klientai: vadovėlis* (p. 17 – 43). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
66. Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus įsakymas Savivaldybių probacijos skyriaus viršininko pareigybės aprašymas (2015). TO-109.
67. Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus įsakymas Vilniaus probacijos skyriaus inspektoriaus pareigybės aprašymas (2015). TO-32.
68. Vilniaus apygardos probacijos tarnybos internetinis puslapis. Žiūrėta 2015-03-20 per internetą: <http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/pradzia-apn_697.html>
69. Vilniaus apygardos probacijos tarnybos istorija (2013). Žiūrėta 2015-04-16 per internetą: <http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/pradzia-apn_697/istorija_743.html>

70. Vitkauskas, K. (2010). Nusikalsti linkusių nepilnamečių resocializacijos sistema vietos savivaldos lygmenyje. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka: mokslinių straipsnių rinkinys,* 285 – 301
71. Vyčinienė, D. (2001). Paauglystės amžiaus charakterio akcentuacijos, tipiškos paauglystės amžiaus elgesio reakcijos. *Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika*, 38 – 52.
72. Winnicott, D. W. (2000). Vaikas, šeima ir išorinis pasaulis. Vilnius: VIA RECTA.
73. Žukauskienė, R. (2006) *Kriminalinio elgesio psichologija: vadovėlis.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
74. Кернер, Х. Ю. (1998). *Криминология. Словарь-справочник*. Москва: Норма.

SANTRAUKA

Darbo tema - socialinio darbo su nepilnamečiais, esančiais probacijos tarnybų registre, ypatumai.

Pagrindinės sąvokos: vaikas, probuojamasis, probuotojas, socialinis darbuotojas, probacija.

Nors teisės aktuose, reglamentuojančiuose probacijos veiklą ir visą nepilnamečių justicijos sistemą, akcentuojama nusikaltimą padariusio asmens resocializacija, integracija, visapusiška socialinė pagalba ir veikla susijusi su socialiniu darbu, tačiau kokie socialinio darbo, atliekamo probacijoje, kuris prisideda prie vykdomos veiklos, su probuojamais nepilnamečiais, tarnyboje ypatumai ir kokia socialinio darbuotojo poreikio svarba probacijoje nėra aišku. Todėl šio magistrinio darbo objektas yra socialinio darbo su nepilnamečiais ypatumai probacijos tarnyboje.

Tyrimo **tikslas -** atskleisti probacijos tarnybose įgyvendinamo socialinio darbo su nepilnamečiais, kuriems paskirta sąlyginė alternatyva laisvės atėmimo bausmei, ypatumus.

Siekiant numatyto tikslo keliami šie **uždaviniai:** aptarti nepilnamečių nusikalstamumo tendencijas Lietuvoje; apibrėžti Lietuvos probacijos tarnybų teorinius metmenis; išanalizuoti socialinių darbuotojų ir probacijos tarnybų inspektorių darbą su nusikalsti linkusiais nepilnamečiais; ištirti probacijos tarnybose vykdomo socialinio darbo su nepilnamečiais pobūdį, privalumus ir trūkumus.

Tiriamieji – probacijos tarnybų inspektoriai dirbantys su nepilnamečiais.

Darbe naudojami **metodai:** mokslinės, teisinės, psichologinės, sociologinės literatūros ir nacionalinių teisės aktų analizė; kokybinis tyrimas. Duomenų rinkimo metodas - pusiau struktūruotas interviu; duomenų analizės metodas – turinio (content) analizė.

Atliktas tyrimas atskleidė, kad resocializacijos ir integracijos procesus apsunkinančios priežastys, tai įstatymų spragos, probuojamojo asmeninės savybės, aplinkos sąlygos ir šeima. Tarnybų inspektoriai susiduria su šiais socialinio pobūdžio sunkumais: probuojamųjų elgesio kontroliavimo, tėvų atsakomybės permetimas institucijai, per didelė funkcijų apkrova probuotojams, probuojamųjų žema motyvacija. Taip pat išsiaiškinta, kad probacijos inspektoriai yra apkrauti daugybe funkcijų, todėl socialinio darbo kompetencijų stoką išsprendžia bendradarbiavimu su kitomis institucijomis ir grupiniu darbu kolektyve. Visgi didžiausias socialinio darbuotojo poreikis yra sprendžiant problemas susijusias su mokslais ir probuojamojo nepilnamečio šeima. Išskirtina, kad probacijos tarnybų ir socialinių institucijų (policija, mokykla, VTAS, NVO) bendradarbiavimas yra labai svarbus vykdomam darbui probacijoje, o bendradarbiavimas su socialiniais darbuotojais užtikrina veiksmingesnę pagalbą ir palengvina darbą socialinėje probacijos tarnybų srityje. Socialinio darbuotojo etatas yra labai reikalingas probacijos tarnyboje.

SUMMARY

Topic of the Thesis – The peculiarities of social work with minors in the register of probation services.

Key words: child, probated minor, probation officer, social worker, probation.

Despite the fact that legal acts regulating the activities of probation and the entire system of minors justice emphasize the offender‘s resocialization, integration, comprehensive social assistance and activities related to social work, it is still not clear what is the importance of social worker and what are the peculiarities of social work carried out in probation which contributes to activities with probated minors. Therefore, the object of the Master‘s thesis is the peculiarities of social work with minors in the probation services.

The **aim** of the thesis – to reveal the peculiarities of social work implemented in probation services with minors that have been given a conditional alternative to prison.

To achieve this aim the following **objectives** have been set: to discuss minor‘s crime trends in Lithuania; to define a theoretical framework of Lithuanian probation services; to analyze the work of social workers and probation services inspectors with minors inclined to commit crimes; to explore the nature, advantages and disadvantages of social work with minors carried out in probation services;

The respondents - probation services inspectors working with minors.

Used **methods**: the analysis of scientific, legal, psychological, social literature and national legal acts; qualitative research. Data collection method - a semi-structured interview; data analysis method – content analysis.

The research revealed that the resocialization and integration processes are burdened by various gaps in the law, personal characteristics of probated minors, environmental conditions and family. Probation inspectors encounter these social challenges: control of probated minor‘s behaviour, parental responsibility overthrow to authority, too many responsibilities for probation officers, low motivation of probated minors. Furthermore, the research found out that probation officers have to perform a lot of functions and regarding this, they try to solve the lack of social work competencies by cooperation with other institutions and group work in a team. However, the greatest need of social workers is dealing with issues relating to education and family members of probated minor. It is important to emphasize that the cooperation of probation services and social institutions (police, school, CRPS, NGO) is very important for ongoing work in the probation and also, collaboration with social workers provides more effective help and facilitates the work of social services in the field of probation. Social workers are necessary for probation services.

PRIEDAI

1 priedas.

KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

BIUDŽETO PLANAVIMO SKYRIUS

DARBO SU NEPILNAMEČIAIS, ESANČIAIS APYGARDŲ PROBACIJOS TARNYBŲ PRIEŽIŪROJE, ATASKAITA

04/02/2015

Vilnius

2014 m. sausio–gruodžio mėn. duomenys

Eil.Nr.	Duomenų pavadinimas	Nuteistųjų skaičius		Asmenys									
				kuriems paskirta viešųjų darbų bausmė (BK 46 str.)		kuriems paskirta laisvės apribojimo bausmė (BK 48 str.)		kuriems paskirtos auklėjamojo poveikio priemonės (BK 82 str.)		kuriems bausmės vykdymas atidėtas (BK 92 str.)		kurie lygtinai paleisti iš pataisos įstaigų (BVK 157 str.)	
		iš viso	nepilna-metės	iš viso	nepilna-metės	iš viso	nepilna-metės	iš viso	nepilna-metės	iš viso	nepilna-metės	iš viso	nepilna-metės
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Asmenų, įtrauktų į duomenų registrus, sausio 1 d. skaičius	572	57	4	1	198	11	223	34	144	10	3	1
2	Asmenų, įtrauktų į duomenų registrus per ataskaitinį laikotarpį, skaičius	1286	120	18	5	481	31	537	72	243	11	7	1
3	Asmenų, įtrauktų į duomenų registrus, kurių priežiūros vykdymas perimtas iš kitos veiklos vykdymo teritorijos, skaičius[1]	168	22	1	1	73	7	51	9	43	5	0	0

4	Asmenų, įtrauktų į duomenų registrus per ataskaitinį laikotarpį, skaičius (1+2+3)	2026	199	23	7	752	49	811	115	430	26	10	2
5	Per ataskaitinį laikotarpį išregistruota iš duomenų registro:	993	96	13	6	390	19	430	60	156	11	4	0
5.1	pasibaigus bausmės laikui	688	82	8	4	214	13	407	57	56	8	3	0
5.2	atleidus nuo bausmės prieš terminą (malonės tvarka, amnestijos aktu, dėl ligos)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.3	pakeitus nuosprendį už vengimą atlikti bausmę	74	8	0	0	36	4	11	1	26	3	1	0
5.4	nuteisus už priežiūros vykdymo laikotarpiu padarytas nusikalstamas veikas	22	0	0	0	14	0	0	0	8	0	0	0
5.5	nutraukus priežiūrą prieš terminą pagal Probacijos įstatymo 23 str. 1 d.	12	0	0	0	0	0	0	0	12	0	0	0
5.6	mirus	2	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
5.7	kitais atvejais[2]	195	6	5	2	126	2	11	2	53	0	0	0
6	Asmenys, išvykę gyventi į kitą veiklos vykdymo teritoriją [3]	210	24	0	0	95	7	60	12	55	5	0	0
7	Per ataskaitinį laikotarpį išbraukta asmenų iš ataskaitos suėjus 18 metų	255	25	6	1	79	9	82	11	85	3	3	1
8	Ataskaitos dieną duomenų registruose esančių nepilnamečių skaičius (4-5-6-7):	568	54	4	0	188	14	239	32	134	7	3	1
9	Nepilnamečių skaičius, kuriems per ataskaitinį laikotarpį pradėti ikiteisminiai tyrimai už nusikalstamas veikas, padarytas priežiūros vykdymo metu[4], iš jų:	61	0	0	0	28	0	6	0	27	0	0	0
9.1	už labai sunkius nusikaltimus pagal Baudžiamojo kodekso 11 str. 6 d.	3	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0

9.2	už naujas nusikalstamas veikas, padarytas per mėnesį nuo priežiūros vykdymo pradžios	9	0	0	0	6	0	0	0	3	0	0	0
10	Nepilnamečių skaičius, kuriems per ataskaitinį laikotarpį pradėti ikiteisminiai tyrimai už nusikalstamas veikas, padarytas priežiūros vykdymo metu pagal veikų pobūdį 4, iš jų:	61	0	0	0	28	0	6	0	27	0	0	0
10.1	vagystę	27	0	0	0	16	0	3	0	8	0	0	0
10.2	plėšimą	14	0	0	0	3	0	1	0	10	0	0	0
10.3	turto sugadinimą ar sunaikinimą	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.4	sveikatos sutrikdymą	5	0	0	0	4	0	0	0	1	0	0	0
10.5	viešosios tvarkos pažeidimą	10	0	0	0	3	0	1	0	6	0	0	0
10.6	nusikalstamą veiką, susijusią su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis	3	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0
10.7	kitas nusikalstamas veikas	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
11	Nepilnamečių, dalyvavusių elgesį keičiančiose programose, skaičius[5], iš jų:	177	10	0	0	41	2	61	4	72	4	3	0
11.1	dalyvavusių smurtinį elgesį keičiančiose programose	56	4	0	0	14	0	19	1	22	3	1	0
11.2	pilnai išklausė elgesį keičiančias programas	122	9	0	0	26	2	50	4	44	3	2	0
12	Paskirta intensyvi priežiūra, iš jų:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.1	pratęsta intensyvi priežiūra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Paskirtas įpareigojimas atlikti visą gydymosi nuo alkoholizmo, narkomanijos, toksikomanijos ar venerinės ligos kursą, kai nepilnametis sutinka	2	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0

14	Teismo skirtas įpareigojimas būti namuose tam tikru laiku	468	39	0	0	162	9	195	25	108	4	3	1
15	Paskirtas įpareigojimas atlyginti nusikaltimu padarytą žalą (nepilnamečių skaičius):	15	2	0	0	9	2	3	0	3	0	0	0
15.1	atlygintina žala (Lt)	8233.17	1323	0	0	4475	1323	1835	0	1923.2	0	0	0
15.2	įvykdė įpareigojimą (nepilnamečių skaičius)	11	0	0	0	6	0	3	0	2	0	0	0
15.3	atlyginta žala (Lt)	5370.17	0	0	0	2612	0	1835	0	923.17	0	0	0
16	Asmenų, padariusių administracinius teisės pažeidimus, skaičius[6]	82	3	0	0	30	0	16	1	35	2	1	0
17	Pateikta teikimų teismams dėl probacijos nutraukimo prieš terminą pagal Probacijos įstatymo 23 str.	15	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	0
17.1	patenkinta teikimų	13	0	0	0	0	0	0	0	13	0	0	0
18	Pateikta teikimų teismams dėl probacijos sąlygų pakeitimo pagal Probacijos įstatymo 29 str.	4	2	0	0	0	0	0	0	4	2	0	0
18.1	patenkinta teikimų	3	1	0	0	0	0	0	0	3	1	0	0
19	Pateikta teikimų teismams dėl probacijos panaikinimo, bausmės (auklėjamojo poveikio priemonės) pakeitimo griežtesne bausme (auklėjamojo poveikio priemone)	162	18	0	0	65	6	45	7	51	5	1	0
19.1	patenkinta teikimų	76	7	0	0	36	4	14	1	25	2	1	0
20	Pateikta teikimų teismams pagal Probacijos įstatymo 30 str. 2 d. 2 p.	12	1	0	0	0	0	0	0	12	1	0	0
21.1	patenkinta teikimų	12	1	0	0	0	0	0	0	12	1	0	0
22	Nepilnamečių pasiskirstymas pagal išsilavinimą:	568	55	4	0	188	14	239	32	134	8	3	1
22.1	turintys vidurinį išsilavinimą	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22.2	turintys pagrindinį išsilavinimą	167	24	0	0	50	7	75	14	41	3	1	0

22.3	turintys pradinį išsilavinimą	400	31	4	0	138	7	164	18	92	5	2	1
22.4	neturintys pradinio išsilavinimo	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
23	Nepilnamečiai, besimokantys formaliojo švietimo įstaigose [7]:	518	50	2	0	162	12	230	31	121	6	3	1
23.1	aukštosiose universitetinėse	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23.2	aukštosiose neuniversitetinėse ar aukštesniosiose	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23.3	profesinio mokymo	119	12	0	0	32	2	52	6	34	4	1	0
23.4	bendrojo ugdymo	399	38	2	0	130	10	178	25	87	2	2	1
24	Darbo biržoje registruoti nepilnamečiai	20	0	0	0	10	0	4	0	6	0	0	0
25	Dirbantys nepilnamečiai	10	0	0	0	3	0	3	0	4	0	0	0

Pastabos ir paaiškinimai:

1. 8, 13, 14, 22-25 punktuose pateikiami ataskaitos dienos duomenys, kituose - duomenys nuo metų pradžios didėjančia tvarka.

2. Perduodant asmens priežiūros vykdymą, ataskaitoje visi šio asmens duomenys (pvz., pradėti ikiteisminiai tyrimai, žala, administraciniai teisės pažeidimus ir kt.) rodomi toje veiklos teritorijoje, kurioje asmuo yra ataskaitos pildymo dieną.

[1] - keičiant gyvenamąją vietą, kai asmens byla perduodama vykdymui iš vienos veiklos teritorijos į kitą.

[2] - nuteisus asmenį už nusikalstamas veikas, padarytas iki priežiūros vykdymo pradžios; atleidus nuo bausmės ir/ar paskyrus auklėjamojo poveikio priemonę; pakeitus auklėjamojo poveikio priemonę į kitą; aukštesnės instancijos teismo sprendimu panaikinus nuosprendį (nutartį) ir kt. atvejais.

[3] - keičiant gyvenamąją vietą, kai asmens byla perimama vykdymui iš vienos veiklos teritorijos į kitą.

[4] - nutraukti ikiteisminiai tyrimai iš bendro skaičiaus atimami.

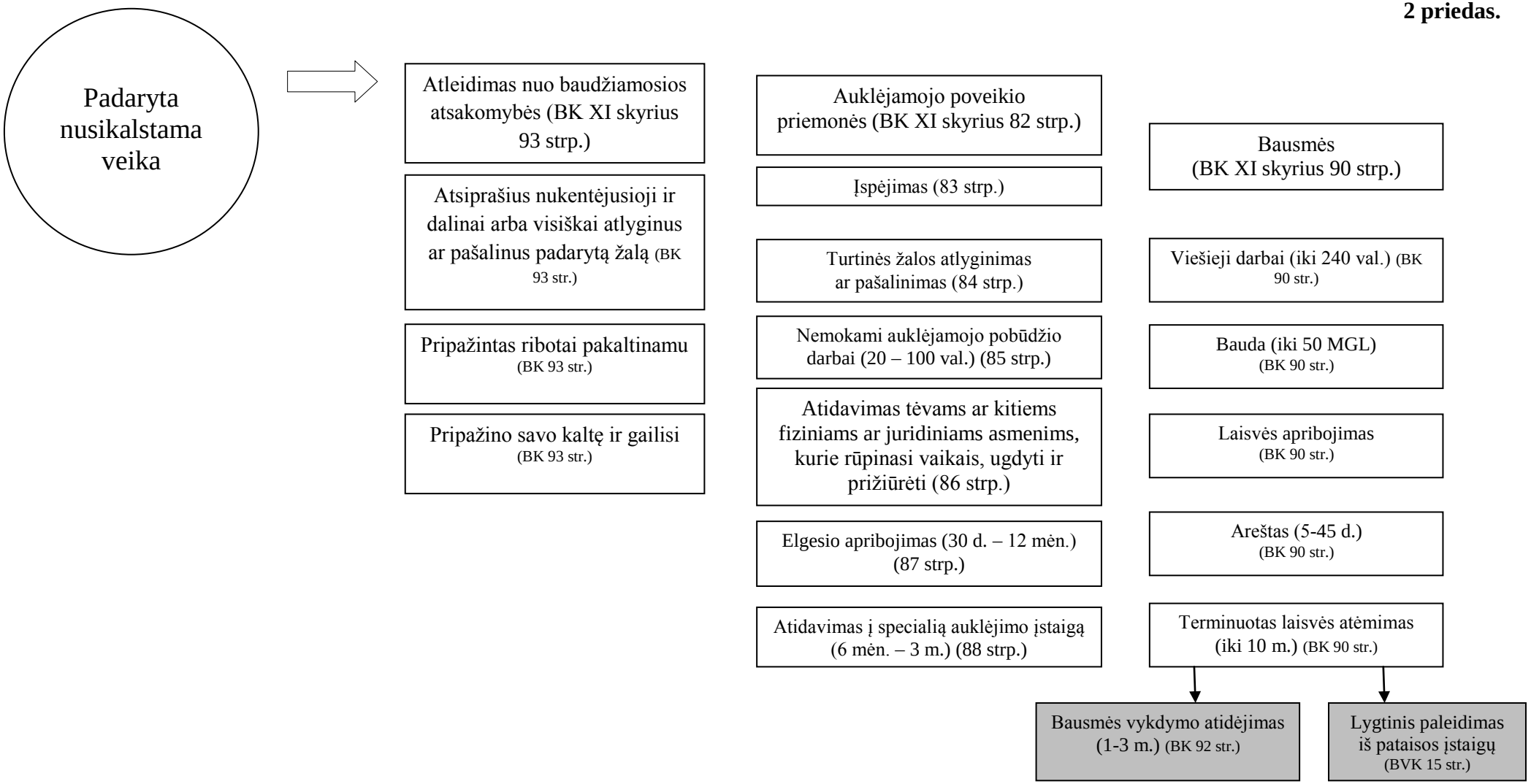
[5] - Probacijos tarnybų ir/ar kitų institucijų vykdomose elgesį keičiančiose programose, kuriose dalyvauja priežiūroje esantys asmenys.

[6] - žymimas asmenų, padariusių administracinį teisės pažeidimą (-us) skaičius, o ne padarytų administracinių teisės pažeidimų skaičius

[7]- pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą (Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804) formalusis švietimas – švietimas, vykdomas pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas švietimo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis arba aukštasis išsilavinimasir (ar) kvalifikacija arba pripažįstama kompetencija, reikalinga įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti. Formalusis švietimas apima pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, formalųjį profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas.

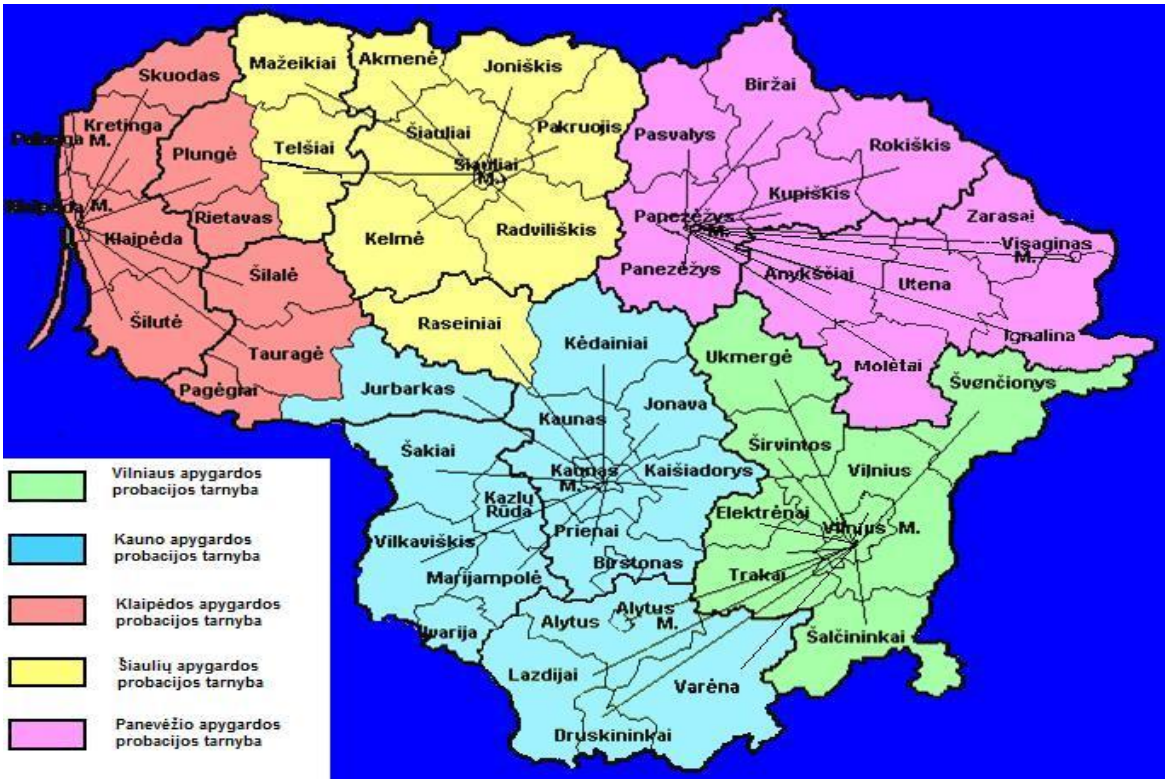
Šaltinis: Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Biudžeto planavimo skyriaus ataskaita (2014). Asmenų, esančių probacijos tarnybų įskaitoje skaičius. Žiūrėta 2015-03-06 per internetą: <http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/kalejimu-departamentas/veikla/ataskaitos/metines.html>

2 priedas.

Šaltinis: adaptuota pagal Sakalauskas, 2012, p. 54

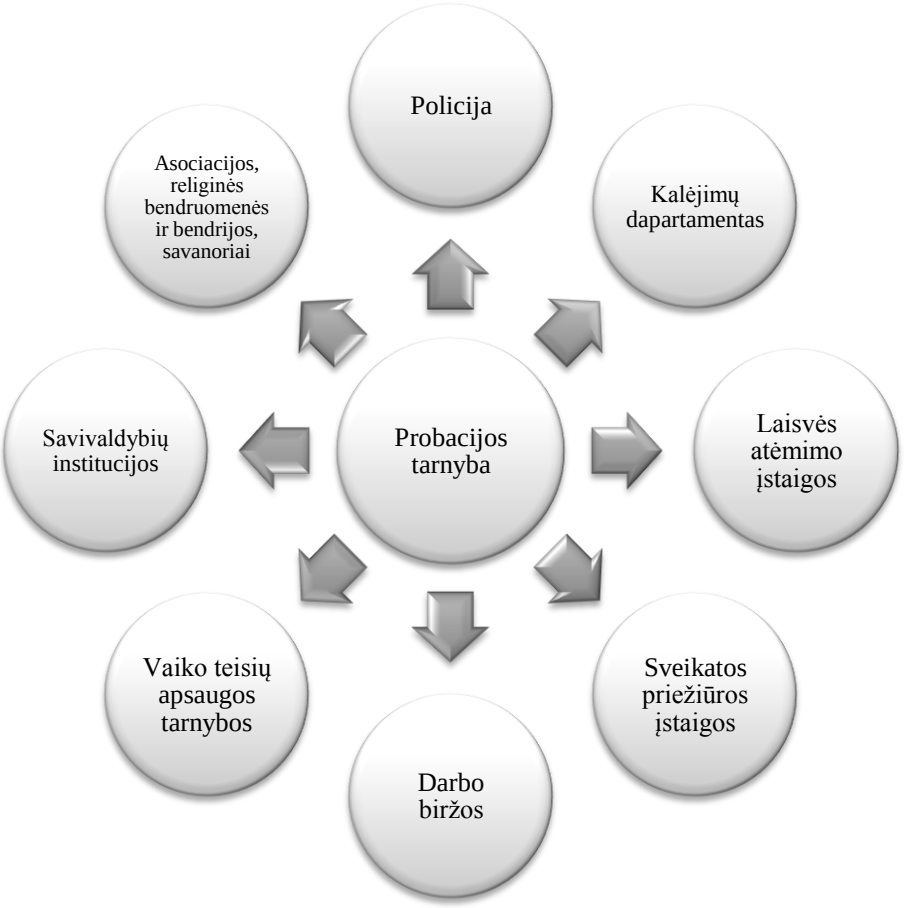
3 priedas.

1 pav. Apygardų probacijos tarnybų administracinio suskirstymo žemėlapis

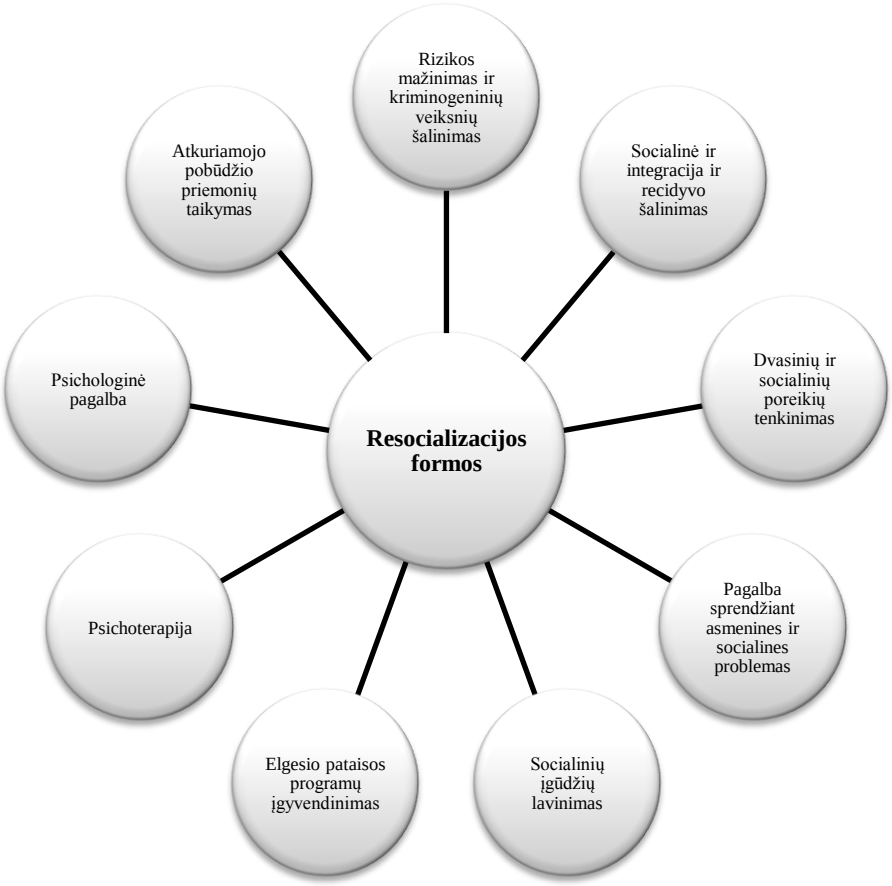
Šaltinis: Apygardų probacijos tarnybų administracinio suskirstymo žemėlapis (2014). Žiūrėta 2015-09-02 per internetą: http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/probacija-ir-reintegracija-d1f8.html

4 priedas.

1 pav. Probacijos tarnybų bendradarbiavimo su kitomis institucijomis bendradarbiavimo schema

Šaltinis: darbo autorės sudaryta schema

2 pav. Probuojamojo resocializacijos formos

Šaltinis: darbo autorės sudaryta schema

5 priedas.

3 pav. Probuotojų teikiamos socialinės pagalbos formos aprobuojamiesiems

Šaltinis: darbo autorės sudaryta schema

6 priedas.

INTERVIU KLAUSIMYNAS

1 blokas. Socialinės pagalbos teikimas nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre.

1. Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?
2. Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre? (Kaip teikiama pagalba atspindi jos poreikį nepilnamečiams?)

2 blokas. Nepilnamečių resocializacija ir integracija, kaip socialinio darbo srities dalis, probacijos tarnyboje.

3. Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams? (Pakomentuokite plačiau.)
4. Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą?
5. Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?
6. Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?

3 blokas. Socialinio pobūdžio sunkumai, su kuriais susiduria probacijos tarnybų inspektoriai vykdantys nepilnamečių priežiūrą.

7. Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?
8. Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?
9. Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje? (Kokių kompetencijų trūksta?)

4 blokas. Probacijos tarnybos inspektorių pareigybinio aprašo funkcijos susijusios su socialiniu darbu.

10. Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams? (Ką manote apie šių funkcijų priskyrimą probuotojo pareigybei?)

5 blokas. Bendradarbiavimo su socialinių sričių specialistais svarba probacijos tarnyboms.

11. Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?

12. Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamųjų priežiūrą?

13. Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?

14. Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?

7 priedas.

TRANSKRIBUOTI INTERVIU TEKSTAI

Interviu Nr. 1

Tyrimo dalyvis - 001

1. *Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Didžiulė problema yra jaunimo užimtumas. Mūsų klientai jokių pomėgių neturi, jie nieko nenori. Turime pasirašę bendradarbiavimo sutartį su atviro jaunimo centru. Tai motyvuojame, kad kažką lankytų, kažkur siūlome nueiti, gal tau patiks, pamėgsi. Amatų centre vyksta įvairi veikla, „diskusijų ratai“. Vykdomos kažkokios priemonės ir jei pasako „ne aš nenoriu man nepatinka“, „kodėl aš ten turiu eit aš nesu įpareigotas ir man neprivaloma“. Klausi ką veikia laisvalaikiu: „būnu kieme“, tai aiškinam, kad tik buvimas kieme nėra laisvalaikio praleidimo forma. Ir tai kuo jaunimas užsiima ir ką veikia, su tuo labai stipriai ir nusikalstamumas susijęs.

2. *Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Ta pagalba būna labai įvairi, situacijų būna taip pat įvairių. Pasitaiko situacijų kada reikia nepilnamečiams padėti dokumentus susitvarkyti, būna neturi. Būna taip, kad gyvena su tėvais jaunuolis 17 metų ir neturi susitvarkęs asmens dokumento.

Būsto paieškos klausimais. Dažniausiai būna, kai asmuo išeina iš globos namų sulaukęs 18 metų, tačiau globos namai ne visada padeda.

Kadangi bendraujam su „Caritu“, būna jaunuoliams nesiseka mokslai, sunku susirasti kažkokią mokyklą, nes jam ten nepatinka ir neįdomu, tada stengiamės, pagelbėjam nukreipiam į amatų centrą kažkokią profesiją kad įgytų. Yra mokymai, apmokymai, jie gauna diplomą, taip pat yra bendrabutis kuriame gyvena.

Reikia pagalbos su mokymo įstaigomis. Būna taip, kad jaunuoliui 17 metų jis turi 10 klasių pagrindinį išsilavinimą ir mano, kad jam užtenka ir pasitaiko atvejų, kad dažniausiai nieko ir neveikia iki pilnametystės, o yra teismo paskirtas įpareigojimas jam mokytis ir ką tada su tokiu jaunuoliu daryti. Jie dažniausiai žino, kad mokslas privalomas iki 16 metų ir gali nebesimokyti. Tada aiškini, kad 8 klasės tai ne išsilavinimas arba motyvuojam mokytis

kokioje nors profesinėje mokykloje, kad ir 11kl. ar 12 kl. Įpareigojimui esant, dar gal vieną ar kitą profesiją pasimokytų.

Įsidarbinimo klausimais pilnametis arba kad ir nepilnametis. Bendradarbiaujam su socialiniais „Carito“ darbuotojais, kurie padeda dėl darbo paieškos, CV rašymo, dėl pasiskambinimo darbdaviui, dėl susitarimo susitikti. Taip pat savanoriai padeda dėl įsidarbinimo. Turime tokį ciklą kelių užsiėmimų temomis „Savęs pristatymas darbdaviui“, savanorės praveda kaip parašyti CV, kaip kalbėti su darbdaviu, pristatyti save, padeda paieškoti darbo skelbimų, pasiskambinti. Turime tokius pagalbininkus ir kreipiamės į juos ir visi kartu bandome padėti kiek galime.

Skatiname mokytis, jei ir nėra įpareigotas. Tu nukreipi, kad jeigu tu esi įskaitoje tu privalai pabaigti kažkiek tai. Jei neturi pagrindinio išsilavinimo motyvuoji, klausi ar tau užtenka, aiškini, kad tavęs į darbą nepriims jei tu neturi net pagrindinio išsilavinimo.

Skatiname dalyvauti programose. Žiūrim pagal situaciją kiek tam nepilnamečiui reikia. Yra ciklai: „Pristatymas savęs darbdaviui“, „Finansų tvarkymas“. Jei turi finansinių sunkumų, ar yra pažeidimas ir yra administracinės baudos turi žalą atlyginti arba civilinį ieškinį. Jei matome kad yra problemos su finansų tvarkymu ar savo pinigėliais. Kreipiam jei matome yra problema.

3. *Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams?*

Viena iš mūsų formų yra rizikos mažinimo kriminogeninių veiksnių šalinimo priemonių vykdymas. Motyvacija ir skatinimas gyventi dorai, nenusikalsti, vykdyti probacijos sąlygas. Kiekvieną susitikimą tai darome. To individualaus darbo, pokalbio metu, kai susitinkam su jaunuoliu probacijos tarnyboje kiekvieną kartą kalbam, skatinam gyventi, nedarant teisės pažeidimų, skatinam pagerėjimus, kad šaunuolis, gerai vykdai, laikaisi.

Socialinių problemų sprendimas. Reikia susirasti ar pakeisti mokyklą. Tarpininkaujam, tėvai ne visada padeda, bet prispaudi ir tėvus, kad padėtų. Mokykloje būna problemos su mokslu, tai jie nelanko ir vengia. Motyvuoji, kad kalbėtųsi su mokytoja, tartųsi. Konsultuoji, kad nebijotų pasikalbėti. Sako: „ai susipykau su mama“ klausi ar išsiaiškinot sako ne, klausi ar pasikalbėjai, sako ne, tai skatini kad pasikalbėtų, mums atrodo tokie paprasti dalykai, o jiems tas pasikalbėjimas su kažkuo yra kartais labai sudėtingas. Kartais būna vaikas nežino ir kaip pradėti pokalbį su suaugusiuoju.

Socialinių įgūdžių lavinimas. Būna ateina ir su neplautom kojom ir kvapas nemalonus. Vėl gi tu turi pasakyti, neįžeidžiant.

Elgesio pataisos programos. Jei įpareigotas teismo yra vienas dalykas, jei ne, jau kitas. Jie žino man nepriklauso, kodėl aš turiu eiti, bet tu privalai vykdyti tas priemones, motyvuoji, kad matai kad tai veiksminga tau bus, naudinga. Stengiesi parodyti, kad reikia ne man, o jam. Klausi dažnai „gal tu turi problemų?“, „gal tau reikia pasikalbėti su mūsų tarnybos specialistu“.

Atkuriamojo pobūdžio priemonės. Tai vėl gi mediacija su nepilnamečiais dažniausiai dėl žalos atlyginimo. Jei 18 metų ir dirbantis, paprasčiau, jei ne, su įstatyminiu atstovu. Bendraujam jeigu reikia ir su nukentėjusiuoju susisiekiam.

4. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą?*

Veiksniai tai pirmiausia lemia šeima ir iš kokios aplinkos vaikas yra. Mokykla, mokyklos bendruomenė. Aš manau tai svarbiausi dalykai ir jeigu tėvai supranta, bendradarbiauja ir padeda tam vaikui viskas vyksta gan neblogai. Taip pat ir su mokykla, jei stengiasi į reikiamas vėžes pakreipti tai irgi viskas gerai. Ir draugai įtakoja, nes dažniausiai būna „kodėl taip įvyko“ „ai ne su ta chebra susidėjau“, todėl yra sunku tam vaikui rasti tinkamą bendraamžių draugų grupę.

5. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?*

Čia gal daugiau tiems, kas iš pataisos namų, bet šiuo metu mes tokių neturime. O šiaip, tai jie ateina iš šeimų, gyvena toje visoje visuomenėje, suvokia tas visas elgesio normas, tačiau suklysta ir padaro tuos nusikaltimus. Aiškinam, ar tau patinka būti su tokia kompanija, kurių pagrindinė veikla kažką nugvelbti, vartoti narkotikus, jei tau tai nepatinka, sakom kad verta pamąstyti. Kalbam ar tu suvoki, kad su tokiais draugais yra galimybė, kad tu vėl kažką padarysi.

6. *Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?*

Labai yra sudėtinga su tais nepilnamečiais kurie turi kažkokią priklausomybę ir kurie jos nepripažįsta, bet yra akivaizdu, kad žmogus yra priklausomas. Siūlai pagalbą, motyvuoji, kad tau reikia gydytis, važiuoti į tą reabilitacijos bendruomenę. Sako: „ne, aš galiu, nieko čia blogo nėra“, o administracinės nuobaudos kaupiasi, pagautas išgėręs ar apsvaigęs. Problema ta, kad jeigu jis nepripažįsta ir nesutinka, tu negali priversti, jis turi pats sutikti, nors tėvai atsako iki 18 metų už jį, bet šioje vietoje jie nebe atsakingi už vaiką. Tada vėl bandai aiškinti, kalbėtis, motyvuoti, pasakoji apie pasekmes, darai viską, kad sutiktų ir pripažintų,

kad turi tą problemą, tačiau sunku su tokiais vaikais, jie nepripažįsta, kiti galbūt ir nesupranta, tačiau kai kurie tiesiog užsispiria.

7. *Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Nežinau, tai elgesio kontrolė su policija bendradarbiaujam. Su VTAS bendradarbiaujam, gaunam informaciją apie šeimą ir patys informuojam. Turim visokių priemonių nubausti. O socialiniai aš nežinau. Pirmiausia mes turime užtikrinti teismo nuosprendžio vykdymą ir įpareigojimą vykdyti. Tai tas socialinis darbas... Dirbam mes ir į programas nukreipiam ir sprendžiam su juo susijusias socialines problemas, bet pagrindinis dalykas vistiek yra kontroliuojantis pareigūnas. Tas socialinis darbas eina kaip ir greta, tai manau, kad mes čia kažkokių labai problemų neturime.

8. *Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Oi, mes čia žinokite turime daug mokymų ir pastoviai esame apmokami dirbti su visokiomis programomis, kvalifikacijų kėlimais. Aš juokiuosi, kad mes kaip visų galų meistrai ir socialiniai darbuotojai ir inspektorius ir gydytojai ir psichologai ir globėjo ir mokytojo. Netrūksta nei mokymų, nei konferencijų.

Beabejo, kas yra susiję su psichologiniais dalykais yra labai sudėtinga. Tą ką žinau, tą ir darai.

9. *Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje?*

Lankomės ir namuose ir bendraujam su šeima su mokytojais, su globėjais. Netrūksta mums jokių kompetencijų, esame išmokę ir surandam įvarius dalykus kurių mums prireikia per ilgą darbo patirtį.

Gali būti vienas kitas atvejis jeigu tu nežinai ką daryti, bet šiaip mes su visom institucijom bendraujam. Ir su šeima ir mokykla ir nepilnamečių inspektoriais ir socialiniais darbuotojais ir informacija keičiasi. Nebežinau kokių jau čia kompetencijų bereikia. Jei iškyla kokios problemos einam ir sprendžiam, tarėmės su vadovais, kolegomis.

10. *Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams?*

Mums tas funkcijas pavyksta įgyvendinti ir mes tą socialinę pagalbą teikiam pagal galimybes ir net kartais daugiau, negu nurodyta ir konsultacijos ir tarpininkavimai ir motyvavimai ir bendradarbiavimai su įvairiom institucijom. Su sunkumais vykdant šias funkcijas nesusiduriam ir priemones vykdome kartu su institucijom. Kalbam su tėvais,

domimės apie šeimą, prašom informacijos apie šeimą iš kitų institucijų ir pagal galimybes kur tu matai kur reikia kokios nors pagalbos, jei kažko trūksta ir patempi tai, todėl kaip ir nėra jokių trūkumų.

11. *Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?*

Kaip ir minėjau. Tai pagrinde dėl įsidarbinimo, apgyvendinimo. Su nepilnamečiais šiek tiek mažiau. Dėl mokslų bendraujam, bendradarbiaujam, kalbamės, bandom pagelbėti. Savanoriai padeda su nepilnamečiais jeigu jam sudėtinga nueiti į mokyklą prašom kad palydėtų, jeigu kartais būna gėda vaikui nueiti yra prisidirbęs. Ir su šeima kai reikia bendradarbiauti.

12. *Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamujų priežiūrą?*

Su policija įpareigojimų vykdymas, tikrina naktį ar namuose būna, prieinam prie duomenų bazių, tikrinam ar nebuvo baustas, ar nedaro administracinių teisės pažeidimų. Jeigu policija kažką užfiksavo mus informuoja, mes tada kviečiamės į tarnybą.

Jei matom problema šeimoje, kreipiamės į vaiko teises, vaiko teisės nuvyksta. Būna atvejų ir kalbamės ir su tėvais ir su kiekvienu atskirai ir su vaiku ir taip sprendžiam tas problemas.

Su mokykla vėl gi jei nelanko kalbam su pedagogais ir administracija. Motyvuojam, kad lankytų pamokas. Klausiam ar kalbėjo su auklėtoja, ieškom alternatyvų.

13. *Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?*

Vienareikšmiškai yra gerai kad vyksta tas bendradarbiavimas, kad jaunuoliai pasuktų teisingu keliu, ką mes ir darome, kad jis jaustų palaikymą, nebūtų klijuojamos etiketės, kad nusikaltėlis ar kažkas. Bandom padėti suvokti, kad netinkamai elgiasi, todėl manau, kad tas bendradarbiavimas yra labai svarbus.

14. *Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?*

Nežinau, nu tai beabejo, tas etatas jeigu toks būtų, jis būtų reikalingas, tas žmogus tikrai turėtų čia ką veikti, galbūt net kažkurios bėdos ir problemos ypatingai ekstra atvejai, kai labai daug darbo, turim įvairiausių dalykų, laiko pritrūksta, aišku tu kiekvienam tam vaikui skirsi laiko, bet tas darbuotojas padėtų ir palengvintų darbą. Manau tas specialistas ir geriau ir efektyviau išspręstų tuos sunkumus tos srities žinovas.

Interviu Nr. 2

Tyrimo dalyvis - 002

1. *Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Taip. Praktiškai visiems nepilnamečiams yra reikalinga psichologo pagalba, mes jo neturime, todėl bendradarbiaujame su PPT, psichikos centru. Jei dar prikalbiname per mokyklos psichologą tai yra didelis pasiekimas. Jų pasakymas: „Mes nedurni“.

Vaikams kuriems paskirta probacija ateina kartą į mėnesį, kiti daug dažniau, nes jie tiesiog nori pasikalbėti.

2. *Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Daugelis vaikų yra iš rizikinių šeimų ir susiduriam su tuo, kad reikia rasti bendrą kalbą su tėvais, dažnai tėvai būna išgeriantys, tiesiog tada kreipiamės į policiją arba VTAS ir važiuojam į šeimos namus aiškintis situacijos.

Paprastai visi nepilnamečiai yra įpareigoti teismo mokytis. Kita didžiulė problema yra jų lankomumas. Mokyklos iš esmės juos laiko dėl krepšelio, Tie lakstymai į mokyklas, kartais šoki bėgi važiuoji. Ir kartais atrodo, kad aš tą kiekvieną vaiką turiu vesti į mokyklą.

Įsidarbinimas nepilnamečiams nėra labai aktuali pagalba.

Taip pat mes juos labai skatinam turiningai leisti laisvalaikį, organizuojam priemones, labai įvairias, kažkokias išvykas, tai archeologiniai kasinėjimai, pabandom juos užimti vienu žodžiu.

Jei yra priteistas teismo žalos atlyginimas, tada bendraujam su tėvais, aiškinam kaip viską susitvarkyti, arba patys susiskambinam su antstoliais, gaunam sąskaitos numerius. Turėjome vieną atvejį kai taikėme mediaciją ir sutaikėme su nukentėjusiuoju.

3. *Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams?*

Manau pavyksta įgyvendinti gerai. Džiaugiuosi, kad vaikai ateina, nes viena iš formų yra individualus darbas su vaiku. Su jais kalbamės, išskiriame problemines sritis: pvz. mokyklos nelankymas, piktnaudžiavimas alkoholiu. Daug kalbamės, ateina, išklauso ir jie girdi. Jei jie nori pasikalbėti, tai dažniausiai viskas eina per individualų darbą su jais.

Psichoterapijos nevykdome, nes neturime psichologo.

Taikome atkuriamojo pobūdžio priemones, mediaciją, kaip minėjau turėjome tik vieną atvejį.

Elgesio pataisos programas taikome.

Turime jaunimo užimtumo centrą. Jų nereikia versti, jie patys noriai eina, kadangi įstaigos yra arti viena kitos tai eidami ten užeina čia arba atvirkščiai.

Kodėl aš sakau, kad pavyksta įgyvendinti tas resocializacijos formas, nes vaikai retai padaro pakartotinį nusikaltimą, gal jie bijo. Jei jie turi problemų mokykloje, jie žino kad aš galiu atvažiuoti ir tuo pagrindu lanko, jie žino kas bus jei nelankys, laikosi tos kontrolės, tie pokalbiai kažkaip paveikia.

4. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą?*

Glaudus ryšys yra su VTAS, tėvais, mokyklomis, socialiniais pedagogais ir mes, tokia grupė, kuri tuos vaikus stumia į priekį.

5. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?*

Jie nėra išmesti iš visuomenės. Per įvairias priemones, pvz.: su socialinės paramos centru, raudonuoju kryžiumi per Kalėdas lankėmės pas senelius, vaikai buvo persirengę Kalėdų seneliais, jie linkėjo seneliams sveikatos, įteikė dovanėles. Viktorinos, užsiėmimai, išvykos, bendradarbiaujame su muziejais. Jie dalyvauja. Prieš Vėlines važiavome į kapines, tvarkėme kapus, degėme žvakutes, jie dalyvauja tame gyvenime.

Ištraukti vaikus iš jų kompanijos, kurioje jie vykdo tuos nusikaltimus yra labai sunku, bet visi tie draugai kartu ir yra probuojamieji, įtraukti į probacijos tarnybų priežiūrą. Yra tik vienas vaikas, kuris pakeitė draugų ratą, o visi kiti „verda tam pačiam katile“. Nors jie ir nepakeitė draugų rato, tačiau visi noriai dalyvauja vykdomose priemonėse, kurios padeda integruotis, o tas vaikas kuris pakeitė visiškai draugų ratą nedalyvauja ir nereiškia noro dalyvauti probacijoje vykdomoje veikloje.

Jie ateina, nes žino, kad gali pasitikėti inspektore. Iš tikrųjų bendravimas su jais, nusileidimas iki jų lygio, jeigu tu būsi aukščiau negu jie, nieko nepasieksi, turi juos palaikyti, visada suprasti, paaiškinti. Jie dažnai skundžiasi, kad mokykloje jų niekas nesupranta. Čia jie ateina, kai jaučia tą pasitikėjimą ir jie išgirsta kas yra sakoma. Pavyksta mums tas bendravimas.

6. *Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?*

Būtų gerai, kad mes turėtume automobilį visą laiką, dabar turime tik dvi savaites per mėn. būna dėl to susiduriame su problemomis. Atostogų metu atostogaujant kolegei taip pat sunku suspėti viską, pritrūksta laiko.

Deja, mes esame tik dvi ir ne visada suspėjame suorganizuoti tiek veiklų kiek reikėtų. Mes privalome būti probuotojais, mes turime būti socialiniais darbuotojais, mes turime būti psichologais, mes turime būti buhalteriais, mes turime būti vairuotojais, mes turime būti valytojais, mes turime būti sekretorėmis. Mes atliekame visas šias funkcijas ir tai yra be galo daug tai yra tiesiog per sunku. Mes turime atlikti tiek funkcijų, kad mes džiaugiamės, kad per mėnesį padarome vieną renginį. Aišku susitikimų su kažkuo, susiskambinimų su kitomis institucijomis, bendradarbiavimo klausimus kas liečia mes darome ir spėjome. Tačiau suorganizuoti daugiau renginių vaikams mes fiziškai nepajėgios esame, nes mes atliekame begalę funkcijų, kurios iš esmės nepriklauso.

Taip priklauso nuo nepilnamečio asmeninių savybių koks tai yra žmogus. Mes visiškai žmogaus pakeisti negalime, tik patariame, kad jeigu tu nusikalsi tavęs lauks griežtesnės priemonės. Bet ar jis eis tuo keliu. Mano darbas yra motyvuoti, motyvuoti nebenusikalsti, o kaip jis pasielgs, tai priklauso nuo aplinkos kurioje jie auga. Būna tėvai neranda ryšio su vaiku ir iš šeimų, kurios pilnai apsirūpinę. Iš tikrųjų reikėtų, kad kas nors dar dirbtų su tėvais, na aš jau sau šios pareigos neprisiimu, tai ne mano darbas, tai turėtų būti komandinis darbas. Kartais būna, kad dešinė nežino ką veikia kairė.

Kartais su kai kuriomis institucijomis sunku rasti bendrą ryšį, ne visi noriai bendradarbiauja, pritrūksta kompetentingų specialistų, tačiau yra institucijų pvz.: vaiko teisės, policija, kurios labai padeda mūsų darbui.

7. *Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Elgesio kontroliavimo kaip ir minėjau, ne visada turim transportą. Rankų neužtenka, laiko neužtenka, nes turime per daug funkcijų.

Tie vaikai turi priklausomybių dabar labai populiarus „žolelės“ parūkymas, kitiems alkoholio vartojimas.

Jeigu būtų daroma kažkas daugiau ir būtų kažkoks tęstinumas, jis išeina iš probacijos, išbraukiamas iš registro ir nukrenta niekur.

To socialinio darbo čia yra begalės. Bet mes daugiausiai atliekam elgesio kontrolės funkciją, nes jei atvažiuoja mūsų pavaduotojas, tai jam neįdomu, kad aš čia su vaiku šnekėjausi penkias valandas tai jam labai nusispjaut, jam svarbu ar aš pažiūrėjau ar jis naktį namuose buvo ir ar eina į mokyklą, taip įstatymai apibrėžia gražiai viską, tačiau mes nepajėgūs to

padaryti. Tam kad vien sutvarkyti popierius tai užtrunka. Iš tikrųjų reikalingas žmogus kuris galėtų dirbti tą socialinį darbą, nes mes nesame pajėgūs padaryti visko.

8. *Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Psichologinių žinių. Na socialinį darbą mes daug maš visi baigę ar nebaigę, bet įsivaizduojam kas tai yra, kad reikia kažkur padėti, nuvesti, suorganizuoti. Dabar kai tu neturi psichologinių žinių, vertinant žmogaus riziką, psichologas žino kaip užduoti tinkamą klausimą tam žmogui, mes neturime to tokio išsilavinimo, kartais ir laiko pritrūksta. Nepaisant to, mus dažnai siunčia į psichologinius kursus, mokymai būna organizuojami dažnai, negalime skųstis mokymo centru, tačiau du kartus į metus, kad tu pasiklausysi 8 valandas tau neužteks tų žinių.

9. *Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje?*

Jeigu jie turi kokią socialinę problemą mes siunčiame į atitinkamą įstaigą arba susiskambiname su atitinkama įstaiga jeigu yra reikalas. Patys mes nenuvedame bet susisiekiame. Susiskambiname su VTAS reikia pažiūrėti ar vaikas pasiruošęs mokslo metams, važiuojame ir žiūrime. Darome viską taip, kaip įsivaizduojame, aišku jei būtų socialinis darbuotojas jis padarytų 100 kartų geriau. Aišku tų socialinių žinių kaip ir psichologinių trūksta. Jeigu organizuoti kažkokią priemonę ir tu turėtum daugiau žinių šioje srityje tai be abejo būtų naudinga.

10. *Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams? (Ką manote apie šių funkcijų priskyrimą probuotojo pareigybei?)*

Aš manau, kad probuotojas yra apkrautas visais kitais dalykais, nes pirmiausia mes privalome kontroliuoti jų elgesį ar jie vykdo teismo paskirtus įpareigojimus. Tai funkcijos kurios yra kontrolei mes įvykdome 100 proc.socialines funkcijas verčiamės per galvas ir irgi įvykdome, nes nieko kito nelieka, bet jos visgi lieka antrame plane, pirmame plane yra elgesio kontrolė ir motyvacinis darbas. Tačiau negalime iškelti socialinių funkcijų į pirmą planą, nes jie žinos, kad jie bus nekontroliuojami, geriausia, kad viskas eitų kartu, tiek socialinės funkcijos tiek kontrolės funkcijos.

11. *Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?*

Kai gauname informaciją iš mokyklos, kad jie jos nelanko, tada vyksta kontaktas su socialiniu darbuotoju arba socialinių darbuotojų pagalba yra reikalinga tada, jeigu šeimoje yra bėda. Iš tikrųjų kartais būna bėda ne vaike, o šeimoje.

12. *Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamujų priežiūrą?*

Bendradarbiavimas turi labai didelę reikšmę, be mokyklos teikiamos informacijos mes nežinotume kas vyksta mokykloje, o jiems taip pat naudinga bendradarbiauti, nes praneša, kad nelanko mokyklos. Svarbus bendradarbiavimas ir su vaikų teisėm ir su policija. Tai padeda gauti gerą rezultatą, nes „vienas lauke, ne karys“.

Čia labai neseniai buvo, mes važinėjome su policija ir vaikų teisėmis, lankėmės pas vaikus, žiūrėjome ar pasiruošę mokyklai. Mes kartais dirbame ir naktį, žiūrime ar naktį vaikai namuose būna. Darome probacijos viešinimo renginukus. Vykstame į mokyklas, policija daro apie administracinius teisės pažeidimus renginukus. Bendrai susirenkame ir šnekamės, kas tų vaikų laukia.

Su raudonuoju kryžiumi anksčiau darydavome daug bendrų projektų, bandome įtraukti į raudonojo kryžiaus veiklą vaikus.

Dažnai teismas įpareigoja dirbti pas senukus, todėl siunčiame juos į socialinės paramos centrą. Irgi vyksta tas toks bendravimas.

Su muziejumi. Pasiima muziejus į archeologinius kasinėjimus, čia važiavome į rajono bažnyčias. Užimtumas jiems toks tuo pačiu organizuojamas.

Seniūnijų socialiniai darbuotojai bendradarbiaujam jei yra poreikis.

13. *Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?*

Vienareikšmiškai, kada visi sueina į krūvą rezultatas būna geresnis.

14. *Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?*

O jėzau kaip būtų gerai. Atkristų programų vedimai, ten reikia labai daug psichologinių žinių. Nusiimtumėme sau kupras nuo pečių. Reikėtų labai tokio etato.

Interviu Nr. 3

Tyrimo dalyvis - 003

15. *Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Jei ta pagalba yra reikalinga padeda mums ir SOS vaikai, vargingai gyvenančioms šeimoms jiems ir pavalgyti duoda ir pagalbos centras daugiau tą socialinę pagalbą teikia.

Tos pagalbos poreikis na čia individualiai. Būna tikrai vaikų iš tokių šeimų, kur tikrai nereikia tos pagalbos, ir tėvai labai gerai gyvenantys, ir atrodo socialinių įgūdžių netrūksta, atrodo nutiko taip kaip nutiko ir atėjo į įskaitą, gal daugiau rajono tiems vaikams reikia tos pagalbos.

16. *Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Mes bendraujam, kalbam, turim psichologą, vistiek jei kažkokios problemos nukreipiame pas psichologą pabendrauti. Tokių atvejų, kad su priklausomybėm mes nesame turėję.

Mes daugiau tokie nukreipiamieji, įteikiam lankstinukų kur gali pasiskaityti, rasti informaciją jiems reikalingą.

Tarpininkaujam, būna ateina mokslo metai prasidėję, sako: „mūsų niekur nebepriima, mokslo metai jau įsibėgėję“ tai bandom, skambinam į mokyklą, tarpininkaujam, aiškinam situaciją yra taip ir taip, jam įpareigojimas teismo yra. Iš tikrųjų esame padėję ne vienam šitaip, šiuo klausimu, kad įgyvendinant tą įpareigojimą.

Būna su vaiko teisėm važiuojam pas vaikus bent jau su socialiniais darbuotojais man neteko važiuoti.

17. *Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams?*

Jeigu taip papunkčiui imant. Tai va tas individualus darbas su probuojamuoju. Tai mes visada kai pirmą kartą ateina vaikas su juo vyksta individualus ir šiaip visada kiekvieno karto apsilankymu vyksta tas individualus darbas. Tada grupinis darbas, jeigu nusprendžiam, kad jam reikalinga kažkokia tai parama, išklausyti, tada vyksta grupinis darbas.

Toliau probuojamųjų dvasinių, socialinių poreikių tenkinimas. Tai vėl gi čia sakykim yra kertinis akmuo pas mus kur galėtume nukreipti į kultūros centrą, bet čia vėl gi jie patys renkasi. Yra įvairios įstaigos į kurias nukreipiame, kad tuos poreikius jie patenkintų, tačiau ne visada jie patys sutinka ir eina ten kur nori. Jei tokie vaikai nueina į kokį nors būrelį užsiėmimą tai išbalansuoja visą grupę ir yra pasakoma: „atsiprašau, bet mums tokių vaikų nereikia“, o atskiros grupės mes jiems sukurti negalime, nes reikia tam tikro skaičiaus, o mes tiek suburti vaikų negalime.

Savivaldybės daug dirba su nepilnamečiais, darbo birža irgi būna renginius organizuoja jiems, jaunimui tam kuris nieko neveikia. Dabar startuoja projektas su jaunimu, kur ir nieko neveikiantys ir nieko nedirbantys, čia jau turi nieko visiškai neveikti, kad dalyvauti tam

projekte, na jis yra toks startuojantis tik, informacijos dar daug neturim, bet po vieną kitą žmogų jie norėtų gauti jau.

Socialinių įgūdžių lavinimas, tai čia tas EQUIP‘as. Taip EPP elgesys-pokytis-pasikeitimas. Buvo ir higienos klausimais konsultavom, akcija buvo surengta dalinom muilą. Tai čia tuo klausimu jaučiasi tas socialinių įgūdžių trūkumas.

Elgesio pataisos programos. Kas liečia nepilnamečius tik EQUIP‘as yra įgyvendinamas.

Individuali ir grupinė psichoterapija netaikoma pas mus, nes neturime specialisto tokio, nes čia reikia specialius mokymus būti baigus psichoterapijos.

Atkuriamojo pobūdžio yra mediacija žalos atlyginimas. Aktualu nepilnamečiams. Būna atvejų, kada taikoma ikiteisminiuose tik, kai mediatorius tarpininkauja tarp aukos ir nusikaltėlio. Mes patys nevykdome tų atkuriamojo pobūdžio priemonių mes tik nukreipiame pas mediatorių, jei matome, kad tam atvejui yra reikalinga.

Renginius organizuojam, „šauniausiojo rinkimai“ ir į žygius einam su vaikais.

18. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą?*

100 proc. vaikų nėra, kad grįžtų prie nusikaltimų, bet tas ratas kuris sukasi. Mes užauginame iki pilnametystės ir tada jau vėl susitinkam koridoriuj eina pas suaugusiųjų inspektorius. O kurie tikrai ateina iš gerų šeimų, būna kompanijos nuklydimai ir tikrai užtenka vieno karto čia pabuvimo, jie sąžiningai ateina ir atsakomybę turi ir problemų nebūna. O su kitais, dirbi, bet rezultato nėra, atrodo supranta, bet kai išeina pro duris vėl tas pats.

19. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?*

Dažniausiai daro nusikaltimą yra jų draugų ratas ir tie patys draugai visi lankosi pas mus.

Mes realiai juos matome vieną kartą. Jeigu yra programa, kas liečia EQUIP‘ą tai mes jos nevedame yra tam tikri pareigūnai kurie veda tą programą, tai mes jų nematome. Tai kokia gali būti integracija, sudėtinga iš tikrųjų.

Buvome sudarę sutartį su sporto klubu, vaikai galėjo nemokamai eiti sportuoti, kai kiti moka didelius pinigus, tai jie neina, sako: „kam man čia reikia“.

Sunku yra dirbti su tokiais vaikais, nes juos jau pakeisti sunku, tokiems vaiko poelgiams užkirsti kelią jau anksčiau reikėjo, dirbant su šeima, kad neįvyktų taip, kad vaikas patektų į tą probaciją.

Būna, kad kai kada va čia yra vieno būrelio vadovė, nenori priimti vaikų iš mūsų, žino iš kur jie atėję ir pasako jos, kad šitie vaikai išbalansuoja visą grupę.

20. Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?

Pvz.: EQUIP programos lankymas, aišku stengiesi daryti po pamokų, buvo grupė nuo 3 valandų, tuo metu skambina mokytoja, kad vaikas nelanko pamokų, nes tuo metu yra vienintelė jam septinta pamoka, mes pateisiname tą pamoką, bet jis yra atitraukiamas nuo mokslų. Tai neaišku, kada tada gali daryti tuos užsiėmimus. Tai mes vėl gi netelpam į savo tą laiką, kada dirbti su jais, kada tą grupę daryti.

Organizaciniai dalykai. Pvz.: važiuoja vienas inspektorius ir vežasi penkis vaikus. Tai vienam žmogui labai daug, tu juos ir naktį turi saugoti, jei kas nors atsitiks atsakomybė yra didžiausia, yra baimė.

Jei prireikia psichologo pagalbos jie neina, sako: „aš ne psichas“. Jis turi pats norėt. Taip pat dėl alkoholizmo, jei vaikas nesutinka, gydyti jo prievarta negalima. Tai ką, laukiam kol nusikaltimą padarys. Čia yra spraga įstatymuose.

21. Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti *probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Dėl įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas jie žino pasekmes, jeigu jie neįvykdys, jo kelias į teismą, o teismas sprendžia tada jau vaiko likimą arba į socializacijos centrą taisaisi arba jeigu kita bausmė laisvės apribojimas. Jie puikiai žino tuos dalykus.

Mūsų pagrindas yra nuosprendžio vykdymas, o tik šalia eina ta resocializacija, integracija ir kiti socialiniai dalykai.

Trūksta tėvų įsitraukimo. Jeigu tėvai taip neatsakingai elgiasi, tai ką vaikas gali padaryti.

Jei atvirai yra problema, kad kartais negalime nei mes, nei kitos institucijos negali padėti, vagia iš namų, daužo daiktus, prašo tėvai, kad padėtume, bet mes nežinome ką daryti. Nėra institucijų, kurios padėtų toms šeimoms tiek, kiek reikia.

22. Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?

Kompetencijų kaip ir netrūksta, nes mokymų tai daug turime, siunčia mokytis ir tobulėti ir yra kur tobulėti. Nemanau, kad trūksta mums tų kompetencijų. Būna iš savo pusės viską padarome, bet kita pusė nulemia.

Asmeninės savybės. Išmokti klausyti gal iš tikrųjų ir būna dažnai ateina vaikas ir yra sunku su juo kalbėtis, reikia prisijaukinti jį ir tai yra sunkus darbas. Būna, kad kai reikia iš įskaitos išbraukti jis tik bendrauti pradėjęs būna. Turi mokėti prakalbinti jį. Užduoti klausimus taip,

kad jis į juos atsakytų, o ne sakytų „mhm“. Kantrybės kartais pritrūksta, atrodo kartais norisi šaukti, bet negali.

23. *Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje?*

Psichologinių kompetencijų trūksta, būna kartais taip ką nors vaikas pasako, kad tikrai nežinai ką atsakyt, reikia mokėti apeiti jį.

Kas liečia vaikus su negalia. Buvo tėvai kurčnebyliai, tai rašteliais bendraujam. Čia toks sugebėjimas išsisukti iš situacijos, nenusižengiant įstatymams. Sudėtinga, bet ieškai tų sprendimų iš tam tikrų situacijų.

Buvo vaikas kuriam šizofrenija ir ne vienas čia su negalia, tai turi rasti kaip bendrauti su tokiu žmogumi. Trūksta tokių kompetencijų bendravimo su neįgaliu vaiku.

Mokymų nesame turėję temomis susijusiomis su negalią turinčiais žmonėmis.

24. *Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams? (Ką manote apie šių funkcijų priskyrimą probuotojo pareigybei?)*

Mes vistiek esame daugiau kontrolę vykdanti tarnyba, ta socialinė funkcija yra antraeilė, mes nukreipiam. Teisme nuėjus nepasakysi, mes su vaiku labai daug dirbome, na bet jis nevykdė įpareigojimų.

Viskas vyksta šalia to, visos socialinės funkcijos.

Nesakau, kad funkcija yra nereikalinga, bet teismo nuosprendis yra svarbiau. Už probacijos įstatymą yra aukščiau baudžiamasis kodeksas. Padedam ir nukreipiam, padedam suvokti, kad galima ir kažkaip gyventi kitaip, bet yra tik dalis to.

25. *Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?*

Tada nereikėtų mums nieko daryti, socialines problemas spręstų socialiniai darbuotojai, o mes vykdytume kontrolės funkcijas. Jeigu socialinis darbuotojas būtų kaip atskira pareigybė, nuimtų nuo mūsų funkcijas. Mes vykdytume tik tai kas paskirta teismo įpareigojimu, o toliau esančias visas lydinčias problemas spręstų socialinis darbuotojas.

Būna važiuojam vaikų, atvažiuoja autobusiukas į kiemą ir jie vistiek neišvažiuoja į mokyklą. Tu gali daryti ką nori, bet nieko nepasakysi. Baisiai skamba, bet taip yra.

26. *Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamųjų priežiūrą?*

Su nevyriausybinėm tai sakėm yra tas kertinis akmuo, kultūros centras, vaiko teisės, socialiniai darbuotojai, mokyklos, SOS vaikai, pagalbos centras. Trūksta žmonių, kas

nukreiptų vaiką, kaip ir kur praleisti laisvalaikį yra dienos centrai, tam tikrom grupėm pagal amžių, o paaugliam nėra tokios vietos.

Su policija į namus važiuojam, įvairias priemones organizuojam, informacija keičiamės, prevenciją organizuojam į renginius kviečiame, bendraujam, bendradarbiaujam, mokykloje pareigūnai eina šviečia, aiškina.

Su vaiko teisėmis priemonės kartu arba dėl socialinės rizikos šeimų, nes jie žino daugiau būna apie šeimą, ar tėvai negirtauja, įvairiais klausimai su tėvais. Jie puikiai pažįsta tas šeimas.

27. *Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?*

Užtikrina gaunamą informaciją. Dabar net teismas gali įpareigoti lankytis pas mokyklos psichologą arba socialinį darbuotoją. Skambiniesi, klausi, jei pavyzdžiui paskirta atidirbti darbų teismo nepilnamečiui ir nori mokykloje, klausi ar atlieka, dirba.

28. Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?

Aš manau, kad pakankamai to socialinio darbuotojo pakankamą įnašą padaro mokykla. Jeigu jis rizikos šeimoje dirba seniūnijų socialiniai darbuotojai, vaiko teisės, taip pat indėlis yra ir ką mes čia šalia padarome. Etato atskiro, nėra tokio didžiulio poreikio.

Interviu Nr. 4

Tyrimo dalyvis - 004

1. *Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Miesto vaikams tai taip, tą socialinę pagalbą suteikti lengviau, bet rajono vaikams sudėtingiau. Mieste didesnės galimybės vaikams negu kaime. Seniūnijose esantys socialiniai darbuotojai dirba su jais, teikia tą pagalbą.

Tėvai nukreipiami jei yra poreikis, teikiame informaciją jiems. Kažką suieškoti gali, kažkam paskambinti, kažką išsiaiškint, daugiau informacinė.

Viskas susiję su įpareigojimais, čia yra pagrindas, jeigu jam nėra teismo įpareigojimo mokytis ar būti namuose, tai niekas ten ir nevažiuoja, nes kaip ir negali ten labai lysti į šeimą. Nes vistiek mūsų veiksmai yra sąlygoti įstatymo normų mes negalime lysti ten kur mums nereikia, nes mes viršysime įgaliojimus.

2. *Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Na bet ten jau priklauso socialinės rizikos šeimoms, kur jau vaiko teisės ir ten globos tie skyriai kišasi ir rūpinasi iš tos pusės. Mes tada tik vykdome teismo sprendimus, yra mes turim ateina socialinė darbuotoja mums tą tą padaro ir mes nebesikišame į tuos socialinius reikalus.

Kad dažnai važinėti pas vaikus į namus ir galimybių mes tokių neturime, kai važiuoji, tai nevažiuoji tik pas nepilnamečius važiuoji ir pas suaugusiuosius, tai išvažiuoji visai dienai, o kas norės visai dienai, kai dar tarnyboje daug darbų laukia nebaigtų ir tų finansinių galimybių tiek neturime, kad sugalvojame ir mes ten išlekiame na vistiek yra atstumai, o automobilis vienas tik tai.

3. *Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams?*

Renginiai organizuojami pagal galimybes, aišku nemokami, bent jau visuomet informuojami, kad ten ir ten vyks nemokami renginiai. Čia ir kultūriniai ir socialiniai tuo pačiu poreikiai tenkinami.

Mums įdomiau jų poreikių tenkinimas, negu jiems patiems, sakykim taip.

Asmeniniai poreikiai, tai jeigu matai ten asmens dokumentas yra pasibaigęs sakai taip ir taip, kad tave gali nubausti policija, kad nueitų susitvarkyti, tėvams primeni. Tik žmonės nelabai suvokia tokius dalykus, kad reikia tvarkytis.

Dėl mokyklų dar. O kitokie asmeniniai, tai mes labiau orientuojamės kas susiję su nuosprendžio vykdymu. O ten kokie asmeniniai kas ten žino, ką jie turi omenyje.

Jei turi kokių nors socialinių problemų yra seniūnijos, darbo birža organizuoja jaunimui nesimokančiam. Bet nepilnamečiais tai pas mus yra 100 proc. mokymasis.

Kambarių netvarkom nuvažiavę, praustis nemokinam, nors kitiems labai reikėtų. Muilus dalinam. Muilo fabrikas buvo akciją kažkada padarę tai buvom muilo daug gavę. Ateina, pamatai ir duodi muilo. Gal neturi muilo tikrai namuose.

Elgesio ir pataisos programos tai EQUIP‘as tik. Yra ir daugiau tų programų, bet jos daugiau suaugusiems.

Psichologinę pagalbą teikia psichologas turime.

Mediacija tai nėra labai aktuali nepilnamečiams, nes jis neturi savo finansų yra tėvai kurie apmoka. Aš kiek dirbu tai vienetiniai atvejai, kada buvo taikoma mediacija.

4. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą?*

Pats nepilnametis. Kas gali daugiau lemti, jeigu jis nenorės taisytis, tai tu jo nepriversi, gali siūlyti jam programas, gali siūlyti pagalbą, į renginius eit, jeigu sakys man neįdomu ir visa

kita tai tu nieko nepadarysi. Ateina žmogus ir gali pasakyti bus su juo problemų ar ne. Sako pirmas įspūdis klaidingas, jis nei kiek neklaidingas, nes iš pirmo pokalbio matai kaip jis bendrauja su tėvais, kaip su tavimi ir ta informacija 99 proc. pasiteisina.

5. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?*

Yra sudėtinga integracija kiek jie pas mus ateina, programoje ilgiau pabūna. Po 10-15 minučių per mėnesį kokia gali būti integracija. Žinai su kokiomis kompanijomis vaikšto, kokie draugai bet neuždrausi jiems su jais bendrauti. Kalbi su jais, aiškini, kad reikia keisti draugų ratą, jie atrodo supranta, bet vėl gi, daug ką gali pasakyt, bet rezultatas ne visada pasikeičia. Aišku kalbi daug, mūsų ir darbas toks kalbėtis su jais, bet ne visada išgirsta.

Užimtumo neturi irgi tokie vaikai, nes jiems neįdomu. Čia nuo 11 nuo 10 metų jau reikia tokį dalyką žiūrėti, jau kai pas mus ateina į įskaitą, tai jau mes dirbame su pasekmėmis, o tai yra labai beprasmis reikalas.

Tie renginiai įvairūs kur su visa bendruomene tenka būti ir bendrauti, kuriuose lankosi vaikai, kai kurie ir noriai.

6. *Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?*

Sunku suderinti laiką, kada daryti užsiėmimus su vaikais. Ryte negali, po pamokų darai vėl nepritaikysi, vienam tada, kitam, tada, kitiems būreliai prasideda. Atrodo iš savo pusės bandom padaryti viską, kad pavyktų, bet būna ir kita pusė, kuri trukdo tam efektyviam darbui.

Finansai didelė problema, organizuoti gal ir daugiau tų priemonių norėtųsi. Ekonominės padėties mes šalies nepakeisime. Tikrai kai kurie neturi pinigų leisti vaikus į būrelius.

Taip pat įstatymai kai kurie nepalankūs tai sėkmingai resocializacijai ir integracijai. Jei vaikas turi priklausomybių be jo sutikimo gydymas nepradedamas. Na bet čia vienetiniai atvejai.

7. *Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Su visais susiduriame ir elgesio kontroliavimu ir ugdomaisiais ir įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas.

Labai jau nori iš mūsų socialinius darbuotojus padaryti.

Yra tokia situacija, kad už nuteistąjį jis nėra pats už save atsakingas, o pareigūnas yra atsakingas už save. Ir paskui teismuose mes turime įrodinėti, kodėl probuojamasis nebuvo namuose, o ne jis. Nereikia visos atsakomybės primesti tik mums.

Būna atvejų, kai vaikui yra nustatytos valandos iki kada būti namuose, šeima pakeičia gyvenamąją vietą ir tėvai nepraneša, kad jie persikėlė gyventi kitur.

Tėvai būna permeta atsakomybę institucijoms. Būna atveda vaiką ir sako „darykite su juo ką nors“.

Mama negali vaiko nuvežti į medicininę komisiją. Nu jis nevažiuoja, niekur nevažiuoja. Būna sunkumų su tokiais vaikais kurie turi negalią, niekur vaikas neišeina iš kambario, sėdi tamsoje, juokiasi ir važiuoji... Vienas sėdi ir važiuoji, bandai šnekėt, kalbėt ir įstatymiškai negali nieko padaryti, turi taikytis prie situacijos.

Kaip viską padaryti, kad ir nuosprendis būtų įvykdytas ir tie socialiniai poreikiai patenkinti.

8. *Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Mokymų sočiai buvo visokių. Kiek galima mūsų jėgoms.

Asmeninės savybės. Empatija, klausinėjimas, kūrybingumas. Perfrazavimo technika svarbi mūsų darbe. Pagrindas pas mus yra kūrybingumas.

Ir renginius organizuojant turi suktis, tą patį kūrybingumą panaudoti, o finansų nėra. Bet organizuojam, ieškom rėmėjų, darom kažką.

9. *Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje?*

Empatija, klausinėjimas, skatinimas dalyvių susitarto, kūrybingumas, išradingumas, planavimas, kažką būna sugalvoji ir negali daryti nes yra kiti planai, turi derinti su kolegomis, komandiruotės.

Iš psichologinės pusės, praėję mokymus, bet neužtenka, jauti, kad pritrūksta. Vat tokį pastebi, o daugiau tai nežinau.

10. *Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams? (Ką manote apie šių funkcijų priskyrimą probuotojo pareigybei?)*

Nesąmonė, va ką manau. Tai mes jau socialiniai darbuotojai, socialinis darbuotojas mokykloje, socialinis darbuotojas seniūnijoje visi dirbam ir vaikas be galvos. Vistiek turėtų eiti konkrečiau, jeigu mes kontroliuojam, tai turėtų socialiniai darbuotojai žiūrėti socialinės pagalbos teikimą. Jei turi problemų mes jas sprendžiam. Ne visiems ta resocializacija ir integracija reikalinga, ką kalbėti apie žmogų, kuriam jau yra 12 teistumų.

Niekam neįdomu, kas vyksta šeimoje, teisme nuėjęs nepasakysi, kad pas jį indai neišplauti. Svarbu ar vykdo įpareigojimus.

11. *Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?*

Negerai jei socialiniai darbuotojai spręstų visas problemas, ką tada tėvai darytų. Važiuojam ir į šeimas kiek galim, kiek spėjam. Kai nepilnamečiai, tai daugiau su mokykla problemų turi dažniausiai, tai kontaktuojam su socialiniais.

12. *Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamujų priežiūrą?*

Kultūros centras, vaiko teisės, socialiniai darbuotojai, mokyklos, SOS vaikai, pagalbos centras. Su tuo bendradarbiavimu yra taip, reikia skambini ten ir ten, ar švietimo skyriaus vedėjui ar vėl kažkam, kad papasakotų kokia situacija, ar į ligoninę, priklausomybių ligų centrą.

Pagalbos centre ir pavalgyti gauna, bet turi patys norėti.

Būdavo ir naktį važiuodavome su policija, tikrindavome. Dabar tariamės su seniūnija. Bet viskas į finansus remiasi.

Policijos bijo labiau negu mūsų, labiau atsiskaito, didesnę atsakomybę jaučia.

13. *Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?*

Teismas gali skirti dalyvauti socialinio ugdymo priemonėse, tai informuojam mokyklą, kad prašom sudaryti jam galimybę dalyvauti. Gerai toks dalykas, aš už. Nori nenori yra bendradarbiavimas tie patys renginiai, projektai.

14. *Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?*

Nemanau, kad jis reikalingas, nes mes vistiek tą darom ar nukreipiam. Jeigu reiks, mes pasiskambinsime ir gausim tą pagalbą, jei nepadės, raštą parašysim, tai tikrai atsakys.

Interviu Nr. 5

Tyrimo dalyvis - 005

1. *Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Sunku pasakyti. Čia priklauso individualiai nuo kiekvieno vaiko. Ir ji visapusiška kartais reikalinga tai ir socialinės kažkokios tai garantijos, buitinės sąlygos, priklausomybės, ypač socialinės rizikos šeimų. Paskui užimtumo, mokykla, neformalus ugdymas. Tikrai visapusiška, tokia kokia ji įmanoma. Aišku, mes to neįgyvendiname, mes tik nukreipiame, informuojame. Negalima sakyti 100 proc., kad jiems visiems ji reikalinga.

2. *Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Vis dėl to probacijos tarnyba turi tam tikrus tikslus, funkcijas ir uždavinius ir iš esmės bet kokiu atveju pagrindinė funkcija yra kontrolė, o kitos kur jau pagalba, parama, suprantat kaip, viskas daroma tokiame lygmenyje daugiau bendradarbiavimo su kitomis įstaigomis, organizacijomis lygmeny. Kada išgryninama kažkokia problema ir tada tiesiog kartu, kartais su visa šeima, kartais kartu su vaiku pradedame ieškoti būdų kažkokių ir tada vaikas yra nukreipiamas susisiekiama su įvairiom tarnybom, organizacijom, aptariama, aišku dar visąlaik yra atsiklausiama ar jis priims tai, nes vienas dalykas yra suvokti, išgryninti problemą o kitas dalykas motyvuoti vaiką, visą šeimą imtis kažkokių tai priemonių, nes kartais būna tokia pozicija, čia yra pareigūnas ir jis tik tam kad kontroliuoti ir bausti, tai turi praeiti laiko, tam kad suvoktų, kad ne baudime esmė, o kontrolėje, tai yra pusiausvyra, kad nesame priešai, o prieš įstatymą visi lygūs. Mano pareigos tokios, o jo pareigos tokios, mano teisės tokios, o jo teisės tokios. Kada tai yra suvokiama, tada viskas yra gerai. Viskas grindžiama bendradarbiavimu su kitomis įstaigomis.

Bet kuriuo atveju dirbame su nepilnamečiais ir jaunuoliais, kurie įvykdė nusikalstamas veikas būdami nepilnamečiais ir jau paskui jie suaugę kai patampa. Beabejo tos pačios pagrindinės yra kas aplink šeimą ir tos valstybinės įstaigos, tai VTAS, jei tai yra iš rizikos šeimos vaikas, tai turime tų bendrų sąlyčio taškų, aišku būna dažnai kad nėra žinoma šeima ir nėra tokių problemų kažkokių rimtų. VTAS, socialinės paramos centras, o paskui jau visa kita iš to rutuliojasi, dienos centrai, mokyklos, ugdymo įstaigos, pagrindiniai tokie dalykai. O toliau viskas yra individualizuotai, nes jau pagal situaciją ir viską, bendradarbiaujam su Caritu nuo senų laikų, jie čia šalia yra. Tokie būtiniausi dalykai, kaip susitvarkyti kažkokius dokumentus, pašalpas, parama kur kokia teikiama, visa tai yra teikiama. Mes su vaiku išgryninam tą problemą, nuvykstam į Caritą kartu yra specializuoti žmonės, kurie dirba šiais klausimais. Turime kur nukreipti, mes esame partneriai, nėra prasmės man tą daryti, aš nukreipiu, galų gale taip bendraujant išsigrynina ir kitos problemos, ko kartais iš pirmo ar antro pokalbio negali išgryninti.

3. *Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams?*

Visos tos formos yra esmė viso to darbo. Tai vėl gi konkrečiai kažkokios formulės ar statistinių duomenų, kaip tai pavyksta įgyvendinti aš negaliu pateikti, bet taip ir yra rizikos mažinimo kai yra nustatoma rizika kurioj vietoj, kokia gyvenimo sritis daro didžiausią įtaką jaunuolio nusikalstamam elgesiui ties ta sritimi ir dirbame. Jeigu tai yra gyvenamosios

vietos problema, yra įvairios organizacijos tas pats Caritas, kur turi nakvynės namus. Paskui yra netgi išimtinais atvejais „Carito“ mokymų centras yra savarankiški jaunuolių gyvenimo namai, kaip bendrabutis, su savo vidinėm taisyklėm, aišku ne kiekvienas gali pakliūti ir ne visada yra vietų, bet su tom taisyklėm, kad 10 val. yra rakinamos durys yra socialinis darbuotojas, bet dažniausiai bet kuriuo atveju, tai turi būti amatų centro mokymo moksleivis, kad ne tik nakvotų, bet ir dalyvautų tame gyvenime, ten vyksta ir grupės ir darbo įgūdžių lavinimo kursai.

Kriminogeniniai veiksniai. Jeigu didelę įtaką turi draugai, dirbame ties tuo klausimu. Bandai išgryninti kodėl taip vyksta, galbūt reikėtų pamąstyti apie tai, kad reikėtų pakeisti draugų ratą, galbūt reikėtų dažniau reikšti savo nuomonę ir nepasiduoti kitų įtakai. Tu negali tiesiog paimti ir pasakyti tu negali bendrauti su tais draugais jis gali sakyti gerai nebendrausiu, bet nėra galimybių visa tai padaryti. Normalia buitine kalba, kalbi, diskutuoji, bandai iš pačio jauno žmogaus išgauti, kad gal tikrai verta su kažkuo mažiau bendrauti, galbūt tam tikrais atvejais apsimoka kažkur eiti, kažką daryti. Svarbiausia, kad pats žmogus įvardytų, kad taip buvo tokia situacija, taip mane ten paliko, manęs neinformavo ir aš bendrininku tapau ar galų gale neplanavau bet palaikiau kažką tai. Beabejo jei yra užimtumo klausimas, didelė dalis vaikų yra įpareigota veikti kažką arba mokytis arba dirbti. Vėl gi yra projektai yra savanoriai, „Caritas“ padeda darbo ieškotis, yra kursai. Visa tai teiki, ieškai būtų, siūlai, informuoji, dėl tų pačių mokyklų, būna tarpininkauji, kad išimties tvarka lapkričio ar gruodžio mėn. priimtų, nes daug laiko praėję. Tas pats amatų mokymo centras labai padeda įvairiose sudėtingose situacijose, kada jaunas žmogus yra aplamai iškritęs iš visos sistemos, kad jis tris ar du metus niekur nesimokė, tėvam tai tiko, jis nieko neveikė. Ir staiga atėjo pareigūnas ir pasakė, kad tu privalai mokytis, va tau sąrašas mokyklų. Tai amatų centras kaip alternatyva neformalaus ugdymo ir tai traktuojama, užskaitoma kaip įpareigojimo vykdymu. Dėl darbo yra savanoriai, kurie būna tam tikrom dienom ir valandom. Yra programėlės, savęs pristatymas darbdaviui, kaip elgtis, kaip cv parašyti, padeda cv parašyti. „Carite“ taip pat būna jei turi specializaciją kokią nors, priežiūroje esantis asmuo, pagal tą specializaciją padeda darbą susirasti. Vėl gi informacija visą laiką būna gaunama, kada yra organizuojami kažkokie kursai, kvalifikacijai keisti, tapti elektriku kokiu ar pan. Tai apie visa tai yra kalbama su jais, jiems siūloma, nukreipiama, duodamos koordinatės ir žiūrim, kontroliuojam kaip viskas vyksta. Vėl gi jų visokių yra, priklausomybės, yra sutartys įvairios su pačiu priklausomybės ligų centru ir su bendruomenėm, ir psichologais, šiuo metu neturime psichologo, tai ir dirbam taip, kaip išgalim. Pats esminis dalykas tai yra motyvacija, gebėti ir sugebėti ir bandyti motyvuoti žmogų imtis kažkokių permainų

gyvenime. Bet aišku vien pareigūnų noro neužtenka, aišku norėčiau atsisveikint ir daugiau su tais vaikais šioje įstaigoje nesusitikti, bet vien mano noro neužtenka. Tai ir vyksta tas darbas.

Vieniems reikia įtraukti daugiau žmonių, tai yra artimųjų, šeimos narių, kitiems yra kiti žmonės svarbūs ir labai svarbu įtraukti tuos žmones į procesą ir kad jie jaustų palaikymą, o ne kažkokį nusivylimą. Ne visada aišku tai pavyksta, nebandysi nežinosi.

O individualus grupinis darbas yra EQUIP programa nepilnamečiams, pagalbos užsiėmimų pagrindu, kada grupė jaunuolių su jais yra kalbama, diskutuojama, o programos esmė, kad bendraamžiai išgristų vieni iš kitų, kad galima ir kitaip pasielgti yra tam tikros situacijos, situacijos nagrinėjamos, kodėl jie čia papuola. Jaunas žmogus iš savo bendraamžio išgirsta, kad galima pasielgti kitaip, jeigu susiklostytų analogiška situacija.

O dėl asmeninių ir socialinių nepilnamečio problemų sprendimo yra partneriavimas, tarpininkavimas, motyvavimas, informacijos teikimas, bendravimas su vaiko šeima, su vaikais.

Socialinių įgūdžių lavinimas, tai vėl gi yra programos. Kas liečia nepilnamečius tai yra EQUIP‘as tik tai. Organizuojamos priemonės įvairios, filmų peržiūrėjimas ir paskui diskutavimas. Organizuojamos išvykos, apsilankymai saugaus eismo klasėse, na įvairiais klausimais, kas aktualu. Būna kviečiame atstovus iš įvairių įstaigų, apsilankome daug kur, kviečiame iš priklausomybės ligų centro, iš bendruomenių.

Psichoterapija dabar nevyksta, nes neturime nei vieno psichologo, prieš tai buvo du.

4. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą?*

Aš nežinau kokie veiksniai. Aš negaliu pasakyti kokie veiksniai. Kartais iš tikrųjų jeigu kažkas ir pasikeičia į gerąją pusę, tai konkretaus recepto, formulės nėra, vienam gali vienas suveikt, kitam kitas, kitam galbūt geras žodis, gebėjimas išklausyti, gebėjimas kažkur tikrai galbūt padėti, kažką įvardyti, išgryninti, ko vaikas kartais pats sau nenori ar bijo pasakyt. Pakalbėjimas, paatviravimas, žodžio laikymasis, kartais ta pati šypsena ir pajuokavimas. Aš negaliu atsakyti.

Aplinkos mes nepakeičiame, negalime išimti vaiko, negalime padaryti kad pvz. jeigu jis gyvena prastesnėse sąlygose nepaimsime ir nepadarysime, kad viskas paims ir pasikeis staiga.

Kažkur sudalyvavimas, pakvietimas, kažkur pagyrimas, paprašymas pagalbos, pasakant kad toje srityje turi patirties, gali man patarti. Vienam tas suveikia kitam ne.

Galbūt didelę įtaką turi, kad jeigu kalbi su žmogum, kažką pasakai ir kad laikaisi to žodžio. Galbūt kitam suveikia ne tai kad pabari, aš sakau nenoriu aš būti ta kuri dar viena atsirado moralų skaitytoja ar mokytoja, bet kartais galbūt paaiškinimas, kad suprask tai, kad aš sakau ne dėl to kad įrodyti, kad aš esu protingesnė, ar turiu daugiau patirties, ar esu pareigūnas, bet dėl to kad nedarytų klaidų ir jų nekartotų, jauni žmonės, be ko galima ir apsieiti. Taip pat jie suvokia, kad vienas dalykas ką jie čia sako, o antras dalykas yra bendraujama su visais, yra tikrinamos duomenų bazės, mokytojai, tėvai, draugai kartais ir kada ateina suvokimas, kad nėra taip, kad tu pakalbėsi gražiai, tu žinai ką reikia kalbėt ir maždaug viskas gerai, „makaronų prikabinsi“, bet iš visų pusių ne tai, kad prižiūrimas, bet yra žmonės kuriems jis svarbus ir jei tau tie žmonės bent minimaliai svarbūs, tu dėsi ir menkiausias pastangas kažką pakeisti.

5. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?*

Jei būtų formulė, koks kvailys galėtų ja nesinaudoti. Nebūtų jokių teismų, jokių nusikaltimų. Čia individualiai kiekvienam.

Tu kiekvieną kartą ieškai kažką naujo bandai išrasti, ne tai, kad naują dviratį.

Stengiesi neformaliai bendrauti su žmogumi, ne dėl to kad tiesiog iš mandagumo ar iš pareigos, bet kad tai yra man svarbu.

Negaliu konkrečiai įvardyti.

Vaikas neturi įgūdžių išgryninti savo problemas. Galbūt kita karta, kitos vertybės. Ateina mama ir sako, kad aš suprantu, kad reikia su vaiku kažką daryti, nes aš jį prarandu, kad reikia jam dėmesio daugiau skirt, bet man dar reikia ir išmaitinti juos ir aprengti, aš negaliu skirti tiek laiko. Bandai ieškoti kompromisų su mama, stengiesi patarti, kad bent vieną dieną į savaitę rastų laiko, kažkur nueiti, pabendrauti.

6. *Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?*

Apsunkina? Blogų dalykų galime visur rasti, tačiau yra kaip yra. Taip, kartais atrodo daug kas galėtų būti kitaip.

Apsunkina daug dalykų. Tai patys įstatymai būna apsunkina pvz.: privalomas mokslas iki 16 m. yra įvairių mokyklų jeigu sunkaus būdo jaunas žmogus sudaro prielaidas ir galimybes ir apsunkina vaiko įtraukimą į tą ugdymą yra paprasčiau atsikratyti tokių vaikų, parekomenduoti kažką kitą.

Apsunkina toks dalykas su tuo užimtumu taip yra dienos centrai su kuriais bendradarbiaujame. Apsunkina tai, kad bet kuriuo atveju vaikas pradeda formuotis šeimoje bet daug laiko praleidžia ir mokykloje, jeigu tai buvo užleista mokykloje tai yra labai sudėtinga po kažkiek tai metų paaiškinti jam kad galima kažkaip ir kitaip laiką leisti. Jam siūlai dalyvauti kažkokiose priemonėse jie atsisako net neįsigilinę kodėl? Kas ten? Būna varžybos krepšinio yra bendradarbiavimo, pažinčių dėka, galima kažką organizuoti, jie automatiškai atmeta, atmetimas yra visiškas, nes ko gero kažkur tai praleista, praleistas laikotarpis kai turėjo kažkoks užimtas būti ir jo nebuvo ir dabar sunku sudominti.

Apsunkina tų pačių tėvų abejingumas, perdėm didelė kontrolė, kada aiškina, kad ką jūs čia iš mano vaiko darot nusikaltėlį, eikit nusikaltėlių ieškokit, ta prasme, kada tėvai aišku nori apsaugoti tą savo vaiką, bet pateisina tuo pačiu tokį elgesį. Net gi būna tokių atvejų, kad patys atėję čia į tarnybą pateikia tokias versijas, kad akivaizdu, kad vaikas yra dangstomas, o vaikas šalia sėdi ir mato, girdi, kaip tėvai kalba pareigūnui, tai ko tikėtis, kad vaikas kitaip elgsis. Bet vėl gi, tai nėra 100 proc. tai išimtiniai atvejai.

Realiai, kai vaikas yra priklausomas nuo narkotinių medžiagų, niekas nenori dirbti su tokiu vaiku, nėra reabilitacijos centrų, bet yra dar daug įstatymo spragų, tu matai realiai, kad vaikas žūsta, tu gali kiekvieną dieną čia jį kviestis, taikyti įvairias priemones, bet jei vaikas nesutinka, jokio gydymo negali būti. Kaip gali būti, kad nepilnametis vaikas gali spręsti tokius klausimus. Tėvai įstatymiškai atsakingi iki 18 m. už vaiką, kai baudas mokėti, rūpintis vaiku viskas gerai, bet tokioje srityje kodėl vaikas turi spręsti. Aš galvoju, kad taip neturėtų būti, nes problema yra didelė, tai alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimas.

Ir ta pati atsakomybė kai kuriems tėvams. Jiems ramu, kad vaikas namuose sėdi ir viskas gerai, bet taip neturėtų būti, turi tėvų indėlis būti, o tėvams kokia atsakomybė, bauda skiriama ir kas iš to. Pvz.: tie patys tėvystės įgūdžių kursai, tu matai realiai, kad tėvams reikia pagalbos, bet nepriversi tu jų, tai tik teismo sprendimu, o čia ilgas procesas.

Yra taip, kad apie nepilnamečius kalbam daug, bet iš esmės nėra sistemos, kad būtų kažkokia atsakomybė jiems, nes kai 15 metų jaunam žmogui yra pradėti per nepilnus metus 58 ikiteisminiai tyrimai, niekas negalėjo i socializacijos centrą išvežti, nes durų neatidaro.

Tie patys teismų sprendimai būna neadekvatūs. Aš manau, kad, teismai, prokurorai turėtų būti specializuoti, kalbant apie nepilnamečius, apie tai kalba yra nuo 2005-2007 metų, bet tai tik vizijos. Bet kad atstovautų teismuose nepilnamečius nėra.

7. *Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Tu negali realiai pakeisti buitinių sąlygų, bet aš kaip galvoju probacijos tarnyba negali būti visų sričių ekspertė ir visose srityse turėti kažkokią įtaką, gebėti kažką pakeisti. Aš kaip tik galvoju tarnybos ir yra viena iš tokių sąlygų ir funkcijų, kad jeigu aš kažko ir negaliu, bet tam aš ir esu, kad aš žinočiau kur kreiptis, gauti kažkokią informaciją ir galėčiau ją pateikti žmogui, nepilnamečiui.

Problemos tos ir yra paprastos, būreliai yra mokami, tu supranti, kad vaikas gal ir turi kažkokį tai polinkį ir pomėgį, bet realiai probacijos tarnyba neturi sąlygų ir galimybių sumokėti jam, tėvai irgi to neišgali, probacijos tarnyba irgi negali įpareigoti tėvų.

Tu tik gali diskutuoti, gali motyvuoti, kalbėti.

Ir pats bendravimas, dėl mokslų tęsimo, tu gali skambinti, prašyti, bet nesikelia iš lovos ir viskas ir ką tu gali padaryti.

Sunku rasti priėjimą prie jų, kada jis užaugęs gatvėje, kada pas jį tiek draugų, kurie viską puikiai žino, nuteikinėja prieš mus, sako ką sakyti, yra tokių atvejų.

8. *Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Aš nesakau, kad aš viską žinau, bet viskas eina su metais, su patirtimi ir visa kita. Po kiekvienos situacijos tu įgyji tam tikrą bagažą žinių, patirties. Jeigu visos kompetencijos būtų manyje, tai įvyktų stebuklas ir būtų išrasta formulė ir būtų viskas žymiai geriau.

9. *Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje?*

Aš nežinau kokios, nes aš vadovaujuosi kokias aš turiu, kokias kiekvieną kartą įgaunu, kokiomis su kolegomis dalinuosi. Pareigūnų daug, žmonių daug, situacijų dar daugiau, tai kalbam, tariamės, diskutuojam. Vienas kitam rekomenduojam, ne tik su kolegomis, su visais. Jei yra neaiškumai susisieki su įvairių įstaigų atstovais, su kuriais tu tiesiogiai bendrauji, jų patirtimi daliniesi, jų patarimų prašai, klausi, pagalbos prašai. Nėra taip, kad sėdi savo pilį ir esi tos pilies karalius ir kad viską žinai.

10. *Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams? (Ką manote apie šių funkcijų priskyrimą probuotojo pareigybei?)*

Susitinki, bendrauji, aiškiniesi motyvus, kodėl įvyko, kokios priežastys, vertinimai, visa kita, išgrynini problemą.

Prekyba žmonėmis arba merginom, tom moterim, kurios nukentėjusios yra, Ir vėl gi, anksčiau dirbome, tas kontaktas išliko ir dabar va taip plečiasi. Vienas dalykas paskambinti

žmogui, kuris yra įstaigos atstovas, darbuotojas, bet jis yra su tam tikra sistema nesusidūręs ir jam vienodai. O kai žino, kad aš skambinu jis pasidomi. Jeigu nesi abejingas ir tau tai yra svarbu.

Žinau poziciją dalies kolegų ir darbuotojų, kad negali būti žmogus ar pareigūnas visų galu meistras. Yra manytina, kad mes turim kiekvienas savo sritį ir turime tobulintis toje srityje ir būti ekspertas tos srities.

Aš suprantu tas funkcijas yra įrašyta, tu negali būti akmeniniu žmogumi, kuris vykdo tik tai kontrolę. Tai tam mes ir esam ir aš taip suprantu tas savo pareigybes, kad žmogui paaiškinti situaciją, kokios yra tavo pareigos kokios mano, bet prie to viso pasakyti, kad aš esu tas žmogus, kuris tau gali padėti. Tai ir yra esmė, kad aš jį nukreipsiu, kad aš galiu jį nukreipti, kad aš pati su juo galiu nuvykti, kad aš nesu tas robotukas ir tik žiūriu taip arba ne arba juoda ir balta. Aš jeigu yra problemos, kad ir dėl to pačio mokymosi, tai nėra taip, kad atėjo informacija kad jis nelanko, jis atėjo pas mane ir sakau: „aha blogai darai, prašau lankyti“. Tai tu ir aiškiniesi, kodėl, galbūt su mokslais sudėtinga, galbūt konfliktai su mokytojais, jeigu visa tai išsiaiškini, tu važiuoji net ir į mokyklą kartais ar susisieki, prašai pagalbos socialinės darbuotojos. Galbūt kad jam ten reikėtų pas ją dažniau apsilankyti.

Aš taip ir įsivaizduoju savo darbą, kad aš bendrauju. Ta pati EQUIP programa, iš kitos pusės yra „faina“, tu parodai, kad aš esu žmogus ir įvairios situacijos ir tu paklausinėji daugiau ir tu papasakoji iš savęs, kad tu nesmerki, tu sakai kad galima kažkaip kitaip daryti.

Aš neįsivaizduoju savęs taip dirbančios tik formaliai, kad aš galėčiau tik tai bausti ir konstatuoti faktą, na ne tame esmė mūsų darbo. Pačios probacijos esmė yra tokia ir apskritai aš sakau, kad pataisos namai ar laisvės atėmimas jie tikrai negydo ir netaiso, jeigu tu su jais ten nedirbsi, tai tas pats ir čia nėra išeitis, jei tu tik žiūri kontrolė, kontrolė ir ten pusę metų, metam ar dviem. Bet jie tik ir gyvena ta mintim, kad po metų, va dabar baigsis ir tada atsigriebsiu. O kuo dažniausiai baigiasi, kad jie tada čia vėl papuola arba į pataisos namus. Tai čia ir esmė, kad tu turi dirbti su žmogum, tu turi bendrauti, tu turi kalbėti, turi gilintis, padėti ir nukreipti, tam, kad daugiau čia nepapultų.

Jeigu tu žiūrėsi tik formaliai ir nieko nesigilinsi ir žiūrėsi, kad tik nubausti ar pasakyti, kad tu blogai darai, tai būsi tik dar vienas žmogus, kuris nesigilina ir nediskutuoja kaip su sau lygiu.

11. *Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?*

Tai yra ugdymas, mokymas. Bandai įtraukti, ieškai kur kokie projektai, dabar yra su jaunimo departamentu ir dienos centrais su jaunuoliais kurie iškritę iš mokymo įstaigų, kurie

niekur nedirba. Tai yra gera terpė, susiskambini, išsigrynini problemą su vaiku ir jis važiuoja ten.

Tas pats dėl socialinės paramos yra savanoriai kurie gali palydėti yra „Caritas“, kuris teikia įvairiapusišką pagalbą, reikia jie atsiveda ir tėvus.

Yra mediacija pas mus, kur padeda susitaikyti, žalos atlyginimo klausimais, su nukentėjusiais padeda susisiekti ir visa kita.

12. *Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamųjų priežiūrą?*

Be bendradarbiavimo labai sunku būtų. Būna ir apmaudu, kai baigiasi kažkokie projektai su kitomis institucijomis.

Su policija yra staigus informacijos keitimasis tai yra labai svarbus dalykas, tam kad apsaugoti nuo rimtesnių problemų ar nusikalstamų veikų yra labai gerai, kad dirbama su pareigūnais, tu pasiskambini tau suteikia informaciją.

Tas pats su mokykla. Mokykla dažniausiai daug žino apie vaiką ir ta informacija pasidalinama labai padeda. Mokykla sako viskas gerai su vaiku, susisieki su auklėtoja pasirodo ne viskas gerai, pasirodo pramiega pastoviai, kartais su pramiegojimu probacija gali susitvarkyti ir kalbiesi, kad susiimtų.

Su vaiko teisėmis yra pasirašyta bendradarbiavimo sutartis praeitais metais. Gaunasi taip, kad mes į registrą įtraukiame nepilnametį, pagal darbo tvarką mes informuojame prokuratūrą, teismą, komisariatą, taip informuojame ir vaiko teises. Anksčiau buvo taip, kad su ta šeima dirba kelios organizacijos ir jos viena apie kitą nieko nežino. Labai gerai, mes gauname pranešimus, kad tai yra rizikos grupės šeima ir su soc. paramos centru ir susidarai vaizdą ar yra piktnaudžiavimas alkoholiu, ar socialinių įgūdžių tėvai stokoja ir tu jau žinai kaip kas. Kai kuriems vaikams būna gėda dėl to.

13. *Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?*

Su socialiniais darbuotojais būna prevencinės priemonės, teistų asmenų priežiūra. Lankomės kartu kas liečia nepilnamečius kartu su VTAS būna su soc. paramos darbuotojais. Keitiesi ta informacija apie šeimą, tada yra lengviau dirbti.

14. *Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?*

Ką aš galiu pasakyti. Dvi galvos geriau negu viena. Tai čia tas pats apie darbuotoją. Tai tikrai nepablogins situacijos, o tik tai ko gero tik pagerins. Teisingai, mes bandom tą socialinio darbuotojo darbą daryti kitais keliais, bet jeigu būtų žmogus, tai tik valio.

Interviu Nr. 6

Tyrimo dalyvis - 006

1. *Kokia socialinė pagalba yra reikalinga nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Sunku įvardinti, kokia pagalba gali būti reikalinga bendrai visiems, dažnai ta pagalba būna individuali, įvertini kiekvieno vaiko situaciją ir tada ieškai, sprendi, kas jam tuo metu yra reikalinga. Vaikas jau čia patekęs dažniausiai būna psichologiškai pažeistas, todėl ši pagalba yra svarbi kiekvienam beveik. Kita reikalinga pagalba, tai mes daugiau nukreipiame arba informuojame kur gali kreiptis, siūlai.

2. *Kokia socialinė pagalba teikiama nepilnamečiams, esantiems probacijos tarnybų registre?*

Na teikiama beveik ta pati pagalba kuri ir reikalinga. Turime psichologus tarnybose, kurie nukreipus dirba su vaikais. Jei nenori eiti, bandome motyvuoti, kalbamės. Reikia pagalbos su mokymo įstaigomis, dažnai tokie vaikai būna ir pamokas praleidinėja, nėra motyvuoti mokytis, laiką mieliau leidžia kitokiose aplinkose. Bendradarbiaujame su mokyklomis. Kas dar čia. Ištikrųjų mūsų didžiausias socialinis darbas vyksta per pokalbius. Stengiamės patarti, nepamokslauti, susidraugauti, kad pasitikėjimą vaikas įgautų, tada ir atsiveria labiau, pasipasakoja. Aiškiname, kad ir užimtumas tavo gyvenime svarbus, kažkoks hobis atrastas, kažkokia veikla, kad gatvėje laiko neleistų. Bandome motyvuoti įvairiais klausimais. Nes tokie vaikai, kurie pas mus ateina būna labai nemotyvuoti. Klausi dažnai: „gal tu turi problemų?“, „gal tau reikia pasikalbėti su mūsų tarnybos specialistu?“. Tačiau kaip ir minėjau, kažkokia pagalba reikalinga tam tikrų specialistų tai mes juos nukreipiame į tas įstaigas.

3. *Kaip pavyksta įgyvendinti resocializacijos formas, numatytas Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme, taikant jas probuojamiems nepilnamečiams?*

Jeigu atsakant pagal resocializacijos formas išdėstytas probacijos įstatyme, tai pirmiausia rizikos ir kriminogeninių veiksnių šalinimas. Čia svarbų vaidmenį vaidina aplinka, kurioje nepilnametis auga, su kokia draugų kompanija bendrauja, šeimos modelis. Kartais yra sunku ką nors pakeisti, kai vaikas yra iš socialinės rizikos šeimos, tada vyksta darbas ir su šeima. 006: Žinoma draugų ratą pakeisti labai sunku, tačiau kalbamės, patariame, kad nesusidėtų su kompanijomis, kurios priveda prie nusikaltimų padarymo, bet čia labai sunku tai pakeisti, bet dirbame. Kalbamės labai daug visais klausimais, tačiau kiek išsineša jie iš to ir kiek išgirsta kitas dalykas.

Socialinių problemų jie jau turi, nes pateko į mūsų registrą, tai vėl gi, tokie vaikai dažniausiai būna ir mokslus pamiršę, turi problemų mokykloje. Mes tiesiogiai nedirbame su tų problemų sprendimu, dažniausiai tarpininkaujant su kitomis institucijomis arba kaip pavyzdžiui mokyklomis ir sprendžiame tas problemas, nuo pačio vaiko labai daug priklauso. Mes stengiamės, motyvuojame, skatiname, bandome daryti viską kas mūsų jėgoms, kad jie nebegrįžtų čia, tačiau būna visokių atvejų.

Kas dėl programų, tai su nepilnamečiais dirbant taikoma tik EQIP programa yra ir daugiau programų elgesio pataisos, tačiau jos daugiau suaugusiems taikomos. Taikome ir atkuriamojo pobūdžio priemones, tai turime mediatorius tarnyboje, kurie taiko mediaciją, čia rečiau kas liečia nepilnamečius, bet vis dažniau ją taikome, nors ji ir neseniai pradėta apskritai taikyti.

Na tas individualus darbas jis dažniausiai tik ir vyksta. Ateina vaikas, kalbamės, bendraujam, aiškinamės. Psichologinę reikalingą paklabą psichologai teikia, kurie dirba tarnyboje, tai mes jei matome, kad yra poreikis nukreipiame.

4. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą, probacijos tarnybose įgyvendinamą probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos procesą?*

Tų veiksnių yra be galo daug. Kaip ir mus suaugusiuosius veikia daug dalykų gyvenime, taip ir vaikus, o ypač nepilnamečius su kuriais dirbame. Visų pirma, aplinkos veiksniai, tai sąlygos kokiomis gyvena, su kokiomis kompanijomis bendrauja, tėvų auklėjimas. Būna tėvų, kuriems trūksta tų įgūdžių rūpintis vaikais, per mažai laiko skiria, kitiems tiesiog neįdomu. Jau kaip minėjau draugų kompanijos, būna vaikas ne su ta kompanija susidėjo tiesiog. Mokykla irgi lemia, ten vaikas didžiąją laiko dalį praleidžia. Gal galėčiau išskirti du tokius pagrindinius dalykus tai mokykla ir šeima.

5. *Kokie veiksniai lemia sėkmingą probuojamųjų nepilnamečių socialinės integracijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje?*

Na, tai tie veiksniai labai panašūs, kaip ir resocializacijos. Kas liečia integraciją į visuomenę, sugrįžimą į visuomenei priimtinas normas, tai jie kaip ir nėra atskirti, kaip pvz. socializacijos centruose, tačiau tokio amžiaus vaikams, paaugliams, vienas iš svarbiausių dalykų yra draugai, dažnai draugų ratas tiesiog atitolina nuo to integravimosi. Net negalėčiau įvardyti tikslių tų socialinės integracijos veiksnių, nes jie kaip ir tokie netiesioginiai, dirbi, kalbiesi, nukreipi, skatini dalyvauti vienokiose ar kitokiose veiklose, kad būtų ir bendrautų su įvairiais bendraamžiais, gal atrastų kompaniją, kuri neprivestų prie to, dėl ko jie čia įrašomi pas mus.

6. *Kokios priežastys (asmeninės, organizacinės ar susijusios su probuojamuoju) apsunkina probuojamųjų nepilnamečių resocializacijos ir integracijos proceso efektyvumą?*

Na tų priežasčių čia labai daug gali būti. Visų pirma, pats nepilnametis būna dažnai didelę reikšmę turi šeima iš kokios vaikas yra, kalbant apie socialinės rizikos šeimas, tai čia jau darbas intensyvus turi būti dirbamas ir su šeima, mes daugiau kai su vaiku dirbame, ne visada pavyksta tą darbą efektyviai įgyvendinti. Socialiniai darbuotojai, kurie turėtų dirbti su šeimomis taip pat labai apkrauti darbais. Beje, didelį darbų krūvį galėčiau įvardyti prie priežasčių, būna nespėjam kai ko, tiesiog laike netelpam, daug funkcijų turime, nors labai stengiamės, bet atrodo mažiau biurokratizmo būtų, galėtum kažkokią veiklą parorganizuoti.

7. *Su kokiais socialinio pobūdžio (ugdomaisiais, elgesio kontroliavimo, įgalinimo vykdyti probacijos sąlygas) sunkumais susiduriama vykdant nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Su elgesio kontroliavimo sunkumas būna tas, kad nėra taip, kad tu kiekvieną dieną patikrinsi visus, kaip jie vykdo šias sąlygas, pvz. būti namuose, tačiau bendradarbiaujame su policija, ji padeda. Apskritai, visa pagalba, kažkokie sunkumai kurie kyla, tai kreipiamės į kitas institucijas ir sprendžiame. Mes daugiau kontroliuojanti įstaiga, nors labai daug kalbama apie socialinę pagalbą probuojamajam, bet pirmiausia mes turime vykdyti teismo sprendimą, negalime daryti kažko, kas trukdytų to sprendimo vykdymui, nors aišku visa ta socialinė pagalba labai svarbu, bet ji tokia ir vyksta kaip bendravimas daugiau, motyvavimas, tai va ta ir problema būna, kad ne visada pavyksta motyvuoti arba ne visada išgirsta ką sakai, ką patari, būna išeina ir žiūrėk vėl nusižengimas. Ne visada ir paprasta būna pasikalbėti su jais, kad kalbėtųsi atvirai. Tai taip ir ugdome vaikus tuo pačiu ir socialinių įgūdžių stoka būna, bet čia iš šeimos atėję būna, čia jau įpročiai šeimoje susiformavę netinkami arba nesusiformavę tie įgūdžiai kažkokie. O kaip jau pasikartosiu, tai tas bendradarbiavimas svarbiausias įveikiant tuos sunkumus, kurie ne mūsų kompetencijai ar įgaliojimams.“

8. *Kokių kompetencijų (bendrųjų, profesinių, specialiųjų) trūksta, įgyvendinant probuojamųjų nepilnamečių priežiūrą tarnyboje?*

Na turbūt nėra žmogaus, kuris viską žinotų puikiai ir visose situacijose visada rastų sprendimo būdus. Mūsų toks darbas, kiekviena diena beveik kaip naujas iššūkis, esant kažkokiai situacija sukiesi visaip, klausi kolegų, skambini kažkur. Žinoma, mes turime nuolatinius kvalifikacijos kėlimo kursus, įvairius mokymus kurie organizuojami

įvairiomis temomis, kiekvienais metais po kelis kartus. Pats domiesi, pats skaitaisi, analizuoji, nestovi vietoje. Čia mūsų toks darbas, kad turi ir pats stengtis jame tobulėti. Keli savo kompetencijas, na kad jų netrūksta negaliu pasakyti, nes visada yra kur tobulėti, bet pačiame darbe kurį įgyvendiname nejaučiu, kad trūktų kažkokių kompetencijų, kaip sakau, visada ieškai įvairių būdų vienokioms ar kitokioms situacijoms spręsti.

9. *Kokios socialinio darbo kompetencijos yra reikalingos, įgyvendinant nepilnamečių priežiūrą probacijos tarnyboje?*

Tai tos socialinio darbo kompetencijos yra labai svarbios dirbant su nepilnamečiais. Su vaikais aplamai reikia specifinių kompetencijų, reikia mokėti atrasti ryšį su jais, kaip paklausti žinoti. Jie labai užsisklendę būna, praradę pasitikėjimą suaugusiais. Tai čia ir nuo specialisto asmeninių savybių labai daug kas priklauso. Tai mes ir konsultuojame ir informuojame ir tarpininkaujam ir įvairias priemones, renginius organizuojame ar prisidedame prie organizavimo, bet būna pritrūksta laiko, todėl ne visada įgyvendiname šias funkcijas.

10. *Kaip pavyksta įgyvendinti probuotojų funkcijas, išdėstytas pareigybiniame apraše, susijusias su socialinės pagalbos teikimu probuojamiems nepilnamečiams?*

Mano nuomone, pavyksta mums įgyvendinti tas funkcijas, vykdome mes ir dar daugiau tų funkcijų, žinoma pirmiausia žiūrime, kad vykdytų probacijos sąlygas, tačiau šalia visada seka ir ta socialinė pagalba, neįmanoma dirbant jos nepaliesti.

Papildomas klausimas: Ką manote apie šių funkcijų priskyrimą probuotojo pareigybei?

Aš kaip galvoju, kad jei tu žmogus esi savoje vietoje, myli darbą kurį dirbi, tu visada vykdysi veiklą, kuri gal ne visada yra ir tau priskiriama arba per daug apkraunama.

11. *Kokias problemas, susijusias su nepilnamečių priežiūra sprendžiant, yra reikalinga socialinių darbuotojų pagalba?*

Problemos tai tokios su mokykla daugiau kai būna susijusios, kai yra socialinės rizikos šeima ir vaikas iš tos šeimos keičiamės informacija bendradarbiaujam ir su vaiko teisių skyriumi ir su seniūnijų socialiniais darbuotojais. Bendras veiklas įvairias ir projektus įgyvendiname.

12. *Kaip bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais užtikrina veiksmingesnę nepilnamečių probuojamųjų priežiūrą?*

Galėčiau įvardyti tokias pagrindines institucijas, su kurių specialistais bendradarbiaujame, tai policija, VTAS ir mokykla dar. Su policija daugiau vyksta informacijos keitimasis, nepilnamečiui padarius nusikaltimą svarbus greitas reagavimas,

todėl su policija tas bendradarbiavimas kuris vyksta yra labai svarbus. Būna ir į namus važiuojame. Vaiko teisių skyriai, tai daugiau dėl socialinės rizikos šeimų, tam kad gauti informaciją, jie dažniausiai turi tada visą informaciją apie šeimą ir aiškinamės situaciją, susipažįstame su tuo vaiku, jo aplinka. Mokyklą kas liečia, tai būna, kad jei nelankė kurį laiką mokyklos, būna ir einame arba skambiname, kad priimtų, kai tai būna jau mokslo metų vidurys. Su auklėtojomis kontaktuojam, keičiamės informacija. Tai čia tokios trys pagrindinės, dar yra įvairios nevyriausybinės organizacijos „Caritas“, padeda įvairiais klausimais, įdarbinimo, užimtumo. Būna projektai bendri su nevyriausybinėmis, kažkokias veiklas bendras darome.

13. *Kokią reikšmę įgyvendinamai veiklai su probuojamaisiais nepilnamečiais turi probacijos tarnybų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimas?*

Beabejo, tas bendradarbiavimas labai svarbus. Kuo daugiau institucijų dirba su vaiku ar šeima ar apskritai, tuo veiksmingesnė ta pagalba. O socialiniai darbuotojai, tai labai didelį darbą padaro. Daug dirba su vaikais, renginius bendrus turime, tikrai pagelbėja ir padeda.

14. *Kokia Jūsų nuomonė, apie socialinio darbuotojo etato įsteigimą probacijos tarnyboje?*

Kaip ir visur, taip ir pas mus visada trūksta daugiau rankų, nes darbo visada yra labai daug, todėl papildomas etatas ir dar socialinio darbuotojo, manau efektyviau būtų įgyvendinamos tos socialinės funkcijos ir kitas socialinis darbas.